

การพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพรหมพิราม
จังหวัดพิษณุโลก

นางจรรุวรรณ บุญลอย

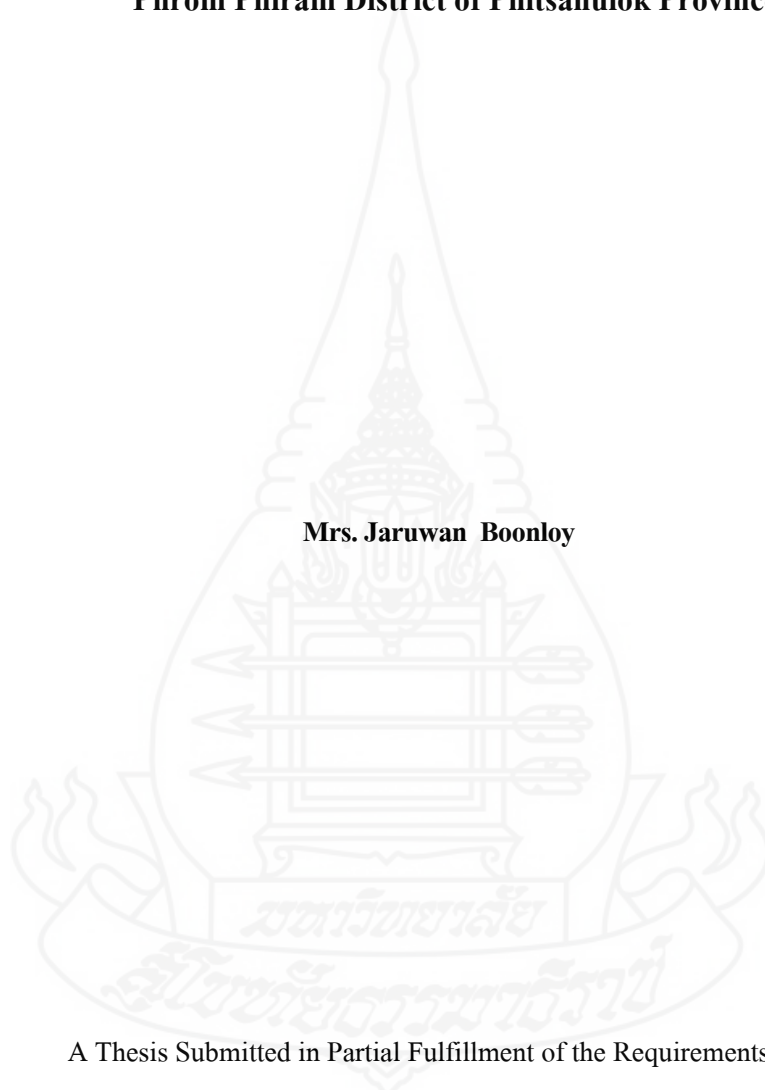

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2556

**Operational Development of Community Enterprises in
Phrom Phiram District of Phitsanulok Province**

Mrs. Jaruwan Boonloy

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Agriculture in Agricultural Extension and Development

School of Agriculture and Cooperatives

Sukhothai Thammathirat Open University

2013

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก
ชื่อและนามสกุล นางจรรุวรรณ บุญลอย
แขนงวิชา ส่งเสริมการเกษตร
สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร. สุนันท์ สีสังข์
2. รองศาสตราจารย์ ดร. จินดา ขลิบทอง

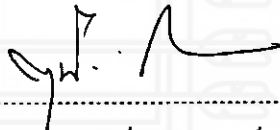
วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2557

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(อาจารย์ชาญยุทธ์ ภาณุทัต)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุนันท์ สีสังข์)

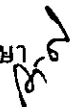
กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. จินดา ขลิบทอง)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(ศาสตราจารย์ ดร. สิริวรรณ ศรีพหล)

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจากอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร.สุนันท์ สีสังข์ และรองศาสตราจารย์ ดร.จินดา ขลิบทอง อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและติดตามการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างดียิ่ง นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณอาจารย์ ชาญยุทธ์ ภาณุทัต ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อความสมบูรณ์

ขอขอบคุณกำนันและผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพหลามพิจิตร จังหวัดพิจิตร โลกทุกท่านที่ได้เสียสละเวลาและให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม รวมไปถึงครอบครัวที่น่ารักของข้าพเจ้าที่ได้ให้กำลังใจและเคียงข้างตั้งแต่เริ่มต้นจนมาถึงทุกวันนี้

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณ คณาจารย์สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ประสบการณ์และคุณธรรมในการดำรงชีวิต ตลอดจนเพื่อนนักศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ทุกท่านที่ได้กรุณาให้การสนับสนุน ช่วยเหลือและให้กำลังใจตลอดมา

จารุวรรณ บุญลอย

สิงหาคม 2557

ชื่อวิทยานิพนธ์ การพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

ผู้วิจัย นางจรรุวรรณ บุญลอย รหัสนักศึกษ 2559000688

ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร. สุพันธ์ สีสังข์ (2) รองศาสตราจารย์ ดร. จินดา ขลิบทอง

ปีการศึกษา 2556

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพพื้นฐานของวิสาหกิจชุมชน (2) การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน (3) เปรียบเทียบการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแต่ละระดับ (4) ปัญหาที่มีผลกระทบต่อ การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน และ (5) แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

ประชากรในการวิจัย คือ วิสาหกิจชุมชนในอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ที่ผ่านการประเมิน ศักยภาพในปี 2555 จำนวน 103 กลุ่ม แยกเป็นระดับดี ระดับปานกลาง และระดับต้องปรับปรุง กลุ่ม สุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ ได้กลุ่มตัวอย่าง 162 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวน

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ (1) วิสาหกิจชุมชนระดับดี สมาชิกส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 49.23 ปี จบชั้นประถมศึกษา ประกอบอาชีพทำนา และสาเหตุที่ตัดสินใจเข้าร่วมเป็น สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่ เพราะต้องการรายได้เสริม รายได้รวมของครัวเรือนภาคเกษตรเฉลี่ย 158,140.00 บาท รายได้รวมครัวเรือนนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 75,812.00 บาท รายจ่ายรวมครัวเรือนภาคเกษตรเฉลี่ย 100,410.00 บาท (2) วิสาหกิจชุมชนระดับปานกลาง สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 51.78 ปี ส่วนใหญ่จบชั้น ประถมศึกษา ประกอบอาชีพทำนา และสาเหตุที่ตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม เพราะต้องการรายได้เสริม รายได้รวมของครัวเรือนภาคเกษตรเฉลี่ย 190,575.51 บาท รายได้รวมครัวเรือนนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 52,280.48 บาท รายจ่ายรวมครัวเรือนภาคเกษตร เฉลี่ย 121,337.50 บาท (3)วิสาหกิจชุมชนระดับต้องปรับปรุง สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 51.60 ปี จบชั้นประถมศึกษา ประกอบอาชีพทำนา และสาเหตุที่ตัดสินใจเข้าร่วมเป็น สมาชิกกลุ่ม เพราะต้องการความรู้ รายได้รวมของครัวเรือนจากภาคเกษตรเฉลี่ย 224,057.69 บาท รายได้รวมของ ครัวเรือนนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 57,638.29 บาท 2) สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับ วิสาหกิจชุมชน 3) วิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 ระดับ มีความคิดเห็นด้านการพัฒนาแตกต่างกัน ทางด้านบริหารวิสาหกิจ ชุมชน การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร การบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กระบวนการจัดการสินค้าหรือ บริการ และผลลัพธ์การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทางด้าน การวางแผนการดำเนินงานและการบริหารตลาด 4) วิสาหกิจชุมชนระดับดีมีปัญหาในน้อยที่สุด รองลงมาคือ ระดับปานกลาง และระดับต้องปรับปรุงตามลำดับ (5) ข้อเสนอแนะคือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การส่งเสริม และสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนในด้านต่างๆ ตามความต้องการหรือปัญหา เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนเกิดการพัฒนา อย่างมีประสิทธิภาพตามศักยภาพของแต่ละวิสาหกิจชุมชน

คำสำคัญ วิสาหกิจชุมชน การพัฒนาการดำเนินงาน จังหวัดพิษณุโลก

Thesis title: Operational Development of Community Enterprises in Phrom Phiram District of Phitsanulok Province

Researcher: Mrs. Jaruwan Boonloy; **ID:** 2559000688

Degree: Master of Agriculture (Agricultural Extension and Development);

Thesis advisors: (1) Dr. Sunan Seesang, Associate Professor; (2) Dr. Jinda Khlibtong, Associate Professor; **Academic year:** 2013

Abstract

The objectives of this research were to study 1) fundamental conditions of the community enterprise, 2) the operations of the community enterprise, (3) comparison of the operations of the community enterprise in each class, (4) problems affecting the operations of the community enterprise, and (5) the guidelines for development of the community enterprise.

The population in this research was 103 community enterprises in Phrom Phiram District of Phitsanulok Province which were evaluated the potential in the year 2012. The results of evaluation, the community enterprises were divided into three levels, such as good, moderate, and improved level. Stratified random sampling was employed to select 162 samples. Data were collected by using interviewed questionnaire, and analyzed by statistical methods including frequency, percentage, mean, standard deviation, and analysis of variance.

The findings of this research were as follows: 1) social and economic conditions, (1) the “good level” community enterprises, most of the member were male with an average age of 49.23 years and finished primary education. The occupation was rice farmer. They applied to be a member of a community enterprise because they would like to have additional income. The average total farming income was 158,140.00 Baht/year, while the average total non-farm income was 75,812.00 Baht/year. The average total farming expense was 100,410.00 Baht/year. (2) The “moderate level” community enterprises, most of the member were female with an average age of 51.78 years and finished primary education. The occupation was rice farmer. They applied to be a member of a community enterprise because they would like to have additional income. The average total farming income was 190,575.51 Baht/year, while the average total non-farm income was 52,280.48 Baht/year. The average total farming expense was 121,337.50 Baht/year. (3) The “improved level” community enterprises, most of the member were female with an average age of 51.60 years and finished primary education. The occupation was rice farmer. They applied to be a member of a community enterprise because they would like to acquire knowledge. The average total farming income was 224,057.69 Baht/year, while the average total non-farm income was 57,638.29 Baht/year. The average total farming expense was 121,337.50 Baht/year. 2) most of the members had fundamental knowledge pertaining to community enterprise. 3) The opinions of the members of each level of community enterprise were different in the aspects of community enterprise management, knowledge and information management, member management, product and service management process, and the outcome of community enterprise operations, while there were no statistically significant difference in the aspects of operational planning and marketing management. 4) The “good level” community enterprises had least problems, and “improved level” enterprise had the most problems by comparison of three levels. 5) They suggested that related organization should promote and support them in various aspects based on their needs or problems in order to develop the efficiency of each community enterprise potential.

Keywords: Community enterprise, Operational development, Phitsanulok Province

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	2
กรอบแนวคิดการวิจัย	3
สมมุติฐานการวิจัย	3
ขอบเขตการวิจัย	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	6
ข้อมูลทั่วไปและสภาพทางเศรษฐกิจของอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	6
บริบทเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนและการดำเนินงาน	10
ข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	32
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนากลุ่มและองค์กร	37
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	39
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	43
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	43
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	44
การเก็บรวบรวมข้อมูล	46
การวิเคราะห์ข้อมูล	46

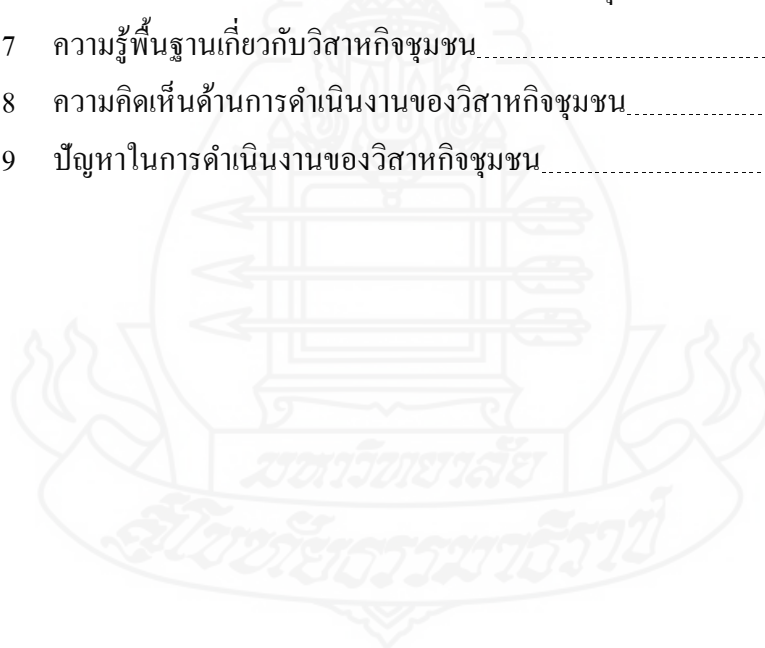
สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	47
ตอนที่ 1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของประธาน กรรมการ และสมาชิกวิสาหกิจชุมชน	47
ตอนที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน	65
ตอนที่ 3 ความคิดเห็นด้านการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน	67
ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน	67
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	73
สรุปการวิจัย	73
อภิปรายผล	77
ข้อเสนอแนะ	88
บรรณานุกรม	90
ภาคผนวก	93
ก แบบสัมภาษณ์การวิจัย	94
ข เฉลยแบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน	106
ประวัติผู้วิจัย	108

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 ข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพรหมพิราม จำแนกตามประเภทกิจการ.....	33
ตารางที่ 2.2 สรุปผลการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก.....	37
ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย.....	43
ตารางที่ 4.1 ข้อมูลสภาพทางสังคมของวิสาหกิจชุมชน.....	50
ตารางที่ 4.2 รายได้ภาคเกษตรของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน.....	58
ตารางที่ 4.3 รายได้ครัวเรือนนอกภาคเกษตรของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน.....	59
ตารางที่ 4.4 รายจ่ายภาคเกษตรของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน.....	61
ตารางที่ 4.5 หนี้สินครัวเรือนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน.....	62
ตารางที่ 4.6 พื้นที่ถือครองทางการเกษตรของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน.....	63
ตารางที่ 4.7 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน.....	66
ตารางที่ 4.8 ความคิดเห็นด้านการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน.....	68
ตารางที่ 4.9 ปัญหาในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน.....	70

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	3
ภาพที่ 2.1 แผนที่อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	7

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การรวมตัวกันในชุมชนเพื่อประกอบกิจการพบว่ามีอยู่เป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นกิจการที่มีขนาดเล็กลักษณะกลุ่มอาชีพ ซึ่งบางกลุ่มได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานต่างๆ และมีหลายกลุ่มที่มีการรวมตัวกันในลักษณะเครือข่าย แต่ยังไม่พร้อมจะเข้ามาแข่งขันทางการค้าทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ และในสภาพปัจจุบัน โลกเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงสภาพแวดล้อม จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเตรียมพร้อมให้เท่าทันกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยการที่ชุมชนจะเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ต้องเริ่มจากการพึ่งพาตนเองของคนในชุมชน ซึ่งแนวทางหนึ่งในการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนของชุมชน คือ วิสาหกิจชุมชน (community enterprise) ทั้งนี้ก็เพราะวิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบธุรกิจโดยชุมชนที่มีสมาชิกเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตทั้งด้านการผลิต การเงิน การตลาดและบุคลากร เป็นการสร้างรายได้และอาชีพให้กับชุมชน รวมทั้งช่วยให้สังคมเชื่อมโยงระหว่างครอบครัวและชุมชน ก่อให้เกิดการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมทุกข์ร่วมสุข การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยผ่านกระบวนการประกอบการของชุมชน

ในปี พ.ศ. 2548 ได้กำหนดให้มีการตราพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนขึ้น เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงให้มีความพร้อมที่จะเข้ามาแข่งขันทางการค้าทั้งในระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ และให้มีการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการบริหารและการพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน อันจะยังผลให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้และพัฒนาาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง พร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคตไม่ว่าในระดับใด รวมไปถึงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่การเป็นผู้ประกอบการขนาดย่อมและขนาดกลางต่อไป

อำเภอพรหมพิราม เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก มีวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการจดทะเบียนกับสำนักงานเกษตรอำเภอพรหมพิรามแล้วจำนวนทั้งสิ้น 125 กลุ่ม ประกอบด้วยกลุ่มที่ผลิตปัจจัยการผลิต ผลิตภัณฑ์แปรรูปและผลิตภัณฑ์ และผลิตปศุสัตว์ เนื่องจากพื้นที่เกือบทั้งหมด

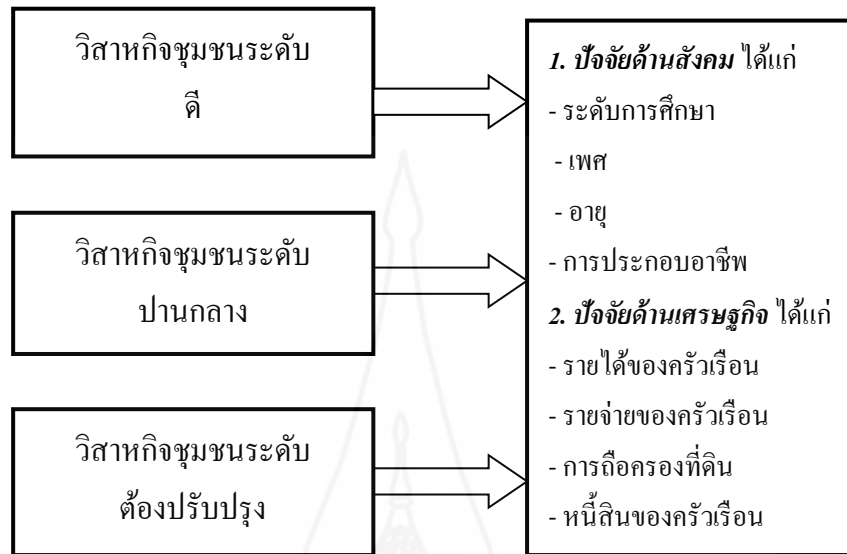
เป็นพื้นที่ราบเหมาะแก่การทำนาข้าว ประกอบกับมีระบบชลประทานที่สมบูรณ์ ทำให้สามารถปลูกข้าวและพืชอื่นได้ตลอดทั้งปี

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จากสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ที่ได้เปลี่ยนแปลงไป ล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจอย่างเห็นได้ชัด รวมทั้งระบบเศรษฐกิจของชุมชนหรือวิสาหกิจชุมชนด้วย ซึ่งถือว่าเป็นระบบเศรษฐกิจฐานรากที่มีความสำคัญ ดังนั้นเพื่อให้ชุมชนหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพพื้นฐานของชุมชน และจากผลการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนในปี 2555 พบว่า มีกลุ่มที่อยู่ในระดับดี จำนวน 18 กลุ่มหรือคิดเป็นร้อยละ 17.48 ระดับปานกลาง จำนวน 58 กลุ่มหรือคิดเป็นร้อยละ 56.31 และระดับต้องปรับปรุง จำนวน 27 กลุ่มหรือคิดเป็นร้อยละ 26.21 และเนื่องจากผู้วิจัยได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานวิสาหกิจชุมชนอำเภอฯ จึงต้องการทราบผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในระดับต่างๆ ปัญหาที่มีผลต่อการดำเนินงาน รวมถึงแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก อันจะส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานของวิสาหกิจชุมชนอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก
- 2.2 เพื่อศึกษาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก
- 2.3 เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแต่ละระดับในอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก
- 2.4 เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

วิสาหกิจชุมชนระดับดีมีความต้องการพัฒนาการดำเนินงานน้อยกว่าวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลางและระดับต้องปรับปรุง

5. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ที่ได้รับการจดทะเบียนและผ่านการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนแล้ว ในปี พ.ศ.2555 ซึ่งผลการประเมินศักยภาพแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับดี ปานกลาง และต้องปรับปรุง

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 วิสาหกิจชุมชน หมายความว่า กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน และรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนประกาศกำหนด (พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน 2548: 2)

6.2 การประเมินศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หมายถึง การดำเนินงานเพื่อให้ได้รับรู้ศักยภาพ และความสามารถของวิสาหกิจชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ในเรื่อง ทิศทางของวิสาหกิจชุมชน การวางแผนดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน การบริหารตลาด การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร การบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กระบวนการจัดการสินค้าและบริการ และผลลัพธ์ การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน โดยใช้แบบประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลและสรุปผลการประเมิน เพื่อเป็นข้อมูลให้วิสาหกิจชุมชนใช้ประโยชน์ในการกำหนดแนวทางพัฒนาตนเอง และหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องใช้พิจารณากำหนดแนวทางส่งเสริมสนับสนุนตามศักยภาพ(กรมส่งเสริมการเกษตร 2548: 2)

6.3 การดำเนินงานกลุ่ม คือ กิจกรรมต่างๆ ที่สมาชิกและคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ร่วมกันคิดร่วมกันทำ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

6.4 กิจการวิสาหกิจชุมชน หมายถึง กิจการของวิสาหกิจชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

6.5 การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจให้มีความ เจริญเติบโต มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพ หรือการพัฒนาสังคมให้มีความร่มเย็น ผาสุก คนในสังคมมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความรัก ความสามัคคี สมานฉันท์ มีจิตใจอันดีงาม มีคุณธรรม จริยธรรม ที่งดงาม "การพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทยเป็นการพัฒนาที่ต้องคำนึงถึงความ เป็นองค์รวมของทุกๆ ด้านอย่างสมดุล บนพื้นฐานของทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทยด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่ม ด้วยความเอื้ออาทร เคารพซึ่งกันและกัน เพื่อสามารถในการพึ่งตนเอง และคุณภาพชีวิตที่ดี อย่างเท่าเทียมกัน"

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 เพื่อให้ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ทราบถึงสภาพปัญหา ผลการดำเนินงาน ความต้องการการพัฒนาการดำเนินงานและข้อเสนอแนะเพื่อสามารถหาแนวทางแก้ไข/ต้องปรับปรุงได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

7.2 เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้มาจัดทำแผนหรือแนวทางการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้มีประสิทธิภาพ ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และนำไปสู่ความเข้มแข็ง

7.3 เพื่อเป็นประโยชน์ต่อเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่และหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในด้านต่างๆ อย่างเหมาะสมตรงกับปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของกลุ่ม

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก มีการศึกษาทบทวนวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัย เพื่อนำมาใช้เป็นหลักสำหรับการกำหนดกรอบแนวคิด หลักการ ทฤษฎี ตัวแปรของการศึกษา รวมทั้งการกำหนดประเด็นคำถามในการสร้างเครื่องมือ รวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษา การวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปและสภาพทางเศรษฐกิจของอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก
2. บริบทเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนและการดำเนินงาน
3. ข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก
4. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการรวมกลุ่มและการพัฒนากลุ่ม
5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ข้อมูลทั่วไปและสภาพทางเศรษฐกิจของอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

1.1 สภาพทั่วไป

1.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อ

อำเภอพรหมพิราม ตั้งอยู่บริเวณทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดพิษณุโลก มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 832.670 ตารางกิโลเมตร (หรือประมาณ 520,418 ไร่) มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์
ทิศใต้	ติดต่อกับ อำเภอเมือง อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย

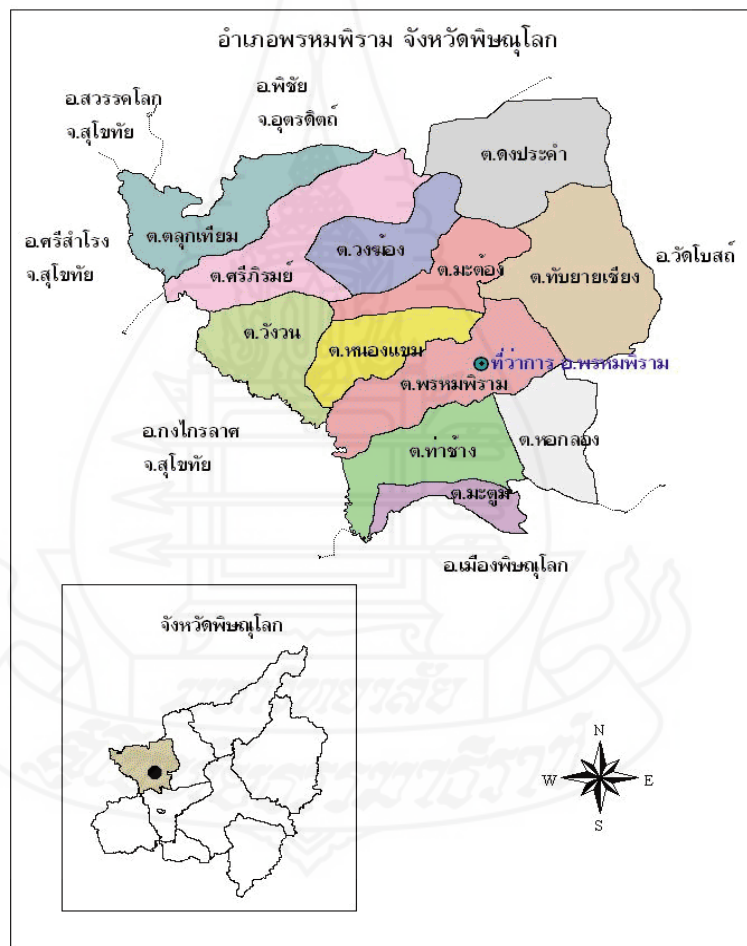
1.1.2 ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอพรหมพิรามเป็นที่ราบลุ่ม แต่พื้นที่ด้านทิศตะวันออกเฉียงบางส่วนมีภูเขาอยู่บ้าง ในเขตตำบลดงประคำ และตำบลทับยายเชียง ภูเขา ได้แก่

เขาหินลาด เขาม่วงเขาน้ำสูด ซึ่งเป็นที่ราบเชิงเขาอยู่ทางทิศตะวันออกของตำบลทับยายเชียง เป็นแนวแบ่งเขตระหว่างอำเภอพรหมพิรามกับอำเภอวัดโบสถ์ พื้นที่ลาดเอียงมาทางทิศตะวันตก ซึ่งทอดจากทางด้านทิศเหนือสู่ทิศใต้ ขนานกับทางหลวงหมายเลข 11 ซึ่งเป็นเส้นทางที่จะเดินทางไปยังจังหวัดต่างๆทางภาคเหนือของประเทศ

1.1.3 ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพอากาศของอำเภอพรหมพิรามแบ่งออกเป็น 3 ฤดู เหมือนกับสภาพอากาศทั่วไปของประเทศไทย ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนพฤษภาคม ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึงเดือนตุลาคม และฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนมกราคม

ภาพที่ 2.1 แผนที่อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิจิตร

1.1.4 ทรัพยากรธรรมชาติ

1) ทรัพยากรดิน อำเภอพรหมพิราม มีลักษณะดิน ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 5 กลุ่ม ตามลำดับความมากน้อยดังนี้

(1) กลุ่มดินเผา ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ร้อยละ 50 ของพื้นที่ เป็นดินนาดี และเป็นดินนาทั่วไป ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอ

(2) กลุ่มดินไร่ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 25 ของพื้นที่ เป็นดินไร่ดี และดินไร่ทั่วไป ซึ่งอยู่บริเวณตอนกลาง ตั้งแต่เหนือจรดใต้ของอำเภอ

(3) กลุ่มดินต้น ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 2 ของพื้นที่ ซึ่งอยู่ทางตอนบนของอำเภอ

(4) กลุ่มดินคละ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 20 ของพื้นที่ เป็นดินนาดีคละกับดินไร่ดี ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตก และทิศตะวันออกของอำเภอ

(5) พื้นที่ภูเขา ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 3 ของพื้นที่ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอ

2) ทรัพยากรน้ำ แหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญของอำเภอพรมพิราม ได้แก่

(1) แม่น้ำน่าน เป็นลำน้ำธรรมชาติซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากภูเขาในจังหวัดน่าน ไหลผ่านจังหวัดอุตรดิตถ์ เข้าเขตจังหวัดพิษณุโลกในอำเภอพรมพิราม ไหลผ่านตำบลลูกเทียม ตำบลศรีภิรมย์ ตำบลวงษ์มิ่ง ตำบลมะต๋อง ตำบลหนองแถม ตำบลท่าช้าง และตำบลมะต๋องตามลำดับ ซึ่งมีเขื่อนนเรศวรยกระดับน้ำส่งเข้าคลองชลประทานทั้งสองฝั่งของลำน้ำ

(2) แม่น้ำแควน้อย เป็นแม่น้ำสายสาขาใหญ่ที่ไหลมาบรรจบแม่น้ำน่าน โดยไหลผ่านมาทางอำเภอวัดโบสถ์ ไหลเข้าอำเภอพรมพิรามในเขตตำบลหอกลอง ผ่านแนวเขตตำบล มะต๋อง และไหลเข้าบรรจบแม่น้ำน่านในเขตตำบลจอมทอง อำเภอเมืองพิษณุโลก

(3) คลองโปรงนง เป็นลำน้ำธรรมชาติ ต้นกำเนิดมาจากอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์และไหลผ่านตำบลต่าง ๆ ในเขตอำเภอพรมพิราม โดยมีสาขาย่อยที่สำคัญ ได้แก่ คลองไผ่ม่อม ในอดีตเป็นแหล่งปลาที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดในเขตทุ่งसान และไหลมาบรรจบกับแม่น้ำแควน้อย บริเวณหมู่ที่ 3 ตำบลหอกลอง ซึ่งคลองโปรงนงเป็นลำน้ำที่ใช้ในการเกษตรของประชาชนได้มาก มีประตูน้ำของกรมชลประทานสำหรับทดน้ำ ระบายน้ำ และป้องกันน้ำท่วมอยู่ที่ปากคลองโปรงนงตรงที่ไหลบรรจบกับแม่น้ำแควน้อย และมีพังกันน้ำเพื่อป้องกันน้ำหลากจากแม่น้ำแควน้อย ไหลเข้าไปท่วมพื้นที่นาในเขตบริเวณทุ่งसान จึงทำให้การทำนาในทุ่งसानได้ผลดี

นอกจากนี้ ยังมีลำคลองธรรมชาติ ได้แก่ คลองวังวน อยู่ทางทิศตะวันตกของลำน้ำน่าน มีต้นน้ำอยู่ที่อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ ไหลผ่านตำบลศรีภิรมย์ ตำบลลูกเทียม ตำบลวังวน ตำบลหนองแถม และตำบลท่าช้าง บึง ได้แก่ บึงปลาเนา อยู่ในเขตตำบลศรีภิรมย์ มีเนื้อที่ประมาณ 100 ไร่ เดิมเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาตามธรรมชาติ แต่ปัจจุบันต้นเงิน ทำให้ประชาชน

ในพื้นที่หันมาใช้พื้นที่ของบึงทำนาเป็นส่วนใหญ่ และบึงหล่ม อยู่ในเขตตำบลคงประคำ มีเนื้อที่ประมาณ 2,000 ไร่

3) **ทรัพยากรป่าไม้** อำเภอพรหมพิราม มีป่าไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ป่าสงวนแห่งชาติสองฝั่งลำแคว (บางส่วน)เป็นชนิดป่าเบญจพรรณแล้ง ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ รัก แดง ประดู่ เต็งรัง

1.1.5 จำนวนประชากร จำนวนประชากรรวม 16,306 ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งสิ้น 53,142 คน แยกเป็นชาย 26,011 คน เป็นหญิง 27,131 คน ความหนาแน่นของประชากร 50 คนต่อตารางกิโลเมตร

1.1.6 เส้นทางคมนาคม อำเภอพรหมพิรามมีเส้นทางที่ใช้ติดต่อกับจังหวัดพิษณุโลก 2 ทาง คือ

1) **ทางรถไฟ** จากสถานีรถไฟพิษณุโลกถึงสถานีพรหมพิราม ใช้เวลาประมาณ 30 นาที

2) **ทางรถยนต์** ประกอบด้วย 3 เส้นทาง ได้แก่ ถนนพิษณุโลก – เด่นชัย ผ่านตำบลทับยายเชียง ระยะทางประมาณ 35 กิโลเมตร ถนนพิษณุโลก – หนองตม ระยะทางประมาณ 26 กม. และถนนสิงห์วัฒน์ (พิษณุโลก – กงไกรลาส) จากพิษณุโลกเข้าสู่อำเภอพรหมพิรามที่บ้านคลองเมม ตำบลท่าช้าง ผ่านเขื่อนนเรศวร ระยะทางประมาณ 40 กม.

สำหรับการติดต่อระหว่างอำเภอกับหมู่บ้าน และตำบลต่างๆ ในอำเภอพรหมพิราม ใช้ได้ทั้งรถยนต์ รถจักรยานยนต์ สภาพถนนส่วนใหญ่เป็นถนนลาดยางและถนนดินลูกรังบดอัดทำให้สะดวกสบายในการสัญจรในทุกฤดู

1.1.7 การปกครอง อำเภอพรหมพิรามประกอบด้วยองค์ปกครองท้องถิ่น 14 แห่ง และเขตการปกครอง แบ่งออกเป็น 12 ตำบล 123 หมู่บ้าน

1.2 สภาพทางเศรษฐกิจ

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 80 โดยแบ่งเป็น ทำนาประมาณร้อยละ 70 ทำไร่ (อ้อย มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) ประมาณร้อยละ 2 ทำสวนประมาณร้อยละ 0.2 เลี้ยงปศุสัตว์ (โค กระบือ สุกร เป็ด ไก่) ประมาณร้อยละ 10 และที่เหลือประกอบอาชีพอื่นๆประมาณร้อยละ 18 โดยปัจจุบันตั้งแต่มีการสร้างเขื่อนนเรศวร ชาวนาในเขตพื้นที่อำเภอพรหมพิรามสามารถนำน้ำได้ถึงปีละ 3 ครั้งทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น แต่การทำนาในปัจจุบันต้นทุนการผลิตสูงมากขึ้น ทำให้รายได้สุทธิต่อการทำนาดลดลง รายได้เฉลี่ย 67,245 บาทต่อคนต่อปี

1.2.1 ภาคอุตสาหกรรมและการพาณิชย์

- 1) ภาคอุตสาหกรรม ได้แก่ โรงสีข้าว จำนวน 5 แห่ง โรงงานผลิตภัณฑ์คอนกรีต 4 แห่ง และ โรงงานผลิตเหล็ก 1 แห่ง ตั้งอยู่ที่หมู่ 1 ตำบลพรหมพิราม
- 2) การพาณิชย์ ประกอบด้วยสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงขนาดใหญ่ จำนวน 8 แห่ง ธนาคารพาณิชย์ จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร 2 สาขา คือ สาขาพรหมพิรามและสาขาหนองตม สหกรณ์ 2 แห่ง คือ สหกรณ์อำเภอพรหมพิราม และสหกรณ์การเกษตรพรหมพิราม จำกัด

1.2.2 สาธารณูปโภคและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

มีการประปาระดับอำเภอและตำบล หมู่บ้าน คือ การประปาส่วนภูมิภาค จำนวน 2 แห่งและประปาหมู่บ้าน จำนวน 47 แห่ง องค์การรัฐวิสาหกิจจำนวน 4 แห่ง ประกอบด้วย การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค สำนักงานบริหาร ไปรษณีย์อำเภอพรหมพิราม สถานีรถไฟพรหมพิราม และการประปาส่วนภูมิภาค นอกจากนี้ ยังมีสถานีตำรวจภูธร จำนวน 2 แห่ง คือ สถานีตำรวจภูธรพรหมพิราม และสถานีตำรวจภูธรคงประคำ

2. บริบทเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนและการดำเนินงาน

2.1 พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เกิดจากปัญหาของชุมชนที่มีการประกอบกิจการขนาดเล็ก 2 ประการ คือ

- 1) ให้มีการจดทะเบียนรับรองสถานะของวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่จะขอรับการส่งเสริมตามพระราชบัญญัตินี้ โดยยื่นขอจดทะเบียนต่อกรมส่งเสริมการเกษตร
- 2) การสนับสนุนของรัฐไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ดังนั้น จึงมีการออกกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน นั่นคือ “พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548” ซึ่งได้มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2548

2.2 สาระสำคัญของพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548

แบ่งออกเป็น 4 หมวด 34 มาตรา โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

- 1) ให้มีการจดทะเบียนรับรองสถานะของวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ที่จะขอรับการส่งเสริมตามพระราชบัญญัตินี้ โดยยื่นขอจดทะเบียนต่อกรมส่งเสริมการเกษตร

2) ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เป็นเอกภาพโดยกำหนดให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี หรือรองนายกรัฐมนตรี ที่ได้รับมอบหมายเป็นประธานกรรมการ กรรมการจากส่วนราชการและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่รัฐมนตรีจาก 5 กระทรวง คือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวง การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวง อุตสาหกรรม กรมสรรพากร ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาองค์กรกรรมการผู้แทนวิสาหกิจชุมชน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ อธิบดีกรม ส่งเสริมการเกษตร อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร อธิบดีกรมพัฒนาชุมชน ผู้แทนกรมส่งเสริม การเกษตร และผู้แทนกรมพัฒนาชุมชน

3) ให้คณะกรรมการจัดให้มีมาตรการให้การส่งเสริม สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน หรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร

2.3 ความหมายของวิสาหกิจชุมชน

กรมส่งเสริมการเกษตร (2548: 2) ได้ให้ความหมาย “วิสาหกิจชุมชน” ไว้ว่า วิสาหกิจชุมชน หมายความว่า กิจกรรมของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่นๆ ที่ดำเนินการ โดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน และรวมตัวกันประกอบกิจการ ดังกล่าว ไม่ว่าจะป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการ พึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศ กำหนด

วิชิต นันทสุวรรณ (2544: 2) ได้ให้คำจำกัดความของ “วิสาหกิจชุมชน” ว่าหมายถึง การประกอบการ ซึ่งรวมถึงกระบวนการคิด การจัดการผลผลิตและทรัพยากรทุก ขั้นตอนโดยภูมิปัญญาขององค์กรชุมชนหรือเครือข่ายของชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและการ เรียนรู้ของชุมชน ซึ่งมีได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อสร้างกำไรทางการเงินเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงกำไร ทางสังคม ได้แก่ ความเข้มแข็งของชุมชนและความสงบสุขของสังคมด้วย

เสรี พงศ์พิศ (2546: 39-46) ได้ให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชนว่า วิสาหกิจ ชุมชน (SMCE หรือ Small and Micro Community Enterprise) คือ การประกอบการเพื่อการจัดการ “ทุน” ของชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง สำหรับ “ทุน” ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงเพียงแต่เงิน อย่างเดียว แต่รวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม กฎเกณฑ์ ทางสังคมที่ทำให้ผู้คนอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนเป็นพี่น้องไว้ใจกัน

ดังนั้น ความหมายของวิสาหกิจชุมชนโดยสรุป คือ การประกอบการโดยชุมชน เพื่อการจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง

2.4 หลักการของวิสาหกิจชุมชน

กรมส่งเสริมการเกษตร (2548: 2) ระบุว่า หลักการสำคัญของวิสาหกิจชุมชน คือ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ซึ่งจำนวนหนึ่งอยู่ในระดับที่ไม่พร้อมจะเข้ามาแข่งขันทางการค้า ให้ได้รับการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ และพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ประกอบการของหน่วยธุรกิจที่สูงขึ้น

2.5 องค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชน

สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (2548: 2) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชนไว้ มีองค์ประกอบอย่างน้อย 7 ประการ ดังนี้

- 1) ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ
 - 2) ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน โดยใช้วัตถุดิบ ทรัพยากร ทุน แรงงานในชุมชน เป็นหลัก
 - 3) ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชน
 - 4) เป็นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานภูมิปัญญาสากล
 - 5) มีการดำเนินการแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ
 - 6) มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจหลัก
 - 7) มีการพึ่งพาตนเองของครอบครัวและชุมชนเป็นเป้าหมาย
- เสรี พงศ์พิศ (2548: 139) ได้เสนอ ลักษณะของวิสาหกิจชุมชนที่พึงปรารถนา ดังนี้
- 1) ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ เป็นส่วนหนึ่งของวิสาหกิจชุมชน ไม่ใช่แปลกแยก และทำให้เกิดปัญหา ไม่ใช่คนนอกมาตั้งโครงการให้ สั่งการ หรือกำหนดให้คนในชุมชนเป็นคนทำ
 - 2) ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน มีการดำเนินการในชุมชน ไม่ใช่เอาไปทำที่อื่น หรือชาวบ้านไปร่วมลงทุนที่อื่น โดยใช้วัตถุดิบ ทรัพยากร ทุน แรงงานในชุมชนเป็นหลัก
 - 3) ริเริ่มสร้างสรรค์โดยชุมชน ทำให้เกิดนวัตกรรมของชุมชน ไม่ใช่อะไรที่เลียนแบบคนอื่น เห็นคนอื่นประสบความสำเร็จ แต่เน้นพัฒนาสิ่งใหม่ๆ
 - 4) เป็นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานภูมิปัญญาสากล
 - 5) ดำเนินการบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นระบบ กิจกรรมต่างๆ เชื่อมโยงกันเป็นชุด กิจกรรมที่เกื้อกูลกัน ไม่ใช่ขัดแย้งกันเอง
 - 6) มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ วิสาหกิจชุมชนเกิดจากการเรียนรู้ ความรู้ไม่ใช่เกิดจากเงินหรือโครงการ ถ้ามีฐานความรู้ วิสาหกิจชุมชนจะอยู่รอด

7) มีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย มีเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญา

2.6 รูปแบบของวิสาหกิจชุมชน

กรมส่งเสริมการเกษตร (2548: 3) ได้จำแนกรูปแบบตามขอบข่ายของกิจการที่ประกอบการ สามารถกำหนดได้เป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

1) วิสาหกิจชุมชนที่ประกอบกิจการเดี่ยว คือ วิสาหกิจชุมชนที่ประกอบกิจการที่มีการบริหารจัดการ โดยคณะผู้บริหารในชุมชนชุดเดียว โดยจะมีผลผลิตมากกว่าหนึ่งผลิตภัณฑ์/บริการก็ได้

2) วิสาหกิจชุมชนที่ประกอบกิจการในรูปแบบเครือข่าย คือ วิสาหกิจชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับกิจการอื่นๆ โดยแต่ละวิสาหกิจต่างมีการประกอบการ ตามเป้าหมาย วัตถุประสงค์ของกิจการของตน หากแต่มีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาเกื้อกูลเชื่อมโยงกัน

สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (2549: 13) ได้แบ่งประเภทของวิสาหกิจชุมชนออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) วิสาหกิจชุมชนทดแทนการพึ่งพาภายนอกชุมชน หมายถึง กิจกรรมการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เน้นการลดรายจ่ายของเกษตรกรและชุมชนหรือเรียกว่า “วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน” เป็นการดำเนินการต่างๆ เพื่อกินเพื่อใช้ในชุมชน เพื่อให้ครอบครัวพึ่งตนเองได้ ให้ชุมชนเกิดความพอเพียงอย่างน้อยให้พอกินหรือพอใช้

2) วิสาหกิจชุมชนพัฒนาผลผลิตและทรัพยากร หมายถึง ชุมชนผลิตทางการเกษตรและมีการประกอบการเพื่อนำผลผลิตและทรัพยากรมาสร้างผลิตภัณฑ์หรือเรียกว่า “วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า” เป็นกิจกรรมการนำผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเข้าสู่ตลาดบริโภค และรวมไปถึงผลผลิตทั่วไปที่เหลือกินเหลือใช้ในท้องถิ่นที่นำออกสู่ตลาดบริโภค โดยการปรับปรุงคุณภาพผลผลิต หีบห่อ การตลาด และการจัดวางต่าง ๆ เพื่อให้สามารถ “แข่งขันได้”

3) วิสาหกิจชุมชนบริการ หมายถึง การประกอบการที่เกิดจากทักษะ ภูมิปัญญา และความคิดสร้างสรรค์เพื่อให้บริการกับเกษตรกรในครอบครัว ชุมชน และบุคคลทั่วไป

โดยสรุป วิสาหกิจชุมชน มุ่งเน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานภูมิปัญญาสากล เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินทรัพย์ที่เป็นทุนทางสังคมของชุมชนนั้นให้เป็นสินค้าและบริการของชุมชน สร้างเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนให้เข้มแข็งสู่เป้าหมาย คือ ความเข้มแข็งของชุมชน และการพึ่งตนเองได้

2.7 ขั้นตอนการทำวิสาหกิจชุมชน

2.7.1 ศึกษาความเป็นไปได้

เป็นขั้นตอนสำคัญที่สุด เพราะการทำวิสาหกิจชุมชนเป็นการดำเนินการร่วมกันหลายคน ต้องลงทุน ลงแรง ไม่ว่าจะขายหรือเพื่อการบริโภคตนเองก็ต้องคิดคำนวณให้ดีว่าทำแล้วคุ้มหรือไม่ ถ้าไม่คุ้มสมาชิกก็อาจจะหายไป กลุ่มอาจจะแตก การศึกษาความเป็นไปได้ต้องตอบคำถามสำคัญ คือ

1) ทำไปเพื่ออะไร เพื่อกินเองใช้เองหรือเพื่อขายด้วย ถ้าเพื่อขายด้วย จะขายตลาดไหนในหมู่บ้าน ในตำบล ในท้องถิ่น หรือจะเป็นตลาดใหญ่

2) มีข้อมูลหรือไม่มีข้อมูลในสิ่งที่เราอยากทำว่าชุมชนใช้จ่ายต่อปี เพื่อสิ่งนี้เท่าไร เช่น ถ้าอยากตั้งกลุ่มผลิตน้ำปลาเพื่อลดการซื้อจากตลาด ต้องทราบว่าในปีหนึ่งๆ หมู่บ้านตำบลเรามีการซื้อน้ำปลากินเท่าไร เป็นเงินประมาณเท่าไร หรือถ้าทำกลุ่มข้าวสารก็ต้องศึกษาว่าหมู่บ้านเราทำนาเองหรือไม่ ปีหนึ่งได้เท่าไร หรือทำมาแล้วขายข้าวเปลือกหมด มีโรงสีหรือไม่ ซื้อข้าวสารจากตลาดเท่าไร เป็นต้น

3) มีความรู้ความสามารถหรือไม่ สำรวจความสามารถของกลุ่มว่าพอจะมีความชำนาญในกิจกรรมที่จะทำหรือไม่ ถ้าไม่มีก็ต้องไปศึกษาความรู้เพิ่มเติม สมาชิกกลุ่มควรมีความรู้ความชำนาญเป็นทุนเดิมอยู่บ้าง จะได้ไม่เสี่ยงจนเกินไป

4) อุปกรณ์ เครื่องมือ การผลิต การแปรรูป การดำเนินการเป็นอย่างไร อุปกรณ์ เครื่องมืออะไรบ้างที่มีอยู่แล้ว อะไรต้องซื้อ ราคาเท่าไร ซื้อได้หรือไม่ ซื้อที่ไหนราคาถูกและคุณภาพดี มีอุปกรณ์อะไรที่ทำเองได้บ้าง ประยุกต์เองโดยคนในหมู่บ้าน ลูกหลานสมาชิกทำเองได้

5) ตัวเลขการลงทุน ต้องคำนวณต้นทุนการผลิต การลงทุนอุปกรณ์ เครื่องมือ วัสดุดิบ อาคาร สถานที่ น้ำ ไฟ ค่าแรง และค่าใช้จ่ายอื่นทั้งหมด ตลอดจนกระบวนการผลิตโดยละเอียด

6) เอาทุนมาจากไหน ทุนจากหน่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นรัฐหรือเอกชน ทุนที่ชุมชนมีความเห็นร่วมกันว่าจะเอาไปลงทุนทำวิสาหกิจชุมชน อาจทำเป็นทุนประเดิม ทำเป็นหุ้นกลาง และคนอื่นๆ มาร่วมถือหุ้นด้วย ทุนการดำเนินการอาจมาจากหลายๆ แหล่ง เช่น อบต. เทศบาล นักการเมือง หน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน องค์กร มูลนิธิ การลงทุนร่วมจาก อบต. การลงทุนร่วมกันจากสมาชิก การกู้ยืมจากสถาบันการเงิน

7) มีระบบการบริหารจัดการอย่างไร มีคณะกรรมการ ประธาน รองประธาน เภรัญญิก เลขานุการ และอื่นๆ หรือไม่ แบ่งหน้าที่กันอย่างไร ผู้รับผิดชอบหรือหัวหน้าด้านวัตถุดิบ การผลิต การเงิน การตลาด การขาย ในขั้นตอนการศึกษาความเป็นไปได้ อาจจะไม่เริ่มต้นด้วยการ แต่งตั้งคณะกรรมการทันที อาจจะร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน เมื่อเห็นว่ามีความพร้อมพอสมควร และคิดว่าจะทำแน่ๆ จึงค่อยมาแต่งตั้งคณะกรรมการ คณะกรรมการมีหน้าที่อะไรที่กำหนดให้ชัดเจน ที่สำคัญต้องรับผิดชอบต่อแผนงานและการดำเนินการทั้งหมดร่วมกัน วางแผน วางเป้าหมาย และติดตามตรวจสอบร่วมกัน

2.7.2 การเรียนรู้

1) การปรับวิถีคิด จะทำอย่างไรให้ใจนิ่ง ไม่โลภ รู้จักประมาณตน รู้ศักยภาพ ของตนเองว่าทำได้แค่ไหน ทำเพื่ออะไร ต้องทำอย่างต่อเนื่องและทำทุกขั้นตอน เตือนสติตัวเอง ตลอดเวลาว่าต้องค่อยๆ เรียนรู้ ค่อยๆ ทำ ไม่รีบร้อนจนเกินไป

2) การเรียนทักษะ เทคนิควิธีการในการดำเนินการในทุกขั้นตอน และทุกๆ ประเด็นที่เกี่ยวข้องตั้งแต่การผลิตการแปรรูป การบริหารจัดการ การตลาด

3) การเรียนการบริหารจัดการ การเรียนรู้ อาจเรียนรู้ได้จากหลายๆ แหล่ง

2.7.3 การตลาด เรื่องตลาดเป็นเรื่องใหญ่ที่ต้องคิดตั้งแต่ต้น เมื่อเริ่มวางแผนต้องตั้งคำถามแรกเลยว่า ทำไปทำไม ให้ใครกิน ให้ใครใช้ ให้ใครซื้อ ซึ่งตลาดของวิสาหกิจชุมชนมีอยู่ 3 ประเภท คือ

1) ตลาดพอเพียง หมายถึงตลาดชุมชน ทำกิน ทำใช้เอง เหลือก็ขายในท้องถิ่น (ตลาด หมู่บ้าน หรือตลาดตำบล) โดยการเอาผลผลิตมารวมกันทำเป็นวิสาหกิจชุมชนก็ได้ ตลาดชุมชนไม่ใช่ตลาดเล็กๆ ถ้าหากมีการวางแผนการดำเนินการหลากหลายกิจกรรมก็สามารถ ดำเนินกิจการได้ดี โดยเฉพาะวิสาหกิจชุมชนที่เป็นพวงเป็นชุดเป็นคลัสเตอร์ เช่น ทำเครื่องแกง ก็มี การปลูกพริก ตะไคร้ ใบมะกรูด ขิง ข่า กระชาย เพื่อเป็นวัตถุดิบ เป็นต้น

2) ตลาดผูกพัน เป็นคำที่เรียกตลาดที่มีการตกลงกันว่า จะซื้อเป็นจำนวนมาก เท่าไหร่ ชื่อนานแค่ไหน เช่น กลุ่มแม่บ้านทอผ้าเส้นสัญญาตกลงกับธนาคารแห่งหนึ่งว่าจะทอผ้า ย้อมสีธรรมชาติให้ จำนวน 2,000 เมตร ภายในเดือนนั้นเดือนนี้ โดยตกลงกันในราคาเมตรละเท่า นั้น บาท ทางธนาคารจะเอาไปให้พนักงานตัดชุดใส่ ข้อตกลงเช่นนี้ทำให้เกิดตลาดผูกพัน ทำให้กลุ่ม วิสาหกิจชุมชนทำงานได้ง่ายขึ้น ไม่ต้องวิ่งหาตลาด ถ้าวิสาหกิจชุมชนสามารถหาตลาดผูกพันได้ก็ จะทำให้งานเบาลง ทำให้มีสมาธิกับการพัฒนาคุณภาพผลผลิตของตนเอง รักษามาตรฐานตาม ข้อตกลง ไม่ต้องพะวงกับการหาตลาดหรือเกรียกว่าจะหาตลาดที่ไหน อย่างไร

3) ตลาดแข่งขัน เป็นตลาดใหญ่ที่เปิดกว้างต้องมีความมั่นใจสูงมากจึงเข้าสู่ตลาดนี้ได้ มั่นใจว่าผลิตภัณฑ์ของตนเองดีกว่าของคนอื่น ราคาดีกว่า คุณภาพดีกว่า คู่แข่งกว่า เป็นสินค้าที่มีเอกลักษณ์ มีคุณสมบัติพิเศษที่ไม่มีใครเหมือน ไม่มีใครแข่ง ตลาดแข่งขันเป็นตลาดที่มีความเสี่ยง มีการแข่งขันสูง การขายสินค้าเหล่านี้เป็นอะไรที่ต้องทำใจ และหาทางพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีนวัตกรรม มีความสม่ำเสมอในคุณภาพและปริมาณ

2.7.4 **จริยธรรม** การทำวิสาหกิจชุมชนให้ได้ดี มีประสิทธิภาพ มั่นคงและยั่งยืน จำเป็นต้องมีจริยธรรม ซึ่งหมายถึงคุณธรรมอันเป็นหลักปฏิบัติ

1) **คุณธรรมของการทำงานเป็นกลุ่ม**

- สัจจะ ความซื่อสัตย์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เป็นสัจจะของบุคคลที่ทำให้เป็นที่น่านับถือ คบหาสมาคมด้วย คนอยากทำงานด้วย เพราะมีความจริงใจในการพูดและการกระทำ ไม่ปิดบัง ไม่โก่ง มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้

- ธรรมะ ความฝึกฝนปรับปรุงตน เช่น รู้จักข่มใจ ควบคุมอารมณ์ บังคับตนเองให้เข้ากับการงาน และสิ่งแควดล้อมให้ดี ไม่เอาแต่ใจตนเอง ไม่เอาตัวเองเป็นที่ตั้ง

- ขันติ ความอดทน ทำให้ทำงานด้วยใจมั่นคง ไม่หวั่นไหวต่อปัญหาและอุปสรรค ใจเย็น รู้จักรอได้ อดทนที่จะเรียนรู้ อดทนต่อความผิดพลาดในบางครั้ง อดทนต่อความบกพร่องของคนอื่น

- จาคะ หมายถึง ความเสียสละ เพื่อแม่ แบ่งปัน มีน้ำใจ ไม่คิดเห็นแต่ตัวเอง ญาติพี่น้องหรือคนใกล้ชิด คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าตนเอง มีจิตอาสา จิตสาธารณะ ยินดีเสียสละเพื่อผู้อื่นที่ลำบากกว่า มีจิตใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างของคนอื่น

2) **การเป็นผู้นำที่ดี** วิสาหกิจชุมชนเป็นการทำงานเป็นกลุ่ม สมาชิกทุกคนมีความสำคัญ อย่างไรก็ตามจำเป็นต้องมีผู้นำที่ดีด้วย ผู้นำที่ดีควรมีจริยธรรม ได้แก่

- เป็นคนดี มีคุณธรรม มีศรัทธาในศาสนา

- ทำตัวเป็นแบบอย่าง ไม่ดีแต่พูดหรือบอกคนอื่นให้ทำ

- สร้างความมั่นคงปลอดภัย ทำให้ชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข

- ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีในชุมชน คุณภาพชีวิตผู้คนดีขึ้น

- ประรณนาและพร้อมที่จะเรียนรู้ และส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน

- ประรณนาและส่งเสริมนวัตกรรมหรือการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ

- มองเห็นจุดอ่อนจุดแข็ง ข้อจำกัดและศักยภาพของตัวเองและชุมชน

- สร้างแรงบันดาลใจ สร้างขวัญและกำลังใจให้สมาชิกในชุมชน

- เป็นตัวเชื่อม (catalyst) ที่ดีและผนึกพลังชุมชนให้เกิดผลเป็นทวีคูณ

- เคารพศักดิ์ศรีและให้เกียรติชาวบ้าน
- เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตนและพวกพ้อง
- มีความอดทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ ใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- มีวิสัยทัศน์ มียุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน

3) คุณธรรมนำสู่ความสำเร็จ

- มีฉันทะ หมายถึงการมีใจรักในสิ่งที่ตัวเองทำ
- วิริยะ หมายถึงความเพียรพยายาม ไม่ถอยใจง่ายๆ เมื่อมีปัญหาหรือ

อุปสรรค

- จิตตะ คือการเอาใจใส่ไปในสิ่งนั้น มีความนิ่ง ไม่วอกแวก ใส่ใจในสิ่งที่ทำ มีสมาธิ ทำให้งานออกมาดี มีคุณค่า มีคุณภาพสม่ำเสมอ

- วิมังสา ความพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น การทำงานให้สำเร็จ ต้องอาศัยความรู้ ปัญญา ต้องคิดแยกแยะเชื่อมโยงสิ่งต่างๆ ให้เป็น ทุกอย่างล้วนเป็นเหตุเป็นผลกันและมีที่มาที่ไป

4) ความรับผิดชอบทางสังคม รับผิดชอบในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน ไม่ทำให้เกิดผลเสียหายนต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ทำให้เกิดมลพิษทั้งทางอากาศ น้ำ ดิน ไม่ทำให้ผู้คนรอบข้างได้รับผลกระทบทางสุขภาพและทางจิตใจ รับผิดชอบต่อผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์จำเป็นต้องให้ความเป็นธรรมกับผู้ซื้อ ให้ความเป็นธรรมกับคู่ค้า

2.8 กิจกรรมของวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนมีกิจกรรม ดังต่อไปนี้

2.8.1 การแปรรูป หรือพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผลผลิตของชุมชน เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากการผลิตทางการเกษตร เพื่อการพึ่งตนเองและการเพิ่มมูลค่าของผลผลิตทางการเกษตรขององค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชน

2.8.2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชน เช่น ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ ไวน์ผลไม้พื้นบ้าน การแปรรูปพืช ผัก ผลไม้พื้นบ้านแปรรูปต่าง ๆ ผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพร ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้าน แหล่งท่องเที่ยว พิพิธภัณฑ์ชุมชน เป็นต้น

2.8.3 การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองการพึ่งตนเองขององค์กรชุมชน หรือเครือข่ายองค์กรชุมชน เช่น น้ำปลา บัญ เครื่องมือเครื่องใช้ อาหารและยาสมุนไพร เป็นต้น

2.8.4 การพัฒนาระบบการตลาด การบริการ และสวัสดิการชุมชน เช่น ร้านค้าชุมชน ลานค้า(ตลาด)ชุมชน ศูนย์สุขภาพพื้นบ้าน เป็นต้น

เมื่อองค์กรชุมชนหรือเครือข่ายขององค์กรชุมชนพัฒนาวิสาหกิจชุมชนครบทั้ง 4 กลุ่ม และเชื่อมโยงเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบจะเกิด “ระบบวิสาหกิจชุมชน”

2.9 ระบบตลาดแบบวิสาหกิจชุมชน

ตลาดของวิสาหกิจชุมชนเป็นระบบที่มีลักษณะเฉพาะ แตกต่างจากระบบตลาดโครงสร้างหลักเพราะปัจจัยหลักที่กำหนดตลาด คือการพึ่งตนเอง การพึ่งพาอาศัย การเน้นคุณภาพ และคุณธรรม

- 1) การอุปโภคบริโภคในครอบครัว
- 2) การอุปโภคบริโภคระหว่างเพื่อนบ้านในชุมชนเดียวกัน
- 3) การอุปโภคบริโภคในเครือข่ายเดียวกัน
- 4) การอุปโภคบริโภคคนนอกชุมชน

2.10 ระดับของวิสาหกิจชุมชน

กรมส่งเสริมการเกษตร (2548: 1) ได้จำแนกระดับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนตามเป้าหมายของผลผลิตของกิจการได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) *ระดับพื้นฐาน* ได้แก่ วิสาหกิจที่มีการประกอบการเพื่อให้เกิดผลผลิตหรือการให้บริการที่จะนำไปใช้เพื่อการอุปโภค บริโภค มุ่งเน้นการลดรายจ่าย การประหยัดและออม เพื่อให้ดำรงชีวิตได้อย่างพออยู่พอกิน ทั้งระดับครัวเรือน ชุมชน และระหว่างชุมชน

2) *ระดับพัฒนา* ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนที่มีการประกอบการเพื่อให้เกิดผลผลิตหรือการให้บริการเพื่อการลดรายจ่าย และมีส่วนเหลือสามารถนำไปแบ่งปัน แลกเปลี่ยนหรือจำหน่ายให้เกิดรายได้เพิ่ม หรือมีทุนเพิ่มในการประกอบการอันนำไปสู่การ อยู่ดีกินดี ของครัวเรือน ชุมชนและระหว่างชุมชน

3) *ระดับก้าวหน้า* ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนที่มีการประกอบการทั้งภาคการผลิตและการบริการมุ่งการเพิ่มรายได้ไปสู่การขยายการลงทุน ลดการนำเข้า เพื่อการส่งออกของผลิตภัณฑ์ ขยายกิจการ ขณะเดียวกันก็สามารถจัดสรรผลกำไร เพื่อสวัสดิการของชุมชน หรือเพื่อกิจกรรมสาธารณประโยชน์ สร้างความ มั่งมีศรีสุข ของครัวเรือน ชุมชน ขยายไปถึงระหว่างชุมชน และนำไปสู่การเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขยายต่อไป

สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ได้แบ่งระดับของวิสาหกิจชุมชนออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1) *ระดับครอบครัว* คือการทำกินทำใช้ในครอบครัว สร้างผลิตภัณฑ์ในลักษณะหลากหลายเพื่อการพึ่งตนเอง ลดรายจ่ายที่เสียไปจากการซื้อภายนอก

2) **ระดับชุมชนและเครือข่าย** หมายถึง ทำโดยครอบครัวหรือกลุ่มซื้อขาย แลกเปลี่ยนในระดับชุมชนและเครือข่าย เนื่องจากในบางกรณีไม่สามารถทำได้โดยลำพังครอบครัว เดี่ยว หรือชุมชนเดียวต้องสร้างระบบเกื้อหนุนพึ่งพากันในชุมชน และเครือข่าย

3) **ระดับธุรกิจ** หมายถึง การมีส่วนเกินของผลผลิต และทรัพยากร จากการ บริโภคในระดับครอบครัว ชุมชน และเครือข่าย หรือชุมชนมีภูมิปัญญา มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ มีคุณค่า เป็นที่ต้องการของผู้บริโภคในสังคมวงกว้าง

2.11 การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนมีการพัฒนาการ ตั้งอยู่บนพื้นฐานสำคัญ ดังนี้

2.11.1 วิสาหกิจชุมชนระดับครอบครัว เป็นจุดเริ่มต้นของการแปรรูปหรือสร้าง ผลิตภัณฑ์ของชุมชนเพื่อการอุปโภค บริโภคของตนเองภายในครัวเรือนเป็นหลัก สมาชิกในชุมชน จะสร้างผลิตภัณฑ์ในลักษณะหลากหลาย เพื่อการพึ่งตนเอง ลดรายจ่ายที่เสียไปจากการซื้อ และ ป้องกันไม่ให้เงินของชุมชนไหลออกไปนอกชุมชนโดยไม่จำเป็น ซึ่งจะส่งผลให้การหมุนเวียนของเงินอยู่ใน หมู่บ้านและแพร่สะพัดอยู่ภายในหมู่บ้าน

2.11.2 วิสาหกิจชุมชนระดับชุมชน เมื่อวิสาหกิจของชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์ขั้น แรก เพื่อลดรายจ่ายหรือเพื่อการพึ่งตนเองได้แล้ว จึงค่อยขยายออกไปสู่เพื่อนบ้าน ผู้ผลิตเอง ไม่ได้ ต้องซื้อสินค้าจากภายนอก เพราะการพึ่งตนเองในบางกรณี ไม่สามารถทำได้โดยลำพัง ครอบครัวเดียววิสาหกิจชุมชนขั้นที่สองจึงเป็นวิสาหกิจชุมชนที่เกื้อหนุนให้เกิดการพึ่งพาอาศัย ระหว่างครอบครัวในชุมชนเดียวกัน เป็นการลดภาวะการฉ้อโกงของแพงหรือช่วยลดรายจ่ายให้แก่ เพื่อนบ้าน เงินไม่ออกไปจากหมู่บ้าน

2.11.3 วิสาหกิจชุมชนระดับเครือข่าย การพึ่งตนเองในบางกรณีชุมชนไม่สามารถ ดำเนินการได้โดยลำพังชุมชนเดียว แต่เป็นไปได้เมื่อหลายชุมชนร่วมมือกัน เพื่อตอบสนองตาม ต้องการของทุกชุมชนวิสาหกิจชุมชนระดับเครือข่าย จึงเป็นระบบพึ่งพาอาศัยระหว่างชุมชนที่มี ผลผลิตและทรัพยากรแตกต่างกัน

2.11.4 วิสาหกิจชุมชนเพื่อการจัดการผลผลิตส่วนเกิน เป็นวิสาหกิจที่ดำเนินการ แปรรูปผลผลิตหรือทรัพยากรของชุมชน สร้างผลิตภัณฑ์ต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มมูลค่าและตอบสนอง การตลาดภายนอกชุมชนและเครือข่าย

วิสาหกิจชุมชนจึงแตกต่างกับธุรกิจ-อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก (SME) เพราะไม่สามารถใช้เกณฑ์เรื่อง “ทุน” และ “แรงงาน” มาวัดขนาดและความสำเร็จ เพราะ วิสาหกิจชุมชนไม่ได้มุ่งเน้นการสร้างผลกำไรเพียงด้านเดียว แต่วิสาหกิจชุมชนเน้นการพึ่งตนเอง

ของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชนหรือเครือข่าย ไม่ได้มุ่งแสวงหากำไรมากที่สุด แต่ตอบสนองการอยู่ร่วมกัน การมีสุขภาพอนามัยที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชน

วิสาหกิจชุมชนจึงมีลักษณะการแปรรูปในครัวเรือน หรือการร่วมมือกันของหลายครอบครัวในรูปขององค์กรชุมชน และหลายชุมชนในรูปของเครือข่ายองค์กรชุมชน มีทั้งที่ไม่ต้องใช้เครื่องจักรการใช้อุปกรณ์อย่างง่าย ๆ จนถึงเครื่องจักรขนาดเล็กและขนาดกลาง

วิสาหกิจชุมชนจะเป็นการเพิ่มศักยภาพของระบบเศรษฐกิจระดับชุมชนในการพัฒนาความร่วมมือกับระบบเศรษฐกิจภาพรวม เพราะการที่ชุมชนไม่ต้องพึ่งพาเศรษฐกิจภายนอก ย่อมหมายถึงโอกาสในการพัฒนาความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันจะเป็นไปได้มากขึ้น อันเป็นหลักการที่นำไปสู่การเป็นรากฐานทางเศรษฐกิจที่มั่นคงและยั่งยืนของระบบเศรษฐกิจระดับประเทศอย่างแท้จริง

2.12 การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 (2548: 14) ได้กำหนดให้มีการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนอย่างครบวงจร ดังนี้

2.12.1 ระดับปฐมภูมิ ส่งเสริมการจัดตั้ง การให้ความรู้ การศึกษาวิจัย ในการนำทุนชุมชนมาใช้เหมาะสม การร่วมมือกันในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้

2.12.2 ระดับสูงขึ้นไป ส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การรักษาคุณภาพ การศึกษาวิจัยเทคโนโลยีและการตลาด การสร้างความเชื่อถือทางธุรกิจและความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค การประสานงานแหล่งเงินทุน เพื่อให้สามารถเป็นผู้ประกอบการหรือพัฒนาไปสู่การประกอบธุรกิจขนาดย่อม และขนาดกลาง ต่อไป

2.12.3 การส่งเสริมเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน รัฐจะให้การสนับสนุนการจัดตั้งการประกอบการ การตลาด ความสัมพันธ์และความร่วมมือกันระหว่างเครือข่าย หรือภาคธุรกิจหรืออุตสาหกรรมอื่น เพื่อขยายและสร้างความมั่นคงให้แก่กิจการวิสาหกิจชุมชน

ไพรินทร์ กล้าโกชน์ (2549: 14) ได้กล่าวถึง การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไว้ ดังนี้

- 1) กิจกรรมการพัฒนาทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานการผลิต และทรัพยากรของชุมชน โดยมีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ที่วางอยู่บนพื้นฐานความรู้ภูมิปัญญาของชุมชน
- 2) เป็นกระบวนการฟื้นฟูและพัฒนาระบบการจัดการของชุมชน โดยรูปแบบวิธีการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับยุคสมัย
- 3) มีเป้าหมายเพื่อการพึ่งพาตนเองและความพอเพียงของครอบครัวและชุมชน
- 4) มีกระบวนการเรียนรู้เป็นแกนกลางการพัฒนา

การพัฒนาวิสาหกิจของชุมชน จึงตั้งอยู่บนพื้นฐานสำคัญ ดังนี้

- 1) วิสาหกิจชุมชนระดับครอบครัว
- 2) วิสาหกิจชุมชนระดับชุมชน
- 3) วิสาหกิจชุมชนระดับเครือข่าย
- 4) วิสาหกิจชุมชนเพื่อจัดการผลผลิตส่วนเกิน

แนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชน มักจะเป็นเรื่องการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขประเทศไทย เป็นเรื่องความมั่นคงและมีอยู่มีกินทั้งในวันนี้และวันหน้าต้องมีแนวทางเฉพาะที่สอดคล้องกับแนวคิดและเป้าหมาย เพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งตนเองได้

2.13 การประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ (2549: 1-5) กำหนดไว้ว่า การประเมินศักยภาพ เป็นกระบวนการสำคัญที่จะทำให้วิสาหกิจชุมชนได้เรียนรู้ตนเองในด้านต่างๆ ได้แก่ การกำหนดทิศทางของวิสาหกิจชุมชน การวางแผนดำเนินงาน การดำเนินงานด้านการตลาด การวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน การบริหารสมาชิก เป็นต้น ซึ่งจะใช้เป็นเครื่องมือหลักให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานได้รับทราบศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน เพื่อชักนำให้เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้และให้พัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชนอย่างเหมาะสมต่อไป

2.13.1 วิธีการประเมิน

1) จัดทีมประเมินร่วมกับวิสาหกิจชุมชน คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด/กรุงเทพมหานคร แต่งตั้งทีมประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน อำเภอละ 1 ทีม ประกอบด้วยเกษตรอำเภอและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาคีที่รับผิดชอบพื้นที่อำเภอ ได้แก่ พัฒนาชุมชน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร(ธกส.) เจ้าหน้าที่จากองค์กรท้องถิ่นหรือหน่วยงานอื่นๆ ตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ มีหน้าที่ช่วยเหลือหรือดำเนินการร่วมกับวิสาหกิจชุมชนในการประเมิน สรุปและรายงานผลการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่รับผิดชอบให้แก่คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งให้คำแนะนำเบื้องต้นแก่วิสาหกิจชุมชนนั้นๆ

2) การชี้แจงทำความเข้าใจแบบประเมิน จังหวัดจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อทำความเข้าใจแบบประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน วิธีการประเมิน การสรุปผลแก่ทีมประเมินของอำเภอ และทีมประเมินร่วมกันวางแผนออกประเมินแต่ละอำเภอ

3) การดำเนินการประเมิน บุคคลเป้าหมายในการให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้นำ กรรมการ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนและผู้นำชุมชน ทำการประเมินโดยใช้กระบวนการกลุ่ม (focus group) ณ ที่ทำการวิสาหกิจชุมชนนั้นๆ

4) การสรุปผลจากแบบประเมิน ภายหลังจากประเมิน ให้ทีมประเมินทำการสรุปผลการประเมินในแต่ละประเด็นของแต่ละวิสาหกิจชุมชน โดยมีข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ ดังนี้

- นำข้อมูลจากการประเมินศักยภาพใส่ตารางสรุปผลเพื่อให้ทราบว่า มีประเด็นใดบ้างที่วิสาหกิจชุมชนดำเนินการอยู่ในระดับดี ปานกลางและต้องปรับปรุง ซึ่งควรแจ้งให้วิสาหกิจชุมชนทราบ

- ประชุมร่วมกับวิสาหกิจชุมชนเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาโดยใช้ข้อมูลจากการประเมินศักยภาพและข้อมูลการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชนมาพิจารณาเพื่อทราบว่าประเด็นใดบ้างที่ควรพัฒนา

- ร่วมกับวิสาหกิจชุมชนพิจารณาว่าแนวทางการพัฒนาใดบ้างที่วิสาหกิจชุมชนสามารถพัฒนาได้ด้วยตนเอง แนวทางใดต้องการส่งเสริมและสนับสนุน

- นำข้อมูลที่ได้ไปกำหนดแผนการส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน

2.13.2 การสรุปศักยภาพโดยรวมของวิสาหกิจชุมชน

ในแบบประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน ไม่มีการกำหนดคะแนนในแต่ละประเด็น เนื่องจากวัตถุประสงค์สำคัญของการประเมินเพื่อทราบข้อมูลศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนในประเด็นต่างๆ เพื่อการพัฒนาตนเองและกำหนดแนวทางพัฒนาของภาคีที่เกี่ยวข้อง มิใช่การประกวดแข่งขัน ดังนั้น การสรุปผลแบบประเมินจะสามารถสรุปศักยภาพของแต่ละประเด็นในระดับดี ปานกลาง และต้องปรับปรุง

การสรุปศักยภาพโดยรวมจะดำเนินการได้โดยนำข้อมูลจากตารางสรุปผลการประเมินมาแทนค่าด้วยคะแนน 3 ระดับ คือ ระดับดีมีค่าเท่ากับ 3 คะแนน ระดับปานกลางมีค่าเท่ากับ 2 คะแนน และระดับต้องปรับปรุงมีค่าเท่ากับ 1 คะแนน จากนั้นหาค่าเฉลี่ยคะแนน โดยการรวมคะแนนทั้งหมดที่ได้หารด้วยจำนวนข้อคำถามที่ประเมิน แล้วนำมาเปรียบเทียบกับช่วงคะแนนของแต่ละระดับการพัฒนา ดังนี้

ระดับดี	มีช่วงคะแนนระหว่าง	2.34 – 3.00 คะแนน
ระดับปานกลาง	มีช่วงคะแนนระหว่าง	1.67 – 2.33 คะแนน
ระดับต้องปรับปรุง	มีช่วงคะแนนระหว่าง	1.00 – 1.66 คะแนน

จะทราบว่าวิสาหกิจชุมชนนั้นๆ มีศักยภาพโดยรวมอยู่ในระดับใด ทั้งนี้ การรายงานศักยภาพโดยรวมควรรายงานเพิ่มเติมด้วยว่ามีประเด็นใดบ้างที่วิสาหกิจชุมชนต้องปรับปรุง

2.13.3 การรายงานผลการประเมิน

- 1) ให้เลขานุการของทีมประเมินรายงานสรุปผลการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนแก่คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด/กรุงเทพมหานคร ภายในสิ้นเดือนที่มีการประเมิน
- 2) รวบรวมแบบประเมินไว้ที่สำนักงานเกษตรอำเภอ เพื่อใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในลำดับต่อไป

2.14 การดำเนินงานกลุ่ม

แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานกลุ่มที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม ซึ่งมีรายละเอียดพอสรุปได้สังเขป ดังนี้

ณัฐพันธ์ เขจรันท์ อ่างใน กอบเดช มะโนรัตน์ (2550 : 29) กล่าวว่า การปฏิบัติการ การดำเนินการหรือการดำเนินงาน (operations) หมายถึง กระบวนการในการสร้างคุณค่า (create value) ให้แก่ปัจจัยนำเข้า (inputs) ให้เป็นผลลัพธ์ (out puts) ที่มีราคา ซึ่งถือได้ว่าเป็นวัตถุประสงค์หลักขององค์กรในการที่จะผลิตและพัฒนาสินค้าและบริการออกสู่ตลาดและถึงมือผู้บริโภค กล่าวโดยสรุป การดำเนินงานเป็นกระบวนการเพิ่มมูลค่า (adding value) ให้แก่วัตถุดิบ (raw material) และปัจจัยนำเข้า เพื่อแปรรูปให้เป็นผลลัพธ์ สามารถกล่าวได้ว่าเป้าหมายหลักของการจัดการด้านการดำเนินงาน คือ การเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการผลิตหรือการเพิ่มผลิตภาพ (productivity) และการปรับปรุงคุณภาพ ซึ่งนำไปสู่การเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน (competitiveness) และความพอใจของลูกค้า (customer satisfaction)

พจน์ ชุมศรี และพรชุลย์ นิลวิเศษ (2546 : 172-173) ได้อธิบายถึงการดำเนินงานกลุ่มว่าเมื่อเกษตรกรได้รวมตัวกันโดยสมัครใจ เพื่อการเรียนรู้หรือเพื่อดำเนินกิจกรรม ถ้าต้องการให้กลุ่มดำเนินการได้ดีและสามารถคงสภาพอยู่ได้ ควรกระตุ้นให้สมาชิกดำเนินการในเรื่องเหล่านี้ ได้แก่ 1) การกำหนดวัตถุประสงค์ 2) การกำหนดข้อตกลงร่วมหรือกฎระเบียบ 3) การวางแผนกลุ่ม 4) การดำเนินงานตามแผน 5) การพัฒนาผู้นำและสมาชิกให้มีจิตสำนึกในการทำงานร่วมกัน 6) การประเมินผล และ 7) การขยายผล

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543 : 80-281) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการดำเนินงานกลุ่มว่า เมื่อกลุ่มกำเนิดขึ้นมาแล้วจะอย่างไรกลุ่มจะยังคงเป็นอยู่อย่างมีความหมาย คือ สมาชิกกลุ่มยังมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและทุกคนในกลุ่มยังคงทำกิจกรรมมุ่งสู่วัตถุประสงค์ของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพและทุกคนพอใจในการทำงานร่วมกัน องค์กรประกอบในการดำเนินงานกลุ่มประกอบด้วย

1) กำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

2) ข้อตกลงร่วมกันหรือกฎระเบียบ

- ข้อตกลงจะอยู่กันอย่างไร คือ แต่ละคนจะทำหน้าที่อะไรบ้าง ใครควรจะเป็นผู้นำ ใครจะเป็นผู้ตาม มีกติกาอะไรบ้างที่จะทำให้มีการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มนั้นเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

- กฎระเบียบ คือ สิ่งที่กำหนดขึ้นเพื่อให้กลุ่มยึดถือปฏิบัติในสถานการณ์ต่างๆ โดยจะบอกไว้อย่างชัดเจนว่าในสถานการณ์นั้นๆ แต่ละคนในกลุ่มควรจะทำปฏิบัติอย่างไร ทั้งยังกำหนดไว้ด้วยว่าบุคคลใดเว้นหรือละเมิดจะเป็นอย่างไร

3) การวางแผน คือ การวางรูปแบบภาระที่จะต้องทำให้เกิดขึ้นในอนาคต ด้วยการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานที่ดีที่สุดไว้ล่วงหน้าและเชื่อว่าจะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้

4) การดำเนินงานตามแบบ เช่น การประชุม การถ่ายทอดความรู้ การรับรู้ การบันทึกและการจัดทำบัญชี

5) การพัฒนาผู้นำและสมาชิกให้มีจิตสำนึกในการทำงานร่วมกัน

6) การประเมินผลโดยกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม

7) การขยายผล เมื่อดำเนินการเสร็จแล้วต้องขยายผลในด้าน รับสมาชิกเพิ่ม ขยายกิจกรรมเพิ่ม และต้องมีผู้แทนของกลุ่มในแนวตั้ง เช่น สมาคม ชมรม

กรมส่งเสริมการเกษตร (2545 : 17-24) ได้สรุปการดำเนินงานกลุ่มไว้ว่า เป็นกิจกรรมขั้นสำคัญที่ทำให้กลุ่มมีชีวิต เป็นสิ่งแรกที่สมาชิกจะพบปะช่วยเหลือแลกเปลี่ยนกัน การทำกิจกรรมกลุ่มมี 2 ลักษณะ ดังนี้ ลักษณะแรก เป็นกิจกรรมที่สมาชิกแยกกันทำแต่มีการรวมกลุ่ม ลักษณะเป็นงานรวมของกลุ่ม ลักษณะที่สอง เป็นกิจกรรมที่สมาชิกแยกกันทำแต่มีการรวมกลุ่มในเรื่องการจัดการบางอย่าง หรือมีข้อตกลงบางอย่างร่วมกัน ซึ่งจะมีลักษณะเป็นกิจกรรมอาชีพ กิจกรรมกลุ่ม ซึ่งมีกระบวนการ 7 ขั้นตอนย่อย ได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์ การวางแผนกิจกรรม การกำหนดบทบาทและหน้าที่ การพัฒนาผู้นำ การสร้างข้อตกลงและระเบียบกลุ่ม การดำเนินกิจกรรมและการประเมินผลงาน ซึ่งมีรายละเอียด คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่ม พจน์ ชุมศรี และพรชูลย์ นิลวิเศษ (2546 : 173) ได้กล่าวถึงการกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ว่า วัตถุประสงค์ควรเป็นเรื่องเดียวกันกับแนวทางหลักๆ ของกลุ่ม ซึ่งเป็นสิ่งที่สมาชิกกลุ่มต้องการให้กลุ่มดำเนินงานในเรื่องนั้นๆ หรือในทิศทางนั้นๆ วัตถุประสงค์ที่ดีสามารถทบทวนหรือประเมินผลได้ตลอดเวลา รวมทั้งสามารถเบี่ยงเบนปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์หากเป็นความต้องการร่วมกันของสมาชิก

กรมส่งเสริมการเกษตร (2545 : 17-18) ได้กล่าวถึงการกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ว่า วัตถุประสงค์ เป็นคำที่ใช้แสดงถึงจุดหมายความต้องการว่าต้องการให้เกิดขึ้นหรือไม่ต้องการให้เกิดขึ้น ดังนั้น วัตถุประสงค์ที่จะดำเนินกิจกรรมหรือดำเนิน โครงการคือเรื่องชีวิตหรือเป็นเครื่องบอกทิศทางของกิจกรรมที่ดำเนินการว่าจะต้องทำอะไร เพื่อให้เกิดขึ้นหรือไม่ให้เกิดขึ้น โดยทั่วไปวัตถุประสงค์ที่ดีจะต้องตอบคำถามอย่างน้อย 2 อย่าง คือ เพื่อให้เกิดขึ้นกับสิ่งที่จะต้องการและให้เกิดขึ้นเป็นปริมาณเท่าใด

2.15 การวางแผนกิจกรรม

พจน์ หุมศรี และพรชุลย์ นิลวิเศษ (2546 : 173) ได้สรุปการวางแผนกลุ่มไว้ดังนี้ แผน กลุ่ม คือ การเรียบเรียงความคิดและการตัดสินใจ โดยการมีส่วนร่วมของทุกๆ คนให้ปรากฏเป็นรูปธรรม สามารถรู้ล่วงหน้าว่าทุกๆ คนที่รวมกันเป็นกลุ่มจะทำอะไร ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว การจัดทำแผนกลุ่มควรจัดทำอย่างง่าย แต่ควรเน้นให้สมาชิกทุกคนมีโอกาสกำหนดแผนการดำเนินงานของกลุ่มตน แผนที่ดีควรเป็นเรื่องที่สมาชิกทุกคนเห็นด้วยว่าจะทำอะไร ทำอย่างไร ทำเมื่อไร ทำที่ไหนและทำโดยใคร แผนกลุ่มที่ดีควรเขียนให้ชัดเจน

ธิดารัตน์ ดิยะจามร (2545 : 238-241) ได้กล่าวถึงประเภทและขั้นตอนการจัดทำแผนของกลุ่มไว้ว่า การวางแผนแบบมีส่วนร่วมเป็นการวางแผนร่วมกับประชาชน แผนที่เกิดจากกระบวนการดังกล่าวแบ่งออกได้ 3 ประเภทหลัก คือ แผนการผลิต แผนกิจกรรมของกลุ่ม แผนสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่ม ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการวางแผนประกอบด้วย ผู้นำและสมาชิกกลุ่มทุกคน ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียดของแผนแต่ละประเภท ดังนี้

1) แผนการผลิต ขั้นตอนการจัดทำแผนสรุปได้ ดังนี้

(1) *สำรวจแผนการผลิตของสมาชิกแต่ละคน* สำรวจว่าแต่ละครอบครัวมีกำลังการผลิตมากน้อยเพียงใด และประมวลสิ่งที่สมาชิกต้องการเพื่อนำไปใช้ในการผลิต

(2) *ทำแผนการผลิตกลุ่ม* กลุ่มรวบรวมแผนการผลิตรายบุคคลสรุปเป็นแผนการผลิตของกลุ่ม หรือเรียกว่า “แผนตั้งรับ” นอกจากนั้นกลุ่มยังต้องทำ “แผนเชิงรุก” ด้วยการใช่วัตถุประสงค์ของกลุ่มเป็นพื้นฐานในการกำหนดว่ากลุ่มควรมีกิจกรรมอะไรบ้างที่ทำให้กลุ่มบรรลุวัตถุประสงค์แต่ละข้อ

2) *แผนกิจกรรมของกลุ่ม* กลุ่มผลิตส่วนใหญ่ยังมีแผนงานที่คล้ายกันอยู่ 5 แผนงาน คือ 1) แผนงานด้านการผลิต 2) แผนงานด้านฝึกอบรม 3) แผนงานด้านการตลาด 4) แผนงานด้านปัจจัยการผลิต และ 5) แผนงานด้านเงินทุน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

ที่ตั้งไว้ การจัดทำแผนกลุ่มไม่ควรมุ่งเน้นเพื่อใช้แผนไปขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานแต่เพียงอย่างเดียว ต้องเน้นให้เกษตรกรระดมการสนับสนุนจากแหล่งเงินทุนที่เป็นไปได้

3) **แผนสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่ม** นอกจากแผนดังกล่าวแล้วควรมีการจัดทำแผนสนับสนุนด้วย ในส่วนของงบประมาณนอกจากของหน่วยงานนั้น จังหวัดอาจจัดประชุมคณะทำงานร่วมกับตัวแทนกลุ่ม เพื่อพิจารณาสนับสนุนแผนงานกลุ่มและจัดทำแผนสนับสนุน

2.16 การกำหนดบทบาทหน้าที่

กรมส่งเสริมการเกษตร (2545 : 19) กล่าวว่า การจัดสรรบทบาทหน้าที่ในกลุ่มขึ้นอยู่กับลักษณะของกิจกรรมกลุ่มที่จะดำเนินการ โดยอาจแยกลักษณะของกิจกรรมใหญ่ๆ ได้ 2 ประการ คือ กิจกรรมเกี่ยวกับสวัสดิการและกิจกรรมเกี่ยวกับอาชีพ โครงสร้างของกลุ่มขึ้นอยู่กับสภาพของแต่ละกลุ่มและท้องถิ่น สิ่งที่ควรระวังและตระหนักในการกำหนดบทบาทและหน้าที่ ดังนี้

- 1) ตั้งตำแหน่งต่างๆ เท่าที่จำเป็นในการดำเนินงาน
- 2) ให้สมาชิกเป็นผู้เลือก
- 3) มีการเขียนหรือบันทึกหน้าที่ ใครทำอะไร
- 4) กำหนดบทบาทหน้าที่แบบค่อยเป็นค่อยไปเท่าที่จำเป็น เมื่อมีความจำเป็นต้องมีตำแหน่งเพิ่มขึ้นจึงค่อยกำหนดเพิ่มขึ้นตามสภาพการณ์ของกลุ่ม

- 5) ไม่ควรมีโครงสร้างที่ซับซ้อนในระยะเริ่มต้น

ธิดารัตน์ ดิยะจามร (2545 : 238-241) ได้กล่าวถึงการจัดโครงสร้างกลุ่มว่าวิธีการก็คือ นำวัตถุประสงค์กลุ่มที่ร่วมกันกำหนดไว้ในตอนแรกมาใช้เป็นพื้นฐานในการออกแบบโครงสร้างการบริหารงานกลุ่ม ว่าควรแบ่งงานออกเป็นกี่ฝ่าย แต่ละฝ่ายควรมีหน้าที่อะไรบ้าง ภายใต้ปริมาณงานที่กำหนดไว้ในแต่ละฝ่าย ควรมีผู้รับผิดชอบกี่คน การออกแบบโครงสร้างกลุ่มและการจัดการคนเข้ารับผิดชอบในแต่ละงานต้องให้คนในกลุ่มร่วมกันกำหนดเอง ไม่ควรนำโครงสร้างสำเร็จรูปจากกลุ่มอื่นมาใช้กับกลุ่ม เพราะจะไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ของกลุ่ม ทำให้การทำงานของกลุ่มไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ข้อควรพิจารณาในการจัดโครงสร้างของกลุ่ม

- 1) การแบ่งฝ่ายงานต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกลุ่ม
- 2) การจัดคนเข้ารับผิดชอบแต่ละงาน ควรพิจารณาจากประเด็นดังต่อไปนี้
 - (1) ความสมัครใจและความพร้อมที่จะเสียสละข
 - (2) ประสบการณ์ในการทำงานที่จะมอบหมายแล้วส่วนหนึ่ง
 - (3) เป็นที่ยอมรับของสมาชิกส่วนใหญ่
 - (4) ถ้าเป็นชุมชนขนาดใหญ่หรือมีเครือข่ายหลายหมู่บ้าน ควรมีตัวแทนแต่ละพื้นที่เข้าเป็นคณะกรรมการ

(5) ผสมผสานความหลากหลายของเพศและวัยในหมู่กรรมการ

(6) มีบุคคลนอกกลุ่มที่กลุ่มให้การยอมรับและตัวแทนจากเจ้าหน้าที่

ท้องถิ่นร่วมเป็นที่ปรึกษา หากกลุ่มมีการดำเนินธุรกิจเต็มรูปแบบ ควรมีตัวแทนจากภาคเอกชนในพื้นที่ช่วยเป็นที่ปรึกษาในการดำเนินธุรกิจ

3) การเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการเมื่อหมดวาระ ซึ่งไม่ควรเปลี่ยนทั้งคณะ ควรมีระเบียบให้คณะกรรมการชุดเดิมอยู่ต่อ เพื่อช่วยสอนงานคณะกรรมการชุดใหม่และเพื่อความต่อเนื่องของงาน

2.17 การพัฒนาผู้นำ

พจนี ชุมศรี และพรชุลี นิลวิเศษ (2546 : 174) ได้กล่าวถึงการพัฒนาผู้นำไว้ว่า การพัฒนาผู้นำและสมาชิกนั้น สมาชิกจะสามารถทำงานด้วยดีหากได้มีการพูดคุยและสร้างความเข้าใจในเรื่องการทำงานแบบมีส่วนร่วม ความสามัคคี เห็นประโยชน์ของเพื่อนบ้านของสมาชิกกลุ่ม ความเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว รวมทั้งการทำงานแบบช่วยตนเอง เชื่อมั่นในพลังกลุ่มพลังชาวบ้านที่จะฟันฝ่าอุปสรรคที่ขวางกั้นการพัฒนาหมู่บ้านได้และพูดคุยถึงความมียุติธรรม การละอวยมุขเสียสละ ขยันอดออมและสามัคคี นอกจากนั้นควรให้ดูแบบอย่างที่ดี ให้การอบรมบ่มนิสัยในเรื่องที่ดี เพื่อเปลี่ยนเจตคติและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางสร้างสรรค์ โดยดูแบบอย่างการปฏิบัติงานที่มีอุดมการณ์ การไปดูกลุ่มหรือหมู่บ้านที่มีการพัฒนาจิตสำนึกที่ดี เป็นแบบอย่างได้ ให้เกษตรกรหรือผู้นำเกษตรกรที่เสียสละทำงานเพื่อส่วนรวมเป็นตัวอย่างที่ดีมาบอกเล่าในการปฏิบัติงานสำหรับเทคนิคในการพัฒนาผู้นำ เช่น เทคนิคการประชุม เทคนิคการอภิปรายพูดคุยให้ชาวบ้านมีส่วนร่วม ฝึกพัฒนาบุคลิกภาพในเรื่องความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ยุติธรรม ความขยันอดทน เป็นต้น

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2544 : 289) กล่าวว่า การพัฒนาผู้นำควรกระทำใน 2 ลักษณะ คือ การขยายจำนวนผู้นำและการเสริมคุณภาพผู้นำ จะทำให้ปริมาณของผู้นำกระจายตัวออกไป ไม่เป็นภาระของคนใดคนหนึ่ง การสร้างผู้นำใหม่จะเป็นการเสริมการสืบงานต่อของกลุ่ม

กรมส่งเสริมการเกษตร (2545 : 20) ได้กล่าวว่า วิธีการพัฒนาผู้นำให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารกิจกรรม คือ เมื่อมีการเลือกตั้งกรรมการกลุ่มแล้ว ควรค้นหาให้พบว่าการกรรมการแต่ละคนนั้นมีจุดเด่นจุดอ่อนอะไรบ้างที่เขาารู้แล้วและยังไม่รู้ตามหลักของภาวะผู้นำ นำข้อมูลมาจัดทำโครงการพัฒนาผู้นำ เช่น การอบรม การศึกษาดูงาน และกรมส่งเสริมการเกษตร (2545 : 6) ได้สรุปการพัฒนาผู้นำและสมาชิกว่าในการทำงานกับกลุ่ม ผู้นำหรือสมาชิกเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาควบคู่กันไป เพื่อให้มีจิตสำนึกในการทำงาน

ร่วมกัน ปลูกฝังอุดมการณ์การทำงานแบบช่วยเหลือตนเองและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเชื่อมั่นในพลังกลุ่ม ไม่หวังพึ่งแต่รัฐบาลหรือคนอื่นเพียงอย่างเดียว โดยวิธีการต่างๆ

2.18 การสร้างข้อตกลงและระเบียบของกลุ่ม

กรมส่งเสริมการเกษตร (2545 : 20) ได้กล่าวว่า การสร้างข้อตกลงและระเบียบของกลุ่มไว้ว่าเพื่อให้ทุกคนในกลุ่มมีข้อตกลงที่ยึดถือและปฏิบัติร่วมกัน คือ เมื่อเห็นว่ากลุ่มมีการวางแผนกิจกรรม ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ทุกคนต้องปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่รับผิดชอบ สิ่งสำคัญจะต้องมีการติดตาม ควบคุม กำกับ ให้เป็นไปตามแผนงานและกรมส่งเสริมการเกษตร (2540 ก : 15 – 16) ระบุว่า การดำเนินกิจกรรมกลุ่มเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่ม ซึ่งเป็นการพัฒนาบุคลิกภาพของสมาชิกกลุ่ม กิจกรรมกลุ่มประกอบด้วย การประชุม การให้ความรู้ การแก้ปัญหา การดำเนินธุรกิจและการจัดทำบัญชี ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.19 การประชุม

ธิดารัตน์ ตียะจามร (2545 : 241) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการประชุมว่า การประชุมกลุ่มไม่ได้มุ่งหวังเพื่อให้ได้ข้อสรุปตามประเด็นที่กำหนดไว้เท่านั้น แต่มีความสำคัญต่อการพัฒนากลุ่ม ดังนี้

2.19.1 พัฒนาคณ การประชุมที่ดีเป็นการให้โอกาสคนฝึกการเรียนรู้ความคิดของคนอื่น ฝึกการแก้ปัญหา การถ่ายทอดข้อมูลซึ่งกันและกัน ดังนั้นเวทีการประชุมควรมีบรรยากาศให้ผู้เข้าร่วมประชุมยินดีและสบายใจกับการเรียนรู้สิ่งใหม่

2.19.2 ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ความคิดที่จะเกิดขึ้นในการประชุมที่ดำเนินการอย่างถูกวิธี การแก้ไขปัญหาหรือการแสวงหาช่องทางใหม่ๆ มักจะเกิดขึ้นในที่ประชุมที่การประชุมเชิงสร้างสรรค์

2.19.3 สร้างทีม การประชุมที่ดีจะทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์สูงในบรรยากาศที่ดี จะทำให้เกิดความเหนียวแน่นและความเป็นเอกภาพในทีมได้เป็นอย่างดี

2.19.4 ปรับความคิด การประชุมที่ดีจะเป็นเครื่องมือในการปรับความคิดของคนส่วนใหญ่ให้อยู่ในแนวเดียวกันได้อย่างดีในประเด็นต่างๆ

2.19.5 การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ในที่ประชุมย่อมมีคนที่มีพื้นฐานแตกต่างกันย่อมช่วยในการค้นหาปัญหาขององค์กรได้ชัดเจนขึ้น การหาทางเลือกในการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจจะทำได้ดีกว่าคนอื่นๆ เดียว

2.20 การให้ความรู้

กรมส่งเสริมการเกษตร (2540 ข : 10) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความรู้ความสามารถของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มนั้น วิธีการสร้างความรู้สามารถทำได้ 3 วิธี คือ

1) การสนับสนุนการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มเดียวกัน ดำเนินการได้โดยการจัดให้มีการประชุมพบปะกัน

2) สนับสนุนโดยการเรียนรู้เทคโนโลยีนอกกลุ่ม โดยการจัดให้มีการดูงานและทัศนศึกษา หลังการทัศนศึกษาดูงานแต่ละครั้งสมาชิกกลุ่มควรมีการประชุมหารือเพื่อร่วมกันประเมินความรู้ที่ได้รับว่าเพียงพอต่อการนำไปใช้ประโยชน์หรือยัง

3) หากมีความจำเป็นต้องเสริมสร้างความรู้เพิ่มเติมก็จัดหาวิทยากรหรือผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะด้านมาให้ความรู้เพิ่มเติม

2.21 การแก้ปัญหา

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2544 : 288 - 299) ได้อธิบายถึงสิ่งที่ทำให้กลุ่มประสบปัญหา ได้แก่ การแบ่งปันผลประโยชน์ที่ขาดความเป็นธรรม การไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบกลุ่ม การเล่นพรรคเล่นพวก ขาดความยุติธรรม ขว้างมือไม่ดี ไม่มีการสื่อสารที่ดี ขาดการประเมินงานร่วมกันของสมาชิก การจัดการมาดี ฯลฯ เมื่อพบว่ากลุ่มประสบปัญหากลุ่มต้องวิเคราะห์หาสาเหตุที่แท้จริง หากกลุ่มสามารถวิเคราะห์หาสาเหตุโดยการประเมินผลร่วมกันของสมาชิกแล้วหาทางแก้ไข กลุ่มก็จะสามารถขยายผลต่อไปได้ แต่หากไม่วิเคราะห์หาสาเหตุแนวทางแก้ไข กลุ่มอาจอยู่หนึ่งไม่มีการดำเนินกิจกรรม

2.22 การดำเนินธุรกิจ

ธิดารัตน์ ดิยะจามร (2545 : 251 - 260) ได้กล่าวถึงการดำเนินธุรกิจว่า ปัจจุบันกลุ่มส่วนใหญ่ไม่ได้รวมตัวกันเพื่อวัตถุประสงค์ทางสังคมเพียงอย่างเดียวเหมือนในอดีต แต่มีวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ด้วยเหตุนี้เกือบทุกกลุ่มจึงมีการดำเนินธุรกิจที่หลากหลายรูปแบบ ซึ่งการดำเนินธุรกิจมีส่วนประกอบสำคัญ 2 ส่วน คือ การจัดทำแผนธุรกิจและการจัดสรรผลกำไรจากการดำเนินธุรกิจ ดังนี้

1) **การจัดทำแผนธุรกิจ** ประกอบด้วย บทสรุป ประวัติโดยย่อของกลุ่ม การวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม วัตถุประสงค์และเป้าหมายทางธุรกิจ แผนการตลาด แผนการจัดการและแผนกำลังคน แผนการดำเนินงาน แผนฉุกเฉิน และการควบคุมและประเมินผลการตลาด

2) **การจัดสรรกำไรจากการดำเนินธุรกิจ** กำไรสามารถนำมาจัดสรรให้กับ 4 กลุ่มใหญ่ คือ สมาชิก คณะกรรมการ กลุ่ม ชุมชนและสังคม โดยมีข้อพิจารณาในการจัดสรรผลกำไร ดังนี้ คือ แต่ละกลุ่มไม่มีสูตรตายตัว ไม่จำเป็นต้องเท่ากันทุกปี ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และหากผลการดำเนินธุรกิจดี อาจจัดสรรผลกำไรมากกว่าปีละครั้ง การจัดสรรกำไรอาจทำได้หลายรูปแบบทั้งลักษณะที่เป็นตัวเงินหรือไม่ก็ได้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละกลุ่ม

2.23 การทำบัญชี

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2544 : 288 - 299) ได้อธิบายถึงหลักการทำบัญชีที่ดีว่า กลุ่มควรพิจารณาในเรื่องต่อไปนี้ คือ ระบบการเงิน การบัญชี(หากมี) เป็นอย่างไร ก่อให้เกิดช่องโหว่ได้หรือไม่ ใครถือเงินได้มากเท่าไร ใครเซ็นเงิน ใครทำบัญชี ความรู้ความสามารถ ความซื่อสัตย์ ความเป็นระเบียบมีมากน้อยเพียงใด สมาชิกเกิดความระแวงหรือไม่ มีหนี้สินค้ำมากน้อยเพียงใด มีการเอาเงินกลุ่มไปใช้ส่วนตัวหรือไม่ เพราะเหตุใด จะแก้ไขอย่างไร

การดำเนินกิจกรรมกลุ่มที่ดีควรมีลักษณะดังนี้ (กรมส่งเสริมการเกษตร 2540 ก: 16) คือ ดึงดูดความสนใจของสมาชิก สนองความต้องการของสมาชิก มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง ไม่เป็นภาระต่องานส่วนตัวของสมาชิกและกิจกรรมทุกอย่างควรให้สมาชิกมีส่วนร่วมมากที่สุด

ธีรรัตน์ ดิยะจามร (2545 : 241) กล่าวว่า การดำเนินกิจกรรมกลุ่มมีประเด็นที่ควรพิจารณานอกจากการประชุมกลุ่มแล้ว การจัดสรรทรัพยากรเพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม ได้แก่ บุคลากร เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ อาคาร ที่ดิน เป็นต้น ซึ่งมีความสำคัญต่อแผนงานที่วางไว้และสำคัญต่อการดำเนินงานตามแผน

2.24 การประเมินผล

พจน์ ชุมศรี และพรชุลี นิลวิเศษ (2546 : 173) ได้สรุปว่า การประเมินผลควรใช้หลักการประเมินแบบมีส่วนร่วม คือ เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความรู้สึกละเอียดที่ปรับปรุงกลุ่มและปรับปรุงงานของตน เพื่อที่จะได้แสดงออกถึงความเป็นเจ้าของและควรประเมินอย่างง่าย เช่น ความคิดเห็น ความรู้สึก เพื่อทบทวนการปฏิบัติงานและใช้ปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น กลุ่มสามารถใช้การพูดคุยระหว่างกันในเรื่องผลงานของกลุ่มว่ามีจุดเด่น จุดด้อยอย่างไร เช่น พูดคุยในระหว่างปฏิบัติงาน การพูดคุยหลังเลิกงาน หรือพูดคุยหลังเสร็จกิจกรรม ผลการประเมินควรมีข้อสรุปที่สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมรับทราบและอาจมีการบันทึกนำไปปฏิบัติต่อ

กรมส่งเสริมการเกษตร (2540 : 22) สรุปว่า การประเมินผล หมายถึง การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผลของการนำไปปฏิบัติ เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับแผนงานที่วางไว้หรือผลที่คาดว่าจะได้รับตามกำหนดไว้เพียงใด หรือเพื่อหาสาเหตุข้อบกพร่องไปแก้ไขปรับปรุง

โครงการที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันในอนาคต ประเภทของการประเมินผลซึ่งแบ่งตามระยะเวลาได้ 3 ระยะ คือ

1) **การประเมินผลก่อนการดำเนินงาน** เป็นการวิเคราะห์กิจกรรมหรือโครงการที่จะดำเนินงานนั้นเหมาะสมหรือสอดคล้องกับปัญหาหรือเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นหรือไม่เพียงใด

2) **การประเมินผลขณะดำเนินงาน** เป็นการประเมินผลวิธีดำเนินงานว่าได้กระทำตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคอะไร เพื่อประโยชน์ในการหาทางแก้ไขปรับปรุงวิธีการดำเนินการต่อไป

3) **การประเมินผลหลังการปฏิบัติงาน** เป็นการประเมินว่าผลงานที่ทำไปแล้วสำเร็จตามเป้าหมายหรือตามวัตถุประสงค์หรือไม่ เพราะเหตุใด อาจดำเนินการทันทีเมื่อเสร็จสิ้นโครงการหรือบางโครงการอาจต้องรออีกระยะหนึ่งก็อาจเป็นได้

ธิดารัตน์ ดิยะจามร (2545 : 241) ได้กล่าวถึง การติดตามประเมินผลการดำเนินงานกลุ่มว่า การติดตามประเมินผลการดำเนินงานกลุ่มประกอบด้วย 3 ส่วนที่สำคัญ คือ การติดตาม การตรวจสอบ การประเมินผลการดำเนินงานกลุ่มและการประเมินผลบุคคลภายนอก ดังนี้

1) **การติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของกลุ่ม** หมายถึง ระบบเฝ้าระวังเพื่อให้งานเป็นไปตามแผนมากที่สุด ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่ามากที่สุด เพื่อให้แน่ใจว่าปัจจัยต่างๆ เตรียมพร้อมตามเวลา ได้แก่ การทำงานทุกขั้นตอนตามแผน การปรับแผนตามสถานการณ์ สมาชิกรู้ความเคลื่อนไหวทุกกระชาก รู้ปัญหาอุปสรรคแก้ไขได้ทันเวลา ผู้ตรวจสอบเป็นคนที่กลุ่มคัดเลือก อาจเป็นคนในหรือนอกกลุ่มก็ได้ แต่เป็นคนที่สมาชิกส่วนใหญ่ยอมรับ สิ่งสำคัญกลุ่มต้องกำหนดชัดเจนว่าต้องการติดตามอะไรบ้าง อย่างไร กับใครและเมื่อไร เครื่องมือสำคัญในการติดตามงานคือ การประชุมกลุ่มไม่ว่าจะเป็นการประชุมคณะกรรมการหรือประชุมสมาชิกกลุ่มทั้งหมด

2) **การประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่ม** ประกอบด้วย

(1) **ระดับการประเมินผล** ทำได้ 2 ระดับ ได้แก่

- ระดับกิจกรรม เพื่อนำผลการประเมินมาตรวจสอบว่าการจัดกิจกรรมบรรลุวัตถุประสงค์เพียงใดและควรปรับปรุงอะไร

- ระดับกลุ่ม โดยทั่วไปเป็นการประเมินผลประจำปี เพื่อจะได้ทราบว่าทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มมากน้อยเพียงใด โดยเทียบกับเป้าหมายและเกณฑ์ของกลุ่มที่กำหนดไว้และใช้เป็นแนวทางในการวางแผนกลุ่มปีต่อไป

(2) **ระบบของการประเมินผล** การประเมินผลแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะเตรียมการ ระยะดำเนินการ และระยะสรุปผลและจัดทำรายงาน ซึ่งกลุ่มต้องดำเนินการเองทุกขั้นตอน ดังนี้

- การเตรียมการประเมินผล ได้แก่ กำหนดสิ่งที่จะต้องประเมิน กำหนดประเด็นย่อยที่ต้องการประเมิน กำหนดตัวชี้วัดในแต่ละประเด็นให้ตรงกับความเป็นจริงที่ตรง มีความเป็นไปได้ เจาะจง ชัดเจนตามสถานการณ์และทันยุคทันสมัย กำหนดเกณฑ์การประเมินในแต่ละตัวชี้วัด (5) กำหนดวิธีการในการเก็บข้อมูล และกำหนดผู้รับผิดชอบในการเก็บข้อมูล

- การดำเนินการประเมินผล โดยกลุ่มผู้ที่ได้รับมอบหมายตามวิธีการที่กำหนดไว้ในช่วงเตรียมการ ซึ่งถ้ารายละเอียดการทำการประเมินออกแบบไว้ชัดเจนและมีแผนที่รัดกุม การประเมินจะทำได้ไม่ยุ่งยาก

- การสรุปผลและการจัดทำรายงาน รูปแบบการวิเคราะห์ ขึ้นอยู่กับข้อมูลแต่ละประเภท ข้อมูลเชิงปริมาณส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปค่าเฉลี่ยหรือร้อยละ หากเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพจะอยู่ในรูปการบรรยายสรุปประเด็นสำคัญ

3) การประเมินผลโดยบุคคลภายนอก ซึ่งประกอบด้วยบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรง และบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรง เพื่อป้องกันอคติ หลักในการประเมินผลโดยบุคคลภายนอก ได้แก่ การจัดองค์กร การติดต่อสื่อสารของคนภายในกลุ่ม การบริหารจัดการทางการเงิน การดำเนินกิจกรรมกลุ่ม การแก้ไขปัญหาภายในกลุ่ม การประสานหรือการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรภายนอกและขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากรทั้งจากภายในและภายนอกกลุ่ม

จากแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มและการดำเนินงานกลุ่ม สามารถสรุปได้ว่าการดำเนินงานกลุ่ม หมายถึง การที่กลุ่มซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งประกอบด้วย 7 กิจกรรม ได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์ การกำหนดข้อตกลงร่วมหรือกฎระเบียบ การกำหนดบทบาทหน้าที่ การวางแผนกิจกรรม การดำเนินกิจกรรมกลุ่ม การพัฒนาผู้นำและสมาชิกและการประเมินผล

3. ข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

3.1 การจดทะเบียนจำแนกตามกิจการ

ข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ตัดยอดข้อมูลเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2556 รายละเอียดดังตารางที่ 2.1 ดังนี้

ตารางที่ 2.1 ข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพรหมพิราม จำแนกตามประเภทกิจการ

ลำดับที่	ตำบล	ประเภทกิจการกลุ่ม	จำนวนกลุ่ม วิสาหกิจชุมชน
1	พรหมพิราม	การผลิตพืช	4
		การผลิตปศุสัตว์	3
		การผลิตประมง	1
		การแปรรูปและผลิตภัณฑ์	1
		การผลิตปัจจัยการผลิต	3
		การผลิตสินค้าอื่นๆ	4
		ร้านค้าชุมชน	2
		รวม	15
2	ท่าช้าง	การผลิตพืช	3
		การแปรรูปและผลิตภัณฑ์	2
		ผลิตภัณฑ์สมุนไพร	2
		ของชำร่วย/ของที่ระลึก	1
		การผลิตปัจจัยการผลิต	5
		การผลิตสินค้าอื่นๆ	4
		รวม	15
3	วงษ์เือง	การผลิตพืช	1
		การแปรรูปและผลิตภัณฑ์	1
		การผลิตปัจจัยการผลิต	2
		การผลิตสินค้าอื่นๆ	1
		รวม	5
4	มะตูม	การผลิตพืช	1
		การผลิตปศุสัตว์	1
		การแปรรูปและผลิตภัณฑ์	1
		การผลิตปัจจัยการผลิต	2
		รวม	5

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ลำดับที่	ตำบล	ประเภทกิจการกลุ่ม	จำนวนกลุ่ม วิสาหกิจชุมชน
5	หอกดอง	การผลิตพืช	1
		การผลิตประมง	1
		การแปรรูปและผลิตภัณฑ์	4
		เครื่องจักสาน	1
		การผลิตบึงจ้ายการผลิต	1
		เครื่องปั้น	1
		รวม	9
6	ศรีภิรมย์	การผลิตพืช	5
		การผลิตปศุสัตว์	2
		การแปรรูปและผลิตภัณฑ์	1
		ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ/เสื้อผ้า	1
		ของชำร่วย/ของที่ระลึก	1
		ดอกไม้ประดิษฐ์	1
		ผลิตภัณฑ์สมุนไพร	2
		การผลิตบึงจ้ายการผลิต	4
		ร้านค้าชุมชน	1
รวม	18		
7	ตลุกเทียม	การผลิตพืช	4
		การผลิตปศุสัตว์	1
		การผลิตบึงจ้ายการผลิต	1
		ร้านค้าชุมชน	1
		บริการอื่นๆ	1
รวม	8		

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ลำดับที่	ตำบล	ประเภทกิจการกลุ่ม	จำนวนกลุ่ม วิสาหกิจชุมชน
8	วังวน	การผลิตพืช	1
		การแปรรูปและผลิตภัณฑ์	1
		การผลิตปัจจัยการผลิต	2
		บริการอื่นๆ	3
		รวม	7
9	หนองแวง	การผลิตพืช	1
		การผลิตประมง	1
		การผลิตปัจจัยการผลิต	3
		รวม	5
10	มะด่าง	การผลิตพืช	1
		การผลิตปศุสัตว์	2
		การผลิตประมง	1
		การผลิตปัจจัยการผลิต	3
		รวม	7
11	ทับยายเชียง	การผลิตพืช	2
		การผลิตปศุสัตว์	4
		การแปรรูปและผลิตภัณฑ์	2
		ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ/เสื้อผ้า	2
		ผลิตภัณฑ์สมุนไพร	1
		การผลิตสินค้าอื่นๆ	7
		ร้านค้าชุมชน	1
		รวม	19

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ลำดับที่	ตำบล	ประเภทกิจการกลุ่ม	จำนวนกลุ่ม วิสาหกิจชุมชน
12	ดงประจำ	การผลิตพืช	2
		การผลิตปศุสัตว์	2
		การแปรรูปและผลิตภัณฑ์	1
		เครื่องจักสาน	1
		ผลิตภัณฑ์สมุนไพร	1
		เครื่องมือ/เฟอร์นิเจอร์	2
		การผลิตปัจจัยการผลิต	5
		การผลิตสินค้าอื่นๆ	2
		รวม	16

ที่มา : ฐานข้อมูลวิสาหกิจชุมชน สำนักงานเกษตรอำเภอพรหมพิราม (<http://smce.doae.go.th/>)

3.2 ข้อมูลผลการประเมินศักยภาพ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ได้รับการประเมินศักยภาพในปี 2555 ซึ่งสรุปผลการประเมินศักยภาพจำแนกตามพื้นที่ ดังนี้

ตารางที่ 2.2 สรุปผลการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพรหมพิราม ปี 2555

ที่	ตำบล	จำนวนวิสาหกิจชุมชน (กลุ่ม)			
		ดี	ปานกลาง	ต้องปรับปรุง	รวม
1	พรหมพิราม	5	1	6	12
2	ท่าช้าง	3	10	1	14
3	วงษ์อ่อง	1	3	1	5
4	มะตูม	0	5	0	5
5	หอกดอง	0	5	3	8
6	ศรีภิรมย์	2	6	5	13
7	ตลุกเทียม	2	5	1	8
8	วังวน	0	4	3	7
9	หนองแหม	1	3	0	4
10	มะดุ้ง	1	3	0	4
11	ทับยายเชียง	1	9	4	14
12	ดงประคำ	2	4	3	9
รวมทั้งหมด		18	58	27	103

ที่มา : ฐานข้อมูลวิสาหกิจชุมชน สำนักงานเกษตรอำเภอพรหมพิราม (<http://smce.doae.go.th/>)

4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กร

4.1 แนวคิดและทฤษฎีการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารจัดการองค์กร

แนวคิดและทฤษฎีการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรที่สำคัญๆ พอสรุปได้ดังนี้

4.1.1 แนวคิดที่เน้นกระบวนการพัฒนาองค์กรให้กลับสู่สภาพใหม่เหมือนเดิม

หรือดีกว่าเดิม โดยมุ่งความกล้าไปที่การยอมรับการเปลี่ยนแปลง การริเริ่มวิธีการหรือกระบวนการที่เป็นการเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงที่จำเป็น และการใช้เครื่องมือในการแทรกแซง (intervention) เพื่อให้องค์กรมีความแข็งแกร่ง มีความสามารถในการแก้ไขปัญหา และเพิ่มพูนทักษะในการสร้างสภาวะใหม่ให้กับองค์กร แม็กกิลล์ (McGill, 1977) ได้กล่าวว่า การพัฒนาองค์กรหมายถึง กระบวนการวางแผนที่มุ่งจะพัฒนาความสามารถขององค์กรเพื่อให้สามารถ

ที่จะบรรลุและธำรงไว้ซึ่งระดับการปฏิบัติงานที่พอใจที่สุด โดยสามารถวัดได้ในเชิงของ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และความเจริญเติบโตขององค์กร

4.1.2 แนวคิดที่เน้นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมขององค์กร เป็นความพยายามที่จะทำให้เกิดมีการปรับปรุงองค์กรในทั้งสองระบบ กล่าวคือ ระบบที่ไม่เป็นทางการที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ ทักษะ ความรู้สึกค่านิยม ความเชื่อ การปฏิสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการ และบรรทัดฐานของกลุ่มหรือองค์กร ส่วนลักษณะที่เป็นทางการจะเกี่ยวข้องกับข้อกำหนดที่มีการประกาศอย่างเป็นทางการและเปิดเผย ไม่ว่าจะเป็นวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ โครงสร้าง นโยบาย แนวทางปฏิบัติ เทคโนโลยี ผลผลิต และทรัพยากรต่างๆ ขององค์กร การปรับปรุงองค์กรตามแนวทางนี้มุ่งเน้นที่วัฒนธรรมและค่านิยมต่างๆ เพราะสิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อการปรับปรุงองค์กรอย่างแท้จริง ไม่เพียงแต่จะเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง ระบบ ตำแหน่ง สิทธิ และสวัสดิการดังที่เราเห็นในการปรับปรุงองค์กรโดยทั่วไปเท่านั้น เบนนิส (Bennis, 1969) ศาสตราจารย์ทางด้านวิทยาการจัดการด้านจิตวิทยาและทางด้านพฤติกรรมศาสตร์ได้กล่าวว่า การพัฒนาองค์กรหมายถึงการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง และเป็นยุทธศาสตร์ของการศึกษาที่สลับซับซ้อน ที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความเชื่อ ทักษะ ค่านิยม และโครงสร้างขององค์กร เพื่อให้้องค์กรสามารถปรับตัวได้อย่างสอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เช่น วิทยาการ เทคโนโลยี สมัยใหม่ การตลาด และสิ่งท้าทายใหม่ๆ และเบคฮาร์ด (Beckhard, 1969) นักวิชาการชาวสหรัฐอเมริกา ก็ได้กล่าวว่าการพัฒนาองค์กร คือ “ความพยายามในการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผนที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั่วทั้งระบบ เช่น การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ค่านิยม หรือระบบการให้ค่าตอบแทน เป็นต้น โดยเริ่มจากฝ่ายบริหารระดับสูงลงมาเพื่อเพิ่มความมีประสิทธิภาพและความเจริญเติบโตขององค์กร” โดยเขาเน้นให้เห็นว่า การพัฒนาองค์กรนั้นแตกต่างจากการพัฒนาการบริหาร และการฝึกอบรม

4.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กร (organizational development)

- 1) ความจำเป็นของการจะต้องมีปรับปรุงหรือพัฒนาองค์กร (need for improvement)
- 2) ตัวเร่งทางธุรกิจของการพัฒนาองค์กร ได้แก่ ผู้บริโภคหรือลูกค้า (customers) ซึ่งมีความต้องการที่ไม่เหมือนกัน เมื่อลูกค้าพร้อมจะจ่ายเมื่อเขาต้องการบริการหรือผลิตภัณฑ์ตัวใหม่ ผู้บริหารและผู้นำองค์กรต้องคิดว่าธุรกิจของตนยังสามารถให้บริการที่ตรงกับความต้องการที่ลูกค้าปรารถนาได้หรือไม่ มิฉะนั้น ก็ต้องแก้ไขหรือปรับปรุงองค์กรของตน

3) สภาพการณ์ที่มีคู่แข่งหรือมีการแข่งขันเกิดขึ้น กลวิธีในการดำเนินธุรกิจที่ดี และใหม่กว่า ย่อมถูกนำมาใช้ให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค องค์กรธุรกิจควรปรับเปลี่ยนวิธีการของตนให้พร้อมรับกับเหตุการณ์ และสามารถแข่งขันได้ทุกเมื่อ

4) เหตุการณ์ในโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นรสนิยมของผู้บริโภค เทคโนโลยีหรือรูปแบบของการสื่อสารซึ่งเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสื่อสารโทรคมนาคม รวมไปถึงเทคโนโลยีการผลิตและปฏิบัติการ (production and operations technology) และเทคโนโลยีการบริหารงาน (management technology) และสถานะของโลกยุคโลกาภิวัตน์ (globalization) ที่กำลังไปสู่ยุคสังคมฐานความรู้ (knowledge-based society) ทำให้ผู้นำขององค์กรต้องใช้แนวคิด หลักการและวิธีการในการบริหารจัดการที่สามารถนำมาซึ่งประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด การพัฒนาและปรับปรุงประเด็นต่างๆ เหล่านี้ มักจะมีผลเชื่อมโยงถึงกันอย่างใกล้ชิดและซับซ้อน และมีผลทำให้มุมมองของผู้บริหารและผู้นำในการจัดการองค์กรต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการดำเนินงาน

บัณฑิตา ศรีชัยมูล (2547: 47) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า หมู่ที่ 4 ตำบลโคกเจริญ อำเภอโคกเจริญ จังหวัดลพบุรี พบว่าปัญหาด้านการบริหารจัดการที่ขาดประสิทธิภาพของคณะกรรมการ ขาดเงินทุนในการดำเนินงาน สมาชิกขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม และขาดการเชื่อมโยงถ่ายทอดประสบการณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนได้มีการพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม คือ การพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการบริหารกลุ่ม ดำเนินการโดยวิธีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการให้ความรู้และข้อมูลข่าวสารแก่คณะกรรมการบริหารงาน การจัดทำแผนธุรกิจชุมชนดำเนินการโดยวิธีฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้และการฝึกปฏิบัติจริงใจในการสัมมนา การจัดทำแผนธุรกิจชุมชนจากการปฏิบัติและการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกกลุ่มในการเรียนรู้ร่วมกันในการจัดทำแผนธุรกิจชุมชนของกลุ่ม ผลจากการพัฒนาเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการแก้ไขปัญหา อุปสรรคและการพัฒนากลุ่ม มีการจัดทำแผนการดำเนินงานของกลุ่มเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานร่วมกัน

รัฐพล (อ้างถึง ศรีัญญา ภูมิภู 2550 : 19) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนากลุ่มผลิตภัณฑ์ จากใยปอในฐานะเป็นวิสาหกิจชุมชน : กรณีศึกษาบ้านตอกเป็น ตำบลบ้านคือ อำเภอเมือง จังหวัด ขอนแก่น พบว่า 1) ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม คณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกกลุ่มมีความคิดเห็น ด้านการดำเนินงาน ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านเงินทุน ในระดับมาก 2) ปัจจัยแห่ง ความสำเร็จของกลุ่ม พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จระดับมาก ได้แก่ ด้านคณะกรรมการกลุ่ม ด้าน สมาชิกกลุ่ม ด้านการจัดการกลุ่ม ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก ด้านกระบวนการเรียนรู้ ด้านการ ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ด้านผลิตภัณฑ์ ส่วนด้านเครือข่ายอยู่ในระดับปานกลาง และด้านระบบข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับน้อย 3) การพัฒนาธุรกิจในฐานะเป็นวิสาหกิจชุมชน ความ คิดเห็นด้านการพัฒนาคณะกรรมการกลุ่ม และด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอยู่ในระดับมาก ที่สุด ส่วนด้านการพัฒนาสมาชิกกลุ่มและด้านเครือข่ายอยู่ในระดับมาก 4) ความสัมพันธ์ของการ บริหารจัดการกลุ่ม และปัจจัยแห่งความสำเร็จของกลุ่มกับการพัฒนาธุรกิจในฐานะเป็นวิสาหกิจ ชุมชน พบว่า การบริหารจัดการกลุ่ม ด้านการผลิต และด้านเงินทุน มีความสัมพันธ์กับการพัฒนา กลุ่มในฐานะเป็นวิสาหกิจชุมชน ส่วนปัจจัยแห่งความสำเร็จของกลุ่ม ด้านการมีส่วนร่วมของ สมาชิกกลุ่มและการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกมีความสัมพันธ์กับการพัฒนา กลุ่มในฐานะเป็นวิสาหกิจชุมชน

5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จ

ใจมานัส พลอยดี (2540: 26-37) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและ ความล้มเหลวในการดำเนินธุรกิจชุมชน พบว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 10 ประการ ได้แก่ 1) ปัจจัยการมี ส่วนร่วมของชาวบ้าน พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการเป็นเจ้าของธุรกิจร่วมกัน 2) ปัจจัยเกี่ยวกับความเป็นผู้นำ ซึ่งเป็นผู้กำหนดบทบาทและนโยบายในการดำเนินกิจการ 3) ปัจจัย เกี่ยวกับสมาชิก ควรมีความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรม มีความเชื่อมั่นในผู้นำและธุรกิจ ตลอดจน การร่วมกันแก้ไขปัญหา 4) ปัจจัยที่เกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์กับองค์กรต่างๆ 5) ปัจจัยด้านเงินทุน มีการระดมทุนภายใน พึ่งพาตนเองเป็นหลัก 6) ปัจจัยการบริหารจัดการ มีโครงสร้างและรูปแบบ การดำเนินการที่ชัดเจน มีความโปร่งใส 7) ปัจจัยด้านการผลิต คือมีความพร้อมในด้านปัจจัยการ ผลิต 8) ปัจจัยด้านแรงงาน มีแรงงานการที่มีทักษะฝีมือและความชำนาญในการผลิตอยู่ในชุมชน 9) ปัจจัยด้านการตลาด มีตลาดรองรับสินค้าที่แน่นอน 10) ปัจจัยด้านข้อมูลข่าวสาร การกระจาย ข้อมูลข่าวสารของธุรกิจ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารให้สมาชิกทราบ รวมทั้งการรับทราบข้อมูล ข่าวสารจากภายนอก เพื่อให้ทราบถึงความต้องการของตลาดและแนวโน้มสินค้าที่ผลิตของชุมชน

พรหมพันธุ์ เศษฐรง (2543: 49-63) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับความสำเร็จของ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ

และระดับการศึกษา ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ ระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่ม การติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและการดำรงตำแหน่งสังคม ส่วนปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้รวม รายได้นอกภาคการเกษตร รายได้จากการทำงานผลิตภัณฑ์และการดำเนินธุรกิจส่วนรวมของกลุ่ม มีผลต่อระดับความสำเร็จของกลุ่ม ปัญหาของกลุ่ม คือ การขาดเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินธุรกิจกลุ่ม ขาดการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ขาดความรู้ในด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์การเกษตร รวมทั้งการถนอมอาหาร ขาดตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และยังขาดวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม

5.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพ

สันติกรณ์ เขมาภิรมย์ (2547: 95-97) พบว่า ศักยภาพการจัดการของกลุ่มแม่บ้านแปรรูปมันฝรั่ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีประเด็นสำคัญ คือ มีการใช้วัตถุดิบในพื้นที่ กลุ่มมีการประสานงานกับหน่วยงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้องจนได้รับการสนับสนุนงบประมาณจนสามารถพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ส่งออกสู่ตลาด ซึ่งเน้นตลาดในท้องถิ่นและมีปริมาณส่งออกสอดคล้องกับความต้องการของตลาด รวมทั้งการได้รับการคัดสรรให้เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ โดยมีเงื่อนไข คือ วิทยุทัศน์ของกลุ่ม การมีความสามารถในการประสานงาน การมีส่วนร่วมของสมาชิก

ลดนา โสมะนะวัฒน์ (2541: 66-68) ศึกษาถึงการรวมกลุ่มและศักยภาพในการแก้ปัญหาของชุมชนชนบทในภาคเหนือ พบว่า กลุ่มในชนบทเป็นกลุ่มที่เกิดจากการรวมตัวของสมาชิกทุกเพศทุกวัย มีการร่วมมือของชุมชน คงไว้ซึ่งสถาบันครอบครัว กลุ่มต่างๆเหล่านี้มีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม มีวัดเป็นศูนย์กลาง กิจกรรมของกลุ่มนอกจากจะมุ่งแก้ปัญหาในชุมชนแล้ว ยังส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ การดำเนินงานขึ้นอยู่กับความไว้วางใจและความคุ้นเคยตามระบบความสัมพันธ์ในลักษณะเครือข่าย ส่วนกลไกการรวมกลุ่ม มีผู้นำสมาชิก ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรชุมชน ระบบเครือข่าย ศักยภาพชุมชน การพึ่งตนเอง การเรียนรู้ และผลประโยชน์ เป็นกลไกสำคัญ กรณีศึกษาชุมชนไทรเงิน มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาชุมชนในด้านการเกษตร แก้ไขปัญหานี้สิน ปัญหารายได้และราคาผลผลิตตกต่ำ ปัญหาการขาดแคลนข้าวสำหรับบริโภคในชุมชน ปัญหาการถูกกดขี่และเอารัดเอาเปรียบ ปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งและบุคคลในชุมชนมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น เนื่องจากชุมชนสามารถใช้กลุ่มเป็นกลไกวิเคราะห์และจัดการกับปัญหาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จะเห็นได้ว่า กระบวนการกลุ่มมีกลไกและวิธีการมากมาย เช่น ผู้นำ คณะกรรมการ สมาชิก ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่จะทำให้กลุ่มสามารถดำเนินกิจกรรมไปได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ก่อให้เกิดความร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจในการดำเนินงาน เพื่อให้กลุ่มเกิดการพัฒนารูปแบบ และเป็นระบบ และประสบความสำเร็จในที่สุด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยตามรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลกที่ผ่านการประเมินศักยภาพแล้วในปี 2555 จำนวน 103 กลุ่ม ซึ่งแยกเป็นระดับดี 18 กลุ่ม ระดับปานกลาง 58 กลุ่ม และระดับต้องปรับปรุง 27 กลุ่ม

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณจากตัวอย่างของ Taro Yamane โดยยอมให้มีความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 โดยพิจารณาจากประชากรกลุ่มที่มีจำนวนน้อยที่สุดเป็นหลัก คือ ระดับดี จำนวน 18 กลุ่ม

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้ เพื่อให้แต่ละระดับมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากัน จึงพิจารณาจากประชากรกลุ่มที่มีจำนวนน้อยที่สุดเป็นหลัก คือ ระดับดี จำนวนประชากร 18 กลุ่ม ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้ แยกเป็นระดับๆ ละ 18 กลุ่ม โดยในแต่ละกลุ่มสัมภาษณ์ประธาน กรรมการ และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 162 คน ดังนี้

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

วิสาหกิจชุมชน	จำนวนประชากร (กลุ่ม)	กลุ่มตัวอย่าง (กลุ่ม)	จำนวนเกษตรกร (คน)
ระดับดี	18	18	54
ระดับปานกลาง	58	18	54
ระดับต้องปรับปรุง	27	18	54
รวม	103	54	162

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การสร้างเครื่องมือการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย คำถาม 2 ลักษณะ คือคำถามแบบปลายเปิดและคำถามแบบปลายปิด แบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของประธาน กรรมการ และสมาชิก

ประกอบด้วย

1) **ข้อมูลด้านสังคม** ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับเพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกและจำนวนแรงงานในครัวเรือน การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมการดำรงตำแหน่งในวิสาหกิจชุมชนและสาเหตุในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน

2) **ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ** ได้แก่ ข้อมูลด้านการประกอบอาชีพ รายได้และรายจ่ายของครัวเรือนทั้งในและนอกภาคเกษตร ลักษณะพื้นที่ถือครองทางการเกษตรและสภาวะหนี้สิน

ตอนที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน จำนวน 10 ข้อ ประกอบด้วย ความหมายและวัตถุประสงค์ของวิสาหกิจชุมชน พระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชน หน่วยงานที่รับผิดชอบวิสาหกิจชุมชน ความแตกต่างระหว่างวิสาหกิจชุมชนกับธุรกิจอื่น ตลาดและทุนประกอบการของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีเกณฑ์การประเมิน คือ

ตอบถูก มีค่า 1 ตอบผิด มีค่า 0

ตอนที่ 3 ความต้องการการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนสู่ความเข้มแข็ง แบ่งออกเป็น 7 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการบริหารวิสาหกิจชุมชน ด้านการวางแผนการดำเนินงาน ด้านการบริหารการตลาด ด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร ด้านการบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ด้านกระบวนการจัดการสินค้าหรือบริการ และด้านผลลัพธ์การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ซึ่งแบ่งระดับความต้องการออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

คะแนน 3 คือ ต้องการมาก

คะแนน 2 คือ ต้องการปานกลาง

คะแนน 1 คือ ต้องการน้อย

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย

1) ปัญหาในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนด้านต่างๆ จำนวน 7 ด้าน ได้แก่ ทิศทางของวิสาหกิจชุมชน การวางแผนงานของวิสาหกิจชุมชน การบริหารการตลาด การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร การบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กระบวนการจัดการสินค้าและบริการและด้านอื่นๆ นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยมีแบ่งระดับปัญหาการดำเนินงานออกเป็น 6 ระดับ ได้แก่

คะแนน 5 คือ มีปัญหามากที่สุด

คะแนน 4 คือ มีปัญหามาก

คะแนน 3 คือ มีปัญหาปานกลาง

คะแนน 2 คือ มีปัญหาน้อย

คะแนน 1 คือ มีปัญหาน้อยที่สุด

คะแนน 0 คือ ไม่มีปัญหา

2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

นอกจากความต้องการในการพัฒนาด้านต่างๆ ของวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง โดยให้กรอกข้อเสนอแนะลงในตารางตามประเด็นต่างๆ จำนวน 7 ประเด็น ได้แก่ ทิศทางของวิสาหกิจชุมชน การวางแผนงานของวิสาหกิจชุมชน การบริหารการตลาด การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร การบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กระบวนการจัดการสินค้าและบริการและด้านอื่นๆ

2.2 การตรวจสอบแก้ไขและต้องปรับปรุงเครื่องมือ

2.2.1 **สร้างแบบสัมภาษณ์** ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์โดยการศึกษาจากเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ

2.2.2 **การหาความเที่ยงตรง** โดยนำเสนอแบบสัมภาษณ์กับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบและแก้ไขตามข้อเสนอแนะ เพื่อให้แบบสัมภาษณ์มีความถูกต้องสมบูรณ์และเที่ยงตรงตามเนื้อหา

2.2.3 **ทดสอบแบบสัมภาษณ์** กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั่วไปที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 กลุ่ม แล้วนำผลที่ได้ในส่วนของคำถาม มาต้องปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาก่อนจัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์และนำไปเก็บข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

3.1 วางแผนการเก็บข้อมูล ได้แก่ รวบรวมข้อมูลรายชื่อและที่ตั้งพร้อมเบอร์โทรศัพท์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งหมดในอำเภอที่ได้จากการประมวลผลจากฐานข้อมูลวิสาหกิจชุมชนการกำหนดและนัดหมาย วัน เวลา สถานที่ในการสัมภาษณ์ การจัดเตรียมแบบสัมภาษณ์ อุปกรณ์เครื่องเขียนน้ำมันเชื้อเพลิงและพาหนะในการเดินทาง

3.2 ขอความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับตำบลผู้บังคับบัญชาเพื่อรับทราบข้อมูลเบื้องต้น จากนั้นจึงประสานงานกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป้าหมายเพื่อกำหนดนัดหมายประธาน กรรมการ และสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวแทนวิสาหกิจชุมชนเป้าหมาย ตามช่วงเวลาการนัดหมายที่ได้วางแผนไว้กับแต่ละกลุ่ม ตั้งแต่ 24 ธันวาคม 2556 ถึง 30 มีนาคม 2557

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล ทำการลงรหัสแล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance – ANOVA)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการเสนอผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการบรรยายประกอบตาราง ตามลำดับดังนี้

- ตอนที่ 1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของประชาชน กรรมการและสมาชิกวิสาหกิจชุมชน
- ตอนที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน
- ตอนที่ 3 ความคิดเห็นด้านการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน
- ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

ตอนที่ 1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของประชาชน กรรมการและสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

1.1 สภาพทางสังคมของวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพ การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และสาเหตุที่ตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกวิสาหกิจชุมชนระดับดีเปรียบเทียบกับวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลางและต้องปรับปรุง โดยแสดงเป็น ค่าสถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ดังรายละเอียดตารางที่ 4.1

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นข้อมูลสภาพทางสังคมของวิสาหกิจชุมชนอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ปรากฏผลดังนี้

1.1.1 วิสาหกิจชุมชนระดับดี

จากการศึกษาพบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับดี ร้อยละ 66.7 เป็นเพศชาย และร้อยละ 33.3 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 45.1 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี และร้อยละ 29.4 มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 13.7 มีอายุ 61 ปีหรือมากกว่า และร้อยละ 11.8 มีอายุ 40 ปีหรือน้อยกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยอายุ 49.23 ปี สถานภาพการสมรสส่วนใหญ่ร้อยละ 76.5 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 21.6 หย่า/หม้าย และร้อยละ 2.0 โสด ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 74.12 จบระดับประถมศึกษา ร้อยละ 25.5 จบระดับมัธยมต้น ร้อยละ 23.5 จบระดับมัธยมปลายหรือเทียบเท่า ร้อยละ 5.9 จบระดับปริญญาตรีขึ้นไป และร้อยละ 3.9

จบระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ส่วนใหญ่ ร้อยละ 72.5 มีสมาชิกในครัวเรือน 4 คนหรือน้อยกว่า ร้อยละ 21.6 มีสมาชิกในครัวเรือน 5-6 คน ร้อยละ 5.9 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 7-8 คน โดยมีค่าเฉลี่ยสมาชิกในครัวเรือน 4.00 คน แรงงานในครัวเรือน ร้อยละ 66.7 มีแรงงานในครัวเรือน 4 คนหรือน้อยกว่า ร้อยละ 31.4 มีแรงงานในครัวเรือน 5-6 คน ร้อยละ 2.0 มีแรงงานในครัวเรือน 7-8 คน โดยมีค่าเฉลี่ยแรงงานในครัวเรือน 2.43 คน การประกอบอาชีพส่วนใหญ่ ร้อยละ 88.2 ทำนา ร้อยละ 43.1 รับจ้าง ร้อยละ 23.5 ค้าขาย ร้อยละ 17.6 ทำไร่ ร้อยละ 15.7 ทำสวนและรับราชการ ร้อยละ 7.8 เลี้ยงสัตว์และอื่นๆ การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ส่วนใหญ่ร้อยละ 86.3 เป็นสมาชิกและที่เหลือร้อยละ 5.9 ไม่ได้เป็นสมาชิก โดยร้อยละ 51.0 เป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ ร้อยละ 70.6 เป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 51.0 เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ส่วนสาเหตุที่ตัดสินใจร่วมเป็นสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน ร้อยละ 76.5 ต้องการหารายได้เสริม ร้อยละ 64.7 ต้องการความรู้ ร้อยละ 62.7 ต้องการใช้เวลาว่างให้ประโยชน์ ร้อยละ 58.8 พอใจในกิจกรรมกลุ่ม ร้อยละ 25.5 ได้รับการชักชวนจากบุคคล และร้อยละ 4.0 มาจากสาเหตุอื่นๆ

1.1.2 วิสาหกิจชุมชนระดับปานกลาง

จากการศึกษาพบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลางส่วนใหญ่ร้อยละ 72.5 เป็นเพศหญิง และร้อยละ 27.5 เป็นเพศชาย อายุ ร้อยละ 41.2 มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 35.3 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี และร้อยละ 13.7 มีอายุ 61 ปีหรือมากกว่า และร้อยละ 9.8 มีอายุ 40 ปีหรือน้อยกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยอายุ 51.78 ปี สถานภาพการสมรสส่วนใหญ่ร้อยละ 94.1 สถานภาพสมรส ร้อยละ 3.9 โสด และร้อยละ 2.0 หย่า/หม้าย ระดับการศึกษา ร้อยละ 52.9 จบระดับประถมศึกษา ร้อยละ 21.6 จบระดับมัธยมศึกษาต้นหรือเทียบเท่า ร้อยละ 13.7 จบระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ร้อยละ 3.9 จบระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่าและปริญญาตรีขึ้นไป และร้อยละ 2.0 ไม่ได้เรียนหนังสือ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ร้อยละ 49.0 และมีสมาชิกในครัวเรือน 4 คน หรือน้อยกว่า ร้อยละ 47.1 มีสมาชิกในครัวเรือน 5-6 คน และร้อยละ 3.9 มีสมาชิก 7-8 คน โดยมีค่าเฉลี่ยสมาชิกในครัวเรือน 3.88 คน จำนวนแรงงานในครัวเรือน ร้อยละ 49.0 มีจำนวนแรงงาน 4 คน หรือน้อยกว่า ร้อยละ 47.1 มีจำนวนแรงงาน 5-6 คน และร้อยละ 3.9 มีจำนวนแรงงาน 7-8 คน โดยมีค่าเฉลี่ยแรงงานในครัวเรือน 2.62 คน การประกอบอาชีพของครัวเรือน ร้อยละ 82.4 ทำนา ร้อยละ 31.4 ทำไร่ ร้อยละ 25.5 เลี้ยงสัตว์และรับจ้าง ร้อยละ 19.6 ค้าขาย ร้อยละ 15.7 รับราชการ ร้อยละ 9.8 ทำสวน และร้อยละ 7.8 มีอาชีพอื่นๆ การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ร้อยละ 78.40 เป็นสมาชิกและร้อยละ 19.6 ไม่ได้เป็นสมาชิก โดยร้อยละ 54.9 เป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ ร้อยละ 66.7 เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 31.4 เป็นสมาชิกแม่บ้านเกษตรกร ส่วนสาเหตุที่ตัดสินใจร่วมเป็นสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน ร้อยละ 72.5 ต้องการหารายได้เสริม ร้อยละ 62.7 ต้องการใช้เวลาว่าง

ให้ประโยชน์ ร้อยละ 56.9 ต้องการความรู้ ร้อยละ 49.0 พอใจในกิจกรรมกลุ่ม ร้อยละ 31.4 ได้รับการชักชวนจากบุคคลอื่น และร้อยละ 5.9 มาจากสาเหตุอื่นๆ

1.1.3 วิสาหกิจชุมชนระดับต้องปรับปรุง

จากการศึกษาพบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับต้องปรับปรุง ส่วนใหญ่ร้อยละ 72.5 เป็นเพศหญิงและร้อยละ 27.5 เป็นเพศชาย อายุ พบว่าร้อยละ 45.1 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี และร้อยละ 29.4 มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 13.7 มีอายุ 61 ปีหรือมากกว่า และร้อยละ 11.8 มีอายุ 40 ปีหรือน้อยกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยอายุ 51.60 ปี สถานภาพการสมรส ส่วนใหญ่ร้อยละ 98.0 มีสถานภาพสมรส และร้อยละ 2.0 โสด ระดับการศึกษา เกินกึ่งหนึ่งร้อยละ 52.9 จบระดับประถมศึกษา ร้อยละ 21.6 จบระดับมัธยมต้น ร้อยละ 21.6 จบระดับมัธยมปลาย ร้อยละ 3.9 จบระดับปริญญาตรีและอนุปริญญา และร้อยละ 2.0 ไม่ได้เรียนหนังสือ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ร้อยละ 62.7 มีสมาชิก 4 คนหรือน้อยกว่า ร้อยละ 35.3 มีสมาชิกใน 5-6 คน และร้อยละ 2.0 มีสมาชิก 7-8 คน โดยมีค่าเฉลี่ยสมาชิกในครัวเรือน 4.00 คน จำนวนแรงงานในครัวเรือน ร้อยละ 54.9 มีแรงงานในครัวเรือน 4 คนหรือน้อยกว่า ร้อยละ 43.1 มีแรงงานในครัวเรือน 5-6 คนและร้อยละ 2.0 มีแรงงานในครัวเรือน 7-8 คน โดยมีค่าเฉลี่ยแรงงานในครัวเรือน 2.50 คน การประกอบอาชีพ ร้อยละ 76.5 ทำนา ร้อยละ 31.4 ทำไร่ ร้อยละ 29.4 รับจ้าง ร้อยละ 27.5 ค้าขาย ร้อยละ 21.6 เลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 7.8 ทำสวน ร้อยละ 5.9 มีอาชีพอื่นๆ และร้อยละ 3.8 รับราชการ การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ร้อยละ 94.1 เป็นสมาชิกและร้อยละ 5.9 ไม่ได้เป็นสมาชิก โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 82.4 เป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ ร้อยละ 86.3 เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน และร้อยละ 39.3 เป็นสมาชิกแม่บ้านเกษตรกร ส่วนสาเหตุที่ตัดสินใจร่วมเป็นสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน ร้อยละ 68.6 ต้องการความรู้ ร้อยละ 66.7 ต้องการใช้เวลาว่างให้ประโยชน์ ร้อยละ 64.7 พอใจในกิจกรรมกลุ่ม ร้อยละ 62.7 ต้องการหารายได้เสริม ร้อยละ 37.3 ได้รับการชักชวนจากบุคคลอื่นและร้อยละ 11.8 มาจากสาเหตุอื่น ๆ

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลสภาพทางสังคมของวิสาหกิจชุมชน

ข้อมูล	สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับดี (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับปานกลาง (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับต้องปรับปรุง (n=53)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ						
ชาย	17	33.3	14	27.5	14	27.5
หญิง	34	66.7	37	72.5	37	72.5
อายุ						
40 ปี หรือน้อยกว่า	6	11.8	5	9.8	6	11.8
41-50 ปี	23	45.1	18	35.3	18	35.3
51-60 ปี	15	29.4	21	41.2	19	37.3
61 ปี หรือมากกว่า	7	13.7	7	13.7	8	15.7
	Min=23.00	Mean=49.23	Min=35.00	Mean=51.78	Min=37.00	Mean=51.60
	Max=74.00	S.D.=9.014	Max=69.00	S.D.=8.23	Max=66.00	S.D.=7.95
สถานภาพ						
โสด	1	2.0	2	3.9	1	2.0
สมรส	39	76.5	48	94.1	50	98.0
หย่า/หม้าย	11	21.6	1	2.0	-	-
ระดับการศึกษา						
ไม่ได้เรียนหนังสือ	-	-	1	2.0	1	2.0
ประถมศึกษา	21	41.2	27	52.9	27	52.9
มัธยมต้น	12	23.5	11	21.6	11	21.6
มัธยมปลายหรือ	13	25.5	7	13.7	7	13.7
เทียบเท่า						
อนุ ปริญญา หรือ	2	3.9	2	3.9	2	3.9
เทียบเท่า						
ปริญญาตรีขึ้นไป	3	5.9	1	3.9	2	3.9
จำนวนสมาชิกครัวเรือน						
4 คน หรือน้อยกว่า	37	72.5	25	49.0	32	62.7
5-6 คน	11	21.6	24	47.1	18	35.3
7-คนหรือมากกว่า	3	5.9	2	3.9	1	2.0
	Min=2.00	Mean=4.00	Min=1.00	Mean=3.88	Min=1.00	Mean=4.05
	Max=7.00	S.D.=1.28	Max=6.00	S.D.=1.194	Max=11.00	S.D.=1.52

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูล	สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับดี (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับปานกลาง (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับต้องปรับปรุง (n=53)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
	จำนวนแรงงานครัวเรือน					
4 คน หรือน้อยกว่า	34	66.7	25	49.0	28	54.9
5-6 คน	16	31.4	24	47.1	22	43.1
7-8 คน	1	2.0	2	3.9	1	2.0
	Min=1.00	Mean=2.43	Min=1.00	Mean=2.62	Min=1.00	Mean=2.50
	Max=5.00	S.D.=.75	Max=5.00	S.D.=.847	Max=5.00	S.D.=.809
การประกอบอาชีพ						
ทำนา	45	88.0	42	82.4	39	76.5
ทำไร่	9	17.6	16	31.4	11	21.6
ทำสวน/ไม้ผล	8	15.7	5	9.8	4	7.8
เลี้ยงสัตว์	4	7.8	13	25.5	16	31.4
ค้าขาย	12	23.5	10	19.6	14	27.5
รับจ้าง	22	43.1	13	25.5	15	29.4
รับราชการ	8	15.7	7	13.7	5	3.8
อื่นๆ(ระบุ)	4	7.8	2	3.9	3	5.9
การเป็นสมาชิกกลุ่มสังคม						
เป็น	44	86.3	40	78.4	3	5.9
ไม่เป็น	7	13.7	10	19.6	48	94.1
สหกรณ์ออมทรัพย์	26	51.0	28	54.9	42	8.2
กองทุนหมู่บ้าน	36	7.06	34	66.7	44	86.3
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	26	51.0	16	31.4	20	39.2
กลุ่มอื่นๆ(ระบุ)	3	5.9	2	3.9	4	7.8

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูล	สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับดี (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับปานกลาง (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับต้องปรับปรุง (n=53)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
สาเหตุที่ตัดสินใจร่วมเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน						
พอใจในกิจกรรมกลุ่ม	30	58.8	25	49.0	33	64.7
ต้องการความรู้	33	64.7	29	56.9	35	68.6
ต้องการใช้เวลาว่างให้ ประโยชน์	32	62.7	32	62.7	34	66.7
ต้องการหารายได้เสริม	39	76.5	37	72.5	32	62.7
ได้รับการชักชวนจากบุคคล อื่น	13	25.5	16	31.4	19	37.3
สาเหตุอื่นๆ(ระบุ)	4	7.8	3	5.9	6	11.8

1.2 สภาพทางเศรษฐกิจของวิสาหกิจชุมชน

สภาพทางเศรษฐกิจของวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ รายได้ครัวเรือนภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร รายจ่ายครัวเรือนภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร ลักษณะพื้นที่ถือครองทางการเกษตร และสภาวะหนี้สิน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกวิสาหกิจชุมชนระดับดีเปรียบเทียบกับวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลางและต้องปรับปรุง โดยแสดงเป็น ค่าสถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าน้อยสุด ค่าสูงสุด ดังรายละเอียดตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ข้อมูลทางเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นข้อมูลสภาพทางเศรษฐกิจของวิสาหกิจชุมชนอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ปรากฏผลดังนี้

1.1.1 วิสาหกิจชุมชนระดับดี

1) รายได้ จากการศึกษาค้นพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับดี มีรายได้ภาคเกษตรจากการทำนา ร้อยละ 33.3 มีรายได้ 150,000 บาทหรือมากกว่า ร้อยละ 25.5 มีรายได้ 100,001-150,000 บาท ร้อยละ 17.6 มีรายได้ 50,001-100,000 บาท และร้อยละ 11.8 มีรายได้ 50,000 บาทหรือน้อยกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยรายได้จากการทำนา 183,111.00 บาท รายได้จากการทำไร่ ร้อยละ 9.8 มีรายได้ 50,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 2.0 มีรายได้ 50,001-100,000 บาท ร้อยละ 2.0 มีรายได้ 100,001-150,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ยรายได้จากการทำไร่ 59,285.00 บาท รายได้จากการทำสวน ร้อยละ 3.9 มีรายได้ 50,000 บาทหรือ

น้อยกว่า ร้อยละ 3.9 มีรายได้ 50,001-100,000 บาท ร้อยละ 3.9 มีรายได้ 150,001 บาทหรือมากกว่า ร้อยละ 2.0 มีรายได้ 100,001-150,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ยรายได้จากการทำสวน 13,785 บาท รายได้จากการเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 7.8 มีรายได้ 100,001-150,000 บาท ร้อยละ 5.9 มีรายได้ 50,000 บาท หรือน้อยกว่า และร้อยละ 2.0 มีรายได้ 50,001-100,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ยรายได้จากการเลี้ยงสัตว์ 55,000.00 บาท และรายได้อื่นๆ ร้อยละ 5.9 มีรายได้ 100,001-150,000 บาท ร้อยละ 3.9 มีรายได้ 50,001-100,000 บาท และร้อยละ 2.0 มีรายได้ 50,000 บาทหรือน้อยกว่า และร้อยละ 2.0 มีรายได้ 150,001 หรือมากกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยรายได้อื่นๆ 119,714.28 บาท รายได้รวมของครัวเรือนภาคเกษตร ร้อยละ 41.2 มีรายได้รวม 150,001 บาท หรือมากกว่า ร้อยละ 23.5 มีรายได้รวม 100,001 –150,000 บาท ร้อยละ 19.6 มีรายได้รวม 500,001-100,000 บาท และ ร้อยละ 13.7 มีรายได้รวม 50,000 บาทหรือน้อยกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยรายได้รวมของครัวเรือนภาคเกษตร 158,140.00 บาท

2) รายจ่าย พบว่ามีรายจ่ายภาคเกษตรจากการทำนา ร้อยละ 45.1 มีรายจ่าย 50,000 บาท หรือน้อยกว่า ร้อยละ 19.6 มีรายจ่ายอยู่ในช่วง 500,001-100,000 บาท ร้อยละ 11.8 มีรายจ่ายอยู่ในช่วง 100,001 –150,000 บาท และ ร้อยละ 5.9 มีรายจ่ายอยู่ในช่วง 150,001 บาทหรือมากกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยรายจ่ายจากการทำนา 72,773.00 บาท รายจ่ายจากการทำไร่ ร้อยละ 13.7 มีรายจ่าย 50,000 บาท หรือน้อยกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยรายจ่ายการทำไร่ 24,142.00 บาท การทำสวน ร้อยละ 11.8 มีรายจ่าย 50,000 บาท หรือน้อยกว่า จากการเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 5.9 มีรายจ่าย 50,000 บาท หรือน้อยกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยจากการเลี้ยงสัตว์ 12,666.00 บาท จากอื่นๆ ร้อยละ 11.8 มีรายจ่ายอื่นๆ 50,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 7.8 มีรายจ่ายอื่นๆ 50,001-100,000 บาท และร้อยละ 2.0 มีรายจ่ายอื่นๆ 100,001 –150,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ยรายจ่ายอื่นๆ 53,636.00 บาท รวมรายจ่ายครัวเรือนภาคเกษตร ร้อยละ 37.3 มีรายจ่ายอยู่ในช่วง 50,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 31.3 มีรายจ่ายอยู่ในช่วง 50,001-100,000 บาท ร้อยละ 15.7 มีรายจ่ายอยู่ในช่วง 100,001 –150,000 บาท และร้อยละ 13.7 มีรายจ่ายอยู่ในช่วง 150,001 หรือมากกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยรายจ่ายรวมของครัวเรือนภาคเกษตร 100,410.00 บาท

3) หนี้สิน พบว่าเกือบทั้งหมดร้อยละ 96.1 มีหนี้สิน และร้อยละ 3.9 ไม่มีหนี้สิน แบ่งเป็นหนี้สินในระบบ ร้อยละ 35.3 มีหนี้สิน 50,001-150,000 บาท ร้อยละ 31.4 มีหนี้สิน 50,000 บาท หรือน้อยกว่า ร้อยละ 15.7 มีหนี้สิน 150,001 บาทหรือมากกว่า และร้อยละ 13.7 มีหนี้สิน 100,001-150,000 บาท หนี้สินนอกระบบ ร้อยละ 5.9 มีหนี้สิน 50,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 3.9 มีหนี้สิน 50,001-150,000 บาท และหนี้สินรวม พบว่าร้อยละ 33.3 มีหนี้สินรวม 50,001-150,000 บาท ร้อยละ 29.4 มีหนี้สิน 50,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 17.6 มีหนี้สิน 150,001 บาทหรือมากกว่า และร้อยละ 13.7 มีหนี้สินรวม 100,001-150,000 บาท โดยมีหนี้สินรวมเฉลี่ย 134,187.50 บาท

4) ลักษณะพื้นที่ถือครองทางการเกษตร แบบเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ พบว่าร้อยละ 56.9 มีพื้นที่ 10 ไร่หรือน้อยกว่า ร้อยละ 9.8 มีพื้นที่ 11-20 ไร่ ร้อยละ 3.9 มีพื้นที่ 21-30 ไร่ ร้อยละ 2.0 มีพื้นที่ 31 ไร่ หรือมากกว่า โดยมีค่าเฉลี่ย 8.70 ไร่ พื้นที่เช่า ร้อยละ 31.4 มีพื้นที่เช่า 11-20 ไร่ ร้อยละ 29.4 มีพื้นที่เช่า 10 ไร่หรือน้อยกว่า และร้อยละ 9.8 มีพื้นที่เช่า 21-30 ไร่ ร้อยละ 2.0 มีพื้นที่เช่า 31 ไร่ หรือมากกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยพื้นที่เช่า 14.57 ไร่ พื้นที่บุคคลอื่นให้กินเปล่า ร้อยละ 2.0 มีพื้นที่ 10 ไร่หรือน้อยกว่า ร้อยละ 2.0 มีพื้นที่ 11-20 ไร่ โดยมีค่าเฉลี่ยพื้นที่บุคคลอื่นให้ทำกินเปล่า 11.00 ไร่ พื้นที่สาธารณประโยชน์ ร้อยละ 11.8 มีการถือครองที่ดินบนที่สาธารณประโยชน์ จำนวน 10 ไร่หรือน้อยกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยการถือครองที่ดินบนที่สาธารณประโยชน์ 4.00 ไร่ พื้นที่ถือครองทางการเกษตรทั้งหมด ร้อยละ 92.2 มีพื้นที่ 10 ไร่หรือน้อยกว่า ร้อยละ 5.9 มีพื้นที่ 11-20 ไร่ โดยมีค่าเฉลี่ยพื้นที่ถือครองทางการเกษตรทั้งหมด 19.12 ไร่

1.1.2 วิสาหกิจชุมชนระดับปานกลาง

1) รายได้ พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลางมีรายได้ภาคเกษตรจากการทำนา ร้อยละ 33.3 มีรายได้ 150,000 บาทหรือมากกว่า ร้อยละ 23.5 มีรายได้ 50,001-100,000 บาท ร้อยละ 21.6 มีรายได้ 100,001-150,000 บาท และร้อยละ 7.8 มีรายได้ 50,000 บาท หรือน้อยกว่า โดยที่มีค่าเฉลี่ยรายได้จากการทำนา 156,090.30 บาท รายได้จากการทำไร่ ร้อยละ 15.7 มีรายได้ 50,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 5.9 มีรายได้ 50,001-100,000 บาท ร้อยละ 3.9 มีรายได้ 100,001-150,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ยรายได้จากการทำไร่ 59,230.76 บาท รายได้จากการทำสวน ร้อยละ 11.8 มีรายได้ 50,000 บาทหรือน้อยกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยรายได้จากการทำสวน 21,050.00 บาท รายได้จากเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 11.8 มีรายได้ 50,001 - 100,000 บาท ร้อยละ 7.8 มีรายได้ 50,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 2.0 มีรายได้ 100,001-150,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ยรายได้จากการเลี้ยงสัตว์ 10,187.42 บาท รายได้อื่นๆ ร้อยละ 15.7 มีรายได้ 100,001-150,000 บาท ร้อยละ 13.7 มีรายได้ 50,001 -100,000 บาท ร้อยละ 7.8 มีรายได้ 50,000 บาทหรือน้อยกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยรายได้ได้อื่นๆ 19,500 บาท รายได้รวมครัวเรือนภาคเกษตร ร้อยละ 58.8 มีรายได้ 150,001 บาท หรือมากกว่า ร้อยละ 21.6 มีรายได้ 500,001-100,000 บาท ร้อยละ 11.8 มีรายได้รวม 100,001-150,000 บาท และร้อยละ 3.9 มีรายได้รวม 50,000 บาท หรือน้อยกว่า ค่าโดยเฉลี่ยรายได้รวมของครัวเรือน 190,575.51 บาท

2) รายจ่าย พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลางมีรายจ่ายของครัวเรือนภาคเกษตร จากการทำนา ร้อยละ 33.3 มีรายจ่าย 50,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 27.5 มีรายจ่าย 50,001-100,000 บาท ร้อยละ 17.6 มีรายจ่าย 100,001 -150,000 บาท และ ร้อยละ 3.9 มีรายจ่าย 150,001 บาทหรือมากกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยรายจ่ายจากการทำนา 75,319.04 บาท จากการทำไร่ ร้อยละ 17.6 มีรายจ่าย 50,000 บาท หรือน้อยกว่า ร้อยละ 2.0 มีรายจ่าย 50,001-100,000 บาท โดยมี ค่าเฉลี่ยรายจ่ายการทำไร่

26,300.00 บาท จากการทำสวน ร้อยละ 17.6 มีรายจ่าย 50,000 บาทหรือน้อยกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยรายจ่ายจากการทำสวน 21,050.00 บาท จากการเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 19.6 มีรายจ่าย 50,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 2.0 มีรายจ่าย 50,001-100,000 บาท และ ร้อยละ 2.0 มีรายจ่าย 100,001 –150,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ยรายจ่ายจากการเลี้ยงสัตว์ 38,083.00 บาท รายจ่ายอื่นๆ ร้อยละ 15.7 มีรายจ่ายอื่นๆ 50,000 บาทหรือน้อยกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยรายจ่ายอื่นๆ 19,500.00 บาท รวมรายจ่ายของครัวเรือนภาคเกษตร ร้อยละ 29.4 มีรายจ่ายรวม 50,001-100,000 บาท ร้อยละ 25.5 มีรายจ่ายรวม 100,001 –150,000 บาท ร้อยละ 21.6 มีรายจ่ายรวม 50,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 11.8 มีรายจ่ายรวม 150,001 บาทหรือมากกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยรายจ่ายรวมของครัวเรือนภาคเกษตร 12,180.00 บาท

3) **หนี้สิน** พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลาง ร้อยละ 98.0 มีหนี้สิน และร้อยละ 2.0 ไม่มีหนี้สิน เป็นหนี้สินในระบบ ร้อยละ 98.0 มีหนี้สินในระบบจำนวน 50,001-150,000 บาทและร้อยละ 13.7 มีหนี้สินในระบบ จำนวน 50,000 บาทหรือน้อยกว่า หนี้สินนอกระบบ ร้อยละ 2.0 มีหนี้สินนอกระบบ จำนวน 50,000 บาท หรือน้อยกว่า หนี้สินรวมของครัวเรือน ร้อยละ 2.0 มีหนี้สินรวม 50,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 2.0 มีหนี้สินรวม 50,001-150,000 บาทและร้อยละ 2.0 มีหนี้สินรวม 100,001-150,000 บาท โดยมีหนี้สินรวมของครัวเรือนเฉลี่ย 173,800.00 บาท

4) **ลักษณะพื้นที่ถือครองทางการเกษตร** พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลางมีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรแบบเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ ร้อยละ 78.4 มีพื้นที่ 10 ไร่หรือน้อยกว่า ร้อยละ 11.8 มีพื้นที่ 11-20 ไร่ ร้อยละ 3.9 มีพื้นที่ 21-30 ไร่ โดยมีค่าเฉลี่ยพื้นที่ที่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ 6.72 ไร่ พื้นที่เช่า ร้อยละ 31.4 มีพื้นที่เช่า 10 ไร่หรือน้อยกว่า ร้อยละ 11.8 มีพื้นที่เช่า 11-20 ไร่ ร้อยละ 3.9 มีพื้นที่เช่า 21-30 ไร่ โดยมีค่าเฉลี่ยพื้นที่เช่า 6.72 ไร่ พื้นที่บุคคลอื่นให้ทำกินเปล่า ร้อยละ 3.9 มีพื้นที่ 10 ไร่หรือน้อยกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยพื้นที่บุคคลอื่นให้ทำกินเปล่า 12.56 ไร่ พื้นที่สาธารณประโยชน์ ร้อยละ 13.7 มีการถือครองที่ดินบนพื้นที่สาธารณประโยชน์ 10 ไร่หรือน้อยกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยการถือครองที่ดินบนพื้นที่สาธารณประโยชน์ 12.56 ไร่ รวมพื้นที่ถือครองทางเกษตรทั้งหมด ร้อยละ 96.1 มีพื้นที่ 10 ไร่หรือน้อยกว่าและร้อยละ 2.0 มีพื้นที่ทั้งหมด 11-20 ไร่ โดยมีค่าเฉลี่ยรวมพื้นที่ถือครองทางเกษตรทั้งหมด 3.28 ไร่

1.1.3 วิสาหกิจชุมชนระดับต้องปรับปรุง

1) **รายได้** จากการศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับต้องปรับปรุง มีรายได้ภาคเกษตร จากการทำนา ร้อยละ 37.3 มีรายได้ 150,001 บาทหรือมากกว่า ร้อยละ 23.5 มีรายได้ 50,001-100,000 บาท ร้อยละ 9.8 มีรายได้ 50,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 7.8 มีรายได้ 100,001-150,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ยรายได้จากการทำนา 163,125.00 บาท รายได้จากการทำไร่ ร้อยละ 9.8 มีรายได้ 50,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 5.9 มีรายได้ 50,001-100,000 บาทและ 100,001-150,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ยรายได้

จากการทำไร่ 71,363.63 บาท รายได้จากการทำสวน ร้อยละ 7.8 มีรายได้ 50,000 บาทหรือน้อยกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยรายได้จากการทำสวน 4,125.00 บาท รายได้จากการเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 23.0 มีรายได้ 150,001 หรือมากกว่า ร้อยละ 5.9 มีรายได้ 50,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 3.9 มีรายได้ 50,001-100,000 บาทและร้อยละ 2.0 มีรายได้ 100,001-150,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ยรายได้จากการเลี้ยงสัตว์ 170,944.44 บาท และรายได้อื่นๆ ร้อยละ 58.8 มีรายได้ 150,001 บาทหรือมากกว่า ร้อยละ 23.5 มีรายได้ 50,001-100,000 บาท ร้อยละ 7.8 มีรายได้ 50,000 บาทหรือน้อยกว่า และร้อยละ 5.9 มีรายได้ 100,001-150,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ยรายได้อื่นๆ 36,928.57 บาท รายได้รวมของครัวเรือนภาคเกษตร ร้อยละ 29.6 มีรายได้รวม 50,000 บาทหรือน้อยกว่าและ 50,001-100,000 บาท ร้อยละ 24.1 มีรายได้รวม 100,001 –150,000 บาท ร้อยละ 13 มีรายได้รวม 150,001 บาทหรือมากกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยรายได้รวมของครัวเรือนภาคเกษตร 224,057.69 บาท

2) รายจ่าย พบว่ามีรายจ่ายของครัวเรือนภาคเกษตร จากการทำนา ร้อยละ 47.1 มีรายจ่าย 50,000 บาท หรือน้อยกว่า ร้อยละ 13.7 มีรายจ่าย 100,001 –150,000 บาท ร้อยละ 9.4 มีรายจ่าย 50,001-100,000 บาท และร้อยละ 7.8 มีรายจ่าย 150,001 บาทหรือมากกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยรายจ่ายจากการทำนา 74,150.00 บาท รายจ่ายจากการทำไร่ ร้อยละ 15.7 มีรายจ่าย 50,000 บาทหรือน้อยกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยรายจ่ายการทำไร่ 31,000.00 บาท จากการทำสวน ร้อยละ 7.8 มีรายจ่าย 50,000 บาทหรือน้อยกว่า จากการเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 17.6 มีรายจ่าย 50,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 9.8 มีรายจ่าย 150,001 บาทหรือมากกว่า ร้อยละ 7.8 มีรายจ่าย 100,001 –150,000 บาทและร้อยละ 2.0 มีรายจ่าย 50,001-100,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ยรายจ่ายจากการเลี้ยงสัตว์ 138,763.15 บาท รายจ่ายอื่นๆ ร้อยละ 21.6 มีรายจ่ายอื่นๆ โดยมีค่าเฉลี่ยรายจ่ายอื่นๆ 35,000.00 บาท รวมรายจ่ายครัวเรือนภาคเกษตร ร้อยละ 27.5 มีรายจ่าย 50,001-100,000 บาทและ 100,001 –150,000 บาท ร้อยละ 25.5 มีรายจ่าย 50,000 บาทหรือน้อยกว่า และร้อยละ 13.7 มีรายจ่าย 150,001 บาทหรือมากกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยรายจ่ายรวมของครัวเรือนภาคเกษตร 108,895.83 บาท

3) หนี้สิน พบว่าเกือบทั้งหมดร้อยละ 96.1 มีหนี้สิน และร้อยละ 3.9 ไม่มีหนี้สิน เป็นหนี้สินในระบบ ร้อยละ 53.7 มีหนี้สิน 50,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 37.0 มีหนี้สิน 50,001-100,000 บาท ร้อยละ 3.7 มีหนี้สิน 150,001 บาทหรือมากกว่าและ 100,001 –150,000 บาท มีหนี้สินในระบบเฉลี่ย 151,562.50 บาท หนี้สินนอกระบบ ร้อยละ 1.9 มีหนี้สิน 50,000 บาทหรือน้อยกว่าและ 100,001 –150,000 บาท มีหนี้สินนอกระบบเฉลี่ย 20,000 บาท โดยมีหนี้สินรวมของครัวเรือนเฉลี่ย 154,622.64 บาท

4) ลักษณะพื้นที่ถือครองทางการเกษตร พบว่าเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ ร้อยละ 78.4 มีพื้นที่ 10 ไร่หรือน้อยกว่า ร้อยละ 11.8 มีพื้นที่ 11-20 ไร่ ร้อยละ 3.9 มีพื้นที่ 21-30 ไร่ โดยมีค่าเฉลี่ยพื้นที่ที่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ 6.72 ไร่ พื้นที่เช่า ร้อยละ 31.4 มีพื้นที่เช่า 11-20 ไร่ ร้อยละ 13.7 มีพื้นที่เช่า 21-30 ไร่ ร้อยละ 11.8 มีพื้นที่เช่า 11-20 ไร่ และร้อยละ 2.0 มีพื้นที่เช่า 31 ไร่หรือมากกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยพื้นที่เช่า 6.72 ไร่ พื้นที่บุคคลอื่นให้ทำกินเปล่า ร้อยละ 3.9 มีพื้นที่ 10 ไร่หรือน้อยกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยพื้นที่บุคคลอื่นให้ทำกินเปล่า 12.56 ไร่ พื้นที่สาธารณประโยชน์ ร้อยละ 13.7 มีการถือครองที่ดินบนที่สาธารณประโยชน์ จำนวน 10 ไร่หรือน้อยกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยการถือครองที่ดินบนที่สาธารณประโยชน์ 12.56 ไร่ รวมพื้นที่ถือครองทางการเกษตรทั้งหมด ร้อยละ 44.4 มีพื้นที่ 11-20 ไร่ ร้อยละ 29.6 มีพื้นที่ 10 ไร่หรือน้อยกว่า ร้อยละ 14.8 มีพื้นที่ 21-30 ไร่ และร้อยละ 11.1 มีพื้นที่ 30 ไร่หรือมากกว่า โดยมีค่าเฉลี่ยพื้นที่ถือครองทางการเกษตรทั้งหมด 17.58 ไร่

ตารางที่ 4.2 รายได้ภาคเกษตรของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ข้อมูล	สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับดี (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับปานกลาง (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับต้องปรับปรุง (n=53)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รายได้ของครัวเรือนภาคเกษตร						
ทำนา						
50,000 บาทหรือน้อยกว่า	6	11.8	4	7.8	5	9.8
50,001-100,000 บาท	9	17.6	12	23.5	21	23.5
100,001-150,000 บาท	13	25.5	11	21.6	4	7.8
150,001 บาท หรือมากกว่า	17	33.3	17	33.3	19	37.3
	Min=20000	Mean=183111.00	Min=35000.00	Mean=156090.30	Min=20000.00	Mean=163125.00
	Max=1445000	S.D.=2.12	Max=350000.0	S.D.=82819	Max=350000.00	S.D.=92269.72
ทำไร่						
50,000 บาทหรือน้อยกว่า	5	9.8	8	15.7	5	9.8
50,001-100,000 บาท	1	2.0	3	5.9	3	5.9
100,001-150,000 บาท	1	2.0	2	3.9	3	5.9
150,001 บาทหรือมากกว่า	-	-	-	-	-	-
	Min=25000	Mean=59285	Min=50000.00	Mean=59230.76	Min=25000.00	Mean=71363.63
	Max=150000	S.D.=44293	Max=150000.00	S.D.=42.858	Max=1200000.00	S.D.=33770.61
ทำสวน						
50,000 บาทหรือน้อยกว่า	2	3.9	6	11.8	4	7.8
50,001-100,000 บาท	2	3.9	-	-	-	-
100,001-150,000 บาท	1	2.0	-	-	-	-
150,001 บาท หรือมากกว่า	2	3.9	-	-	-	-
	Min=5000	Mean=13785	Min=1000.00	Mean=21050.00	Min=1000.00	Mean=4125.00
	Max=35000.00	S.D.=10892	Max=75000.00	S.D.=20870.56	Max=8000.00	S.D.=30.6526
เลี้ยงสัตว์						
50,000 บาทหรือน้อยกว่า	3	5.9	4	7.8	3	5.9
50,001-100,000 บาท	1	2.0	6	11.8	2	3.9
100,001-150,000 บาท	4	7.8	1	2.0	1	2.0
150,001 บาทหรือมากกว่า	-	-	-	-	12	23.0
	Min=350000	Mean=55000	Min=12000.00	Mean=101871.42	Min=35000.00	Mean=170944.44
	Max=100000	S.D.=30822	Max=200000.00	S.D.=64113.72	Max=300000.00	S.D.=77198.34

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ข้อมูล	สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับดี (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับปานกลาง (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับต้องปรับปรุง (n=53)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อื่นๆ						
50,000 บาท หรือน้อยกว่า	1	2.0	7	13.7	4	7.8
50,001-100,000 บาท	2	3.9	1	2.0	12	23.5
100,001-150,000 บาท	3	5.9	8	15.7	3	5.9
150,001 บาทหรือ มากกว่า	1	2.0	-	-	30	58.8
	Min=30000.00	Mean=119714.00	Min=1000.00	Mean=19500.00	Min=3000.00	Mean=36928.57
	Max=2400000.00	S.D.=65170.83	Max=400000	S.D.=132777.00	Max=100000.00	S.D.=38798.22
รายได้รวมของครัวเรือนจากภาคเกษตร						
50,000 บาท หรือน้อยกว่า	7	13.7	2	3.9	16	29.6
50,001-100,000 บาท	10	19.6	11	21.6	16	29.6
100,001-150,000 บาท	12	23.5	6	11.8	13	24.1
150,001 บาทหรือ มากกว่า	21	41.2	30	58.8	7	13
	Min=10000	Mean=158140	Min=35000	Mean=190575.51	Min=2000.00	Mean=224057.69
	Max=450000	S.D.=1.009	Max=450000.00	S.D.=11.031	Max=550000.00	S.D.=147344.52

ตารางที่ 4.3 รายได้ครัวเรือนนอกภาคการเกษตรของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ข้อมูล	สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับดี (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับปานกลาง (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับต้องปรับปรุง (n=53)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รายได้ของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร รับจ้าง						
50,000 บาท หรือน้อยกว่า	115	29.4	21	41.2	19	37.3
50,001-100,000 บาท	6	11.8	2	3.9	9	17.6
100,001-150,000 บาท	1	2.0	23	45.1	28	54.9
150,001 บาท หรือ มากกว่า	-	-	-	-	-	-
	Min=1500	Mean=43250	Min=3000.00	Mean=22369.56	Min=3000.00	Mean=35714.28
	Max=150000	S.D.=37121	Max=100000.00	S.D.=25693.21	Max=100000.00	S.D.=35437.85

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ข้อมูล	สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับดี (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับปานกลาง (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับต้องปรับปรุง (n=53)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รับราชการ						
50,000 บาท หรือน้อยกว่า	3	5.9	2	3.9	3	5.9
50,001-100,000 บาท	4	7.8	2	3.9	4	7.8
100,001-150,000 บาท	1	2.0	1	2.0	1	2.0
150,001 บาท หรือมากกว่า	-	-	-	-	-	-
	Min=10000	Mean=68500	Min=80000.00	Mean=63200.00	Min=10000.00	Mean=64750.00
	Max=108000	S.D.=43197	Max=108000.00	S.D.=47714.77	Max=108000	S.D.=45549.81
บุตร/หลานส่งให้						
50,000 บาท หรือน้อยกว่า	3	5.9	1	2.0	4	7.8
50,001-100,000 บาท	-	-	-	-	-	-
100,001-150,000 บาท	-	-	-	-	-	-
150,001 บาท หรือมากกว่า	-	-	-	-	-	-
	Min=20000	Mean=33333	Min=5000	Mean=50000	Min=3000.00	Mean=3500.00
	Max=50000	S.D.=15275	Max=5000	S.D.=.0	Max=5000.00	S.D.=1000.00
ค้าขาย						
50,000 บาท หรือน้อยกว่า	6	11.8	3	5.9	7	13.7
50,001-100,000 บาท	1	2.0	3	5.9	3	5.9
100,001-150,000 บาท	2	3.9	1	2.0	1	2.0
150,001 บาท หรือมากกว่า	9	17.6	1	2.0	1	2.0
	Min=5000.00	Mean=147777.77	Min=20000.00	Mean=100375.00	Min=5000.00	Mean=64583.33
	Max=800000.00	S.D.=25495.00	Max=300000.00	S.D.=89544.78	Max=250000.00	S.D.=75059.31
อื่นๆ						
50,000 บาท หรือน้อยกว่า	20	39.2	5	9.8	7	13.7
50,001-100,000 บาท	10	19.6	3	5.9	-	-
100,001-150,000 บาท	5	9.8	8	15.7	-	-
150,001 บาท หรือมากกว่า	5	9.8	-	-	-	-
	Min=8000	Mean=102800	Min=15000.00	Mean=36875.00	Min=3000.00	Mean=12428.57
	Max=780000	S.D.=2.386	Max=60000.00	S.D.=36875.00	Max=30000.00	S.D.=10875.92
รายได้รวมของครัวเรือนนอกการเกษตร						
50,000 บาท หรือน้อยกว่า	7	13.7	25	48.0	25	49.0
50,001-100,000 บาท	2	3.9	12	23.5	18	35.3
100,001-150,000 บาท	-	-	2	3.9	2	3.9
150,001 บาท หรือมากกว่า	1	2.0	2	3.9	2	3.9
	Min=1500	Mean=75812	Min=3000.00	Mean=52280.48	Min=3000.00	Mean=57638.29
	Max=250000	S.D.=65192	Max=300000.00	S.D.=61847.80	Max=250000.00	S.D.=54352.08

ตารางที่ 4.4 รายจ่ายภาคเกษตรของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ข้อมูล	สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับดี (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับปานกลาง (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับต้องปรับปรุง (n=53)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รายจ่ายของครัวเรือนจากภาคการเกษตร						
ทำนา						
50,000 บาท หรือน้อยกว่า	23	45.1	17	33.3	24	47.1
50,001-100,000 บาท	10	19.6	14	27.5	5	9.38
100,001-150,000 บาท	6	11.8	9	17.6	7	13.7
150,001 บาท หรือมากกว่า	3	5.9	2	3.9	4	7.8
	Min=85000	Mean=72773	Min=6000	Mean=75319.04	Min=10000.00	Mean=74150.00
	Max=300000	S.D.=57161	Max=200000.00	S.D.=48329	Max=200000.00	S.D.=54239.04
ทำไร่						
50,000 บาท หรือน้อยกว่า	1	13.7	9	17.6	8	15.7
50,001-100,000 บาท	-	-	1	2.0	-	-
100,001-150,000 บาท	-	-	-	-	-	-
150,001 บาท หรือมากกว่า	-	-	-	-	-	-
	Min=5000	Mean=24142	Min=10000.00	Mean=26300.00	Min=18000.00	Mean=31000.00
	Max=50000	S.D.=18442	Max=60000.00	S.D.=26300.00	Max=50000.00	S.D.=15748.01
ทำสวน/ไม้ผล						
50,000 บาท หรือน้อยกว่า	6	11.8	9	17.6	4	7.8
50,001-100,000 บาท	-	-	1	2.0	-	-
100,001-150,000 บาท	-	-	-	-	-	-
150,001 บาท หรือมากกว่า	-	-	-	-	-	-
	Min=2000	Mean=4083	Min=10000	Mean=21050.00	Min=1000.00	Mean=4125.00
	Max=8000	S.D.=2375.21	Max=70000	S.D.=220870.56	Max=8000.00	S.D.=3065.26
เลี้ยงสัตว์						
50,000 บาท หรือน้อยกว่า	3	5.9	10	19.6	9	17.6
50,001-100,000 บาท	-	-	1	2.0	1	2.0
100,001-150,000 บาท	-	-	1	2.0	4	7.8
150,001 บาท หรือมากกว่า	-	-	-	-	5	9.8
	Min=1500	Mean=12666	Min=500.00	Mean=38083.33	Min=1500.00	Mean=138763.15
	Max=35000	S.D.=19341	Max=120000.00	S.D.=35449.60	Max=4800000.00	S.D.=16.62

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ข้อมูล	สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับดี (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับปานกลาง (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับต้องปรับปรุง (n=53)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อื่นๆ						
50,000 บาทหรือน้อยกว่า	6	11.8	8	15.7	11	21.6
50,001-100,000 บาท	4	7.8	-	-	-	-
100,001-150,000 บาท	1	2.0	-	-	-	-
150,001 บาทหรือมากกว่า	-	-	-	-	-	-
	Min=4000	Mean=53636	Min=1000.00	Mean=19500.00	Min=10000.00	Mean=35000.00
	Max=150000	S.D.=47176.84	Max=40000.00	S.D.=13277.26	Max=50000.00	S.D.=15652.47
รวมรายจ่ายของครัวเรือนภาคเกษตร						
50,000 บาทหรือน้อยกว่า	19	37.3	11	21.6	13	25.5
50,001-100,000 บาท	16	31.3	15	29.4	14	27.5
100,001-150,000 บาท	8	15.7	113	25.5	14	27.5
150,001 บาทหรือมากกว่า	7	13.7	6	11.8	7	13.7
	Min=10000	Mean=100410.00	Min=12100.00	Mean=121337.50	Min=10000.00	Mean=108895.83
	Max=70000	S.D.=1.1210	Max=554000.00	S.D.=112289.14	Max=355500.00	S.D.=82972.17

ตารางที่ 4.5 หนี้สินครัวเรือนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ข้อมูล	สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับดี (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับปานกลาง (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับต้องปรับปรุง (n=53)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
สถานะหนี้สินของครัวเรือน						
ไม่มีหนี้สิน	2	3.9	1	2.0	2	3.9
มีหนี้สิน	49	96.1	50	98.0	49	96.1
หนี้สินในระบบ						
50,000 บาทหรือน้อยกว่า	16	31.4	7	13.7	29	53.7
50,001-100,000 บาท	18	35.3	15	29.4	20	37.0
100,001-150,000 บาท	7	13.7	-	-	2	3.7
150,001 บาทหรือมากกว่า	8	15.7	-	-	2	3.7
	Min=10000	Mean=135000	Min=25000	Mean=163725.49	Min=20000.00	Mean=151698.11
	Max=8900.00	S.D.=1.654	Max=15600.00	S.D.=224111.23	Max=700000.00	S.D.=1.447

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ข้อมูล	สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับดี (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับปานกลาง (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับต้องปรับปรุง (n=53)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
หนี้สินนอกระบบ						
50,000 บาทหรือน้อยกว่า	3	5.9	1	2.0	-	-
50,001-100,000 บาท	2	3.9	1	2.0	-	-
100,001-150,000 บาท	-	-	-	-	-	-
150,001 บาท หรือ มากกว่า	-	-	1	2.0	4	2.0
	Min=20000	Mean=38600.00	Min=20000	Mean=85000.00	Min=20000.00	Mean=35000.00
	Max=60000	S.D.=19869.57	Max=200000.00	S.D.=85440.04	Max=20000.00	S.D.=0
หนี้สินรวมของครัวเรือน						
50,000 บาทหรือน้อยกว่า	15	29.4	1	2.0	-	-
50,001-100,000 บาท	17	33.3	1	2.0	-	-
100,001-150,000 บาท	7	13.7	1	2.0	-	-
150,001 บาท หรือ มากกว่า	9	17.6	-	-	46	90.2
	Min=10000	Mean=134187.50	Min=25000	Mean=173800.00	Min=2000.00	Mean=154,622.64
	Max=890000.00	S.D.=1.622	Max=166000	S.D.=24925.86	Max=70000.00	S.D.=141196.29

ตารางที่ 4.6 พื้นที่ถือครองทางการเกษตรของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ข้อมูล	สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับดี (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับปานกลาง (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับต้องปรับปรุง (n=53)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะพื้นที่การถือครองทางการเกษตร						
เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์						
10 ไร่หรือน้อยกว่า	29	56.9	32	62.7	40	78.4
11-20 ไร่	5	9.8	4	7.8	6	11.8
21-30 ไร่	2	3.9	5	9.8	2	3.9
31 ไร่หรือมากกว่า	1	2.0	1	2.0	-	-
	Min=1	Mean=8.70	Min=1.00	Mean=8.6071	Min=1.00	Mean=6.72
	Max=39	S.D.=7.84	Max=40.00	S.D.=8.607	Max=25.00	S.D.=5.51
พื้นที่เช่า						
10 ไร่หรือน้อยกว่า	15	29.4	7	13.7	16	31.4
11-20 ไร่	16	31.4	12	23.5	6	11.8
21-30 ไร่	5	9.8	8	15.7	7	13.7

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

ข้อมูล	สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับดี (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับปานกลาง (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับต้องปรับปรุง (n=53)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
พื้นที่เช่า(ต่อ)						
31 ไร่ หรือมากกว่า	2	3.9	6	11.8	1	2.0
	Min=2.00	Mean=14.57	Min=1.00	Mean=24.75	Min=1.00	Mean=6.72
	Max=52.00	S.D.=10.079	Max=200.00	S.D.=33.117	Max=25.00	S.D.=5.518
พื้นที่บุคคลอื่นให้ทำกินเปล่า						
10 ไร่ หรือน้อยกว่า	1	2.0	3	5.9	2	3.9
11-20 ไร่	1	2.0	-	-	-	-
21-30 ไร่	-	-	-	-	-	-
31 ไร่ หรือมากกว่า	-	-	-	-	-	-
	Min=7.00	Mean=11.00	Min=2.00	Mean=4.666	Min=1.00	Mean=12.56
	Max=15.00	S.D.=5.65	Max=8.00	S.D.=3.055	Max=40.00	S.D.=10.125
พื้นที่สาธารณประโยชน์						
10 ไร่ หรือน้อยกว่า	1	11.8	3	5.9	7	13.7
11-20 ไร่	-	-	-	-	-	-
21-30 ไร่	-	-	-	-	-	-
31 ไร่ หรือมากกว่า	-	-	-	-	-	-
	Min=2.00	Mean=4.00	Min=2.00	Mean=4.66	Min=4.00	Mean=12.56
	Max=10.00	S.D.=3.162	Max=10.00	S.D.=4.618	Max=5.00	S.D.=4.50
รวมพื้นที่ถือครองทางเกษตรทั้งหมด						
10 ไร่ หรือน้อยกว่า	47	92.2	46	90.2	16	29.6
11-20 ไร่	3	5.9	2	3.9	24	44.4
21-30 ไร่	-	-	1	2.0	8	14.8
31 ไร่ หรือมากกว่า	-	-	-	-	6	11.1
	Min=3.00	Mean=19.12	Min=1.00	Mean=24.8163	Min=1.00	Mean=17.537
	Max=61.00	S.D.=13.45	Max=240	S.D.=34.369	Max=5.00	S.D.=13.397

ตอนที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

สำหรับความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนตามเกณฑ์การประเมินที่กำหนด ได้แก่ ความหมายของวิสาหกิจชุมชน พระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชน ความแตกต่างของวิสาหกิจชุมชนกับธุรกิจอื่น หน่วยงานที่รับผิดชอบทะเบียน จำนวนสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อายุของทะเบียนวิสาหกิจชุมชน วัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินของวิสาหกิจชุมชน ตลาดของวิสาหกิจชุมชน ทู่นในประกอบการและผลลัพธ์จากการเข้าร่วมวิสาหกิจชุมชน สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

ข้อมูลในตารางที่ 4.7 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นข้อมูลความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ปรากฏผลดังนี้

2.1 วิสาหกิจชุมชนระดับดี พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับดีทั้งหมดมีความรู้เกี่ยวกับความหมายของวิสาหกิจชุมชน ว่าหมายถึงการรวมกลุ่มดำเนินกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้าและบริการเพื่อเพิ่มรายได้และพึ่งตนเองของครอบครัวและชุมชน หน่วยงานที่รับผิดชอบทะเบียนวิสาหกิจชุมชน คือสำนักงานเกษตรอำเภอ ทะเบียนวิสาหกิจชุมชนมีอายุ 1 ปี และทุนจากแหล่งเงินกู้หรือนายทุนนอกระบบไม่ใช่ทุนในการประกอบกิจการของวิสาหกิจชุมชน เกือบทั้งหมดร้อยละ 98.0 ทราบว่าตลาดวิสาหกิจชุมชนต้องเน้นตลาดในชุมชนก่อน ร้อยละ 97.4 ทราบว่าวิสาหกิจชุมชนแตกต่างกับธุรกิจอื่นคือ เน้นความร่วมมือในการทำกิจกรรมเพื่อให้พึ่งตนเองได้และร้อยละ 96.1 ทราบว่าวิสาหกิจชุมชนต้องมีสมาชิกอย่างน้อย 5 คนขึ้นไป ร้อยละ 94.1 ทราบว่าวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินของวิสาหกิจชุมชน คือ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายและลงทุนในการดำเนินกิจกรรม ร้อยละ 86.3 และ 84.3 ทราบว่าการมีค่าใช้จ่ายหรือหนี้สินเพิ่มขึ้นไม่ใช่ผลที่จะเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและพระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชน จัดทำขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2548 ตามลำดับ

2.2 วิสาหกิจชุมชนระดับปานกลาง พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลางทั้งหมดทราบว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบทะเบียนวิสาหกิจชุมชนคือ สำนักงานเกษตรอำเภอ ตลาดของวิสาหกิจชุมชนควรเน้นตลาดในชุมชนก่อน ทุนจากแหล่งเงินกู้หรือนายทุนนอกระบบไม่ใช่ทุนในการประกอบกิจการของวิสาหกิจชุมชนและการมีค่าใช้จ่ายหรือหนี้สินเพิ่มขึ้นไม่ใช่ผลที่จะเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร้อยละ 98.0 ทราบว่าวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินของวิสาหกิจชุมชน คือ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายและลงทุนในการดำเนินกิจกรรม ร้อยละ 96.1 ทราบว่าทะเบียนวิสาหกิจชุมชนมีอายุ 1 ปี ร้อยละ 94.1 และ 90.2 ทราบว่า วิสาหกิจชุมชนแตกต่างกับธุรกิจอื่นคือ เน้นความร่วมมือในการทำกิจกรรมเพื่อให้

พึ่งตนเองได้และความหมายของวิสาหกิจชุมชน หมายถึง การรวมกลุ่มดำเนินกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้าและบริการเพื่อเพิ่มรายได้และพึ่งตนเองของครอบครัวและชุมชน วิสาหกิจชุมชนต้องมีสมาชิกอย่างน้อย 5 คนขึ้นไป และพระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชน จัดทำขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2548 ตามลำดับ

2.3 วิสาหกิจชุมชนระดับต้องปรับปรุง พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับต้องปรับปรุง ทั้งหมดทราบว่าวิสาหกิจชุมชนแตกต่างกับธุรกิจอื่น คือ เน้นความร่วมมือในการทำกิจกรรมเพื่อให้พึ่งตนเองได้ หน่วยงานที่รับผิดชอบวิสาหกิจชุมชน คือสำนักงานเกษตรอำเภอ และการมีค่าใช้จ่ายหรือหนี้สินเพิ่มขึ้นไม่ใช่ผลที่จะเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ร้อยละ 98.0 ทราบว่าพระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชน จัดทำขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2548 ร้อยละ 96.1 ทราบว่าทะเบียนวิสาหกิจชุมชนมีอายุ 1 ปีและตลาดวิสาหกิจชุมชนควรเน้นตลาดในชุมชนก่อน ร้อยละ 94.1 ทราบว่าวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินของวิสาหกิจชุมชน คือ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายและลงทุนในการดำเนินกิจกรรม ร้อยละ 92.2 และ 90.2 ทราบว่าความหมายของวิสาหกิจชุมชน หมายถึง การรวมกลุ่มดำเนินกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้าและบริการเพื่อเพิ่มรายได้และพึ่งตนเองของครอบครัวและชุมชน และวิสาหกิจชุมชนต้องมีสมาชิกอย่างน้อย 5 คนขึ้นไป ตามลำดับ

ตารางที่ 4.7 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

ข้อมูล	สมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับดี (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลาง (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับต้องปรับปรุง (n=53)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
	1.ความหมายของวิสาหกิจชุมชน หมายถึง การรวมกลุ่มดำเนินกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้าและบริการเพื่อเพิ่มรายได้และพึ่งตนเองของครอบครัวและชุมชน	51	100.0	46	90.2	47
2.พระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชนจัดทำปี พ.ศ. 2548	43	84.3	46	90.2	50	98.0
3.ความแตกต่างระหว่างวิสาหกิจชุมชนกับธุรกิจอื่น คือ เน้นความร่วมมือในการทำกิจกรรมเพื่อให้พึ่งตนเองได้	48	97.4	48	94.1	51	100.0
4.หน่วยงานที่รับผิดชอบวิสาหกิจชุมชน คือ สำนักงานเกษตรอำเภอ	51	100.0	51	100.0	51	100.0
5.วิสาหกิจชุมชนต้องมีสมาชิกอย่างน้อย 5 คนขึ้นไป	49	96.1	46	90.2	46	90.2
6.ทะเบียนวิสาหกิจชุมชนมีอายุ 1 ปี	51	100.0	49	96.1	46	96.1

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ข้อมูล	สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับดี (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับปานกลาง (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับต้องปรับปรุง (n=53)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
7.วัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินของวิสาหกิจชุมชน คือ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายและลงทุนในการดำเนินกิจกรรม	48	94.1	50	98.0	49	94.1
8.วิสาหกิจชุมชนควรเน้นตลาดในชุมชนก่อน	50	98.0	51	100.0	49	96.1
9.ทุนจากแหล่งเงินกู้หรือนายทุนนอกระบบไม่ใช่ทุนในการประกอบกิจการของวิสาหกิจชุมชน	51	100.0	51	100.0	44	86.3
10.การมีค่าใช้จ่ายหรือหนี้สินเพิ่มขึ้นไม่ใช่ผลที่จะเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	44	86.3	51	100.0	51	100.0

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นด้านการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

ความคิดเห็นด้านการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก แบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ มาก ปานกลาง และน้อย โดยนำมาเทียบกับค่าเฉลี่ย มีผลตามตารางที่ 4.8 สำหรับเกณฑ์การประเมินระดับความคิดเห็นกำหนดไว้ ดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ย	2.36 – 3.00	หมายถึง มาก
ค่าคะแนนเฉลี่ย	1.68 – 2.35	หมายถึง ปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ย	1.00 – 1.67	หมายถึง น้อย

ข้อมูลในตารางที่ 4.8 ความคิดเห็นด้านการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานในด้านต่างๆ ของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ปรากฏผลดังนี้

3.1 วิสาหกิจชุมชนระดับดี พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับดีมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานในระดับมาก ได้แก่ ด้านการบริหารวิสาหกิจชุมชน ด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร ด้านการบริหารสมาชิกและด้านผลลัพธ์การดำเนินงาน มีความคิดเห็นระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการวางแผนการดำเนินงานและด้านการบริหารตลาด (\bar{X} = 2.70, 2.70, 2.67, 2.63, 2.45, 2.02 และ 2.02 ตามลำดับ)

3.2 วิสาหกิจชุมชนระดับปานกลาง พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลางมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร

ด้านการบริหารวิสาหกิจชุมชน ด้านผลลัพธ์การดำเนินงาน ด้านการวางแผนการดำเนินงาน ด้านการบริหารตลาด ด้านการบริหารสมาชิก และด้านกระบวนการจัดการสินค้าหรือบริการ (\bar{X} = 2.19, 2.18, 2.07, 2.05, 2.01, 1.95 และ 1.83 ตามลำดับ)

3.3 วิสาหกิจชุมชนระดับต้องปรับปรุง พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับต้องปรับปรุง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการบริหารตลาด ด้านการบริหารสมาชิก ด้านการบริหารวิสาหกิจชุมชนและด้านผลลัพธ์การดำเนินงาน มีความคิดเห็นระดับน้อย ได้แก่ ด้านการวางแผนการดำเนินงาน ด้านกระบวนการจัดการสินค้าหรือบริการและด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร (\bar{X} = 2.16, 2.13, 1.96, 1.92, 1.66, 1.49 และ 1.42 ตามลำดับ)

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นด้านการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในด้านการบริหารวิสาหกิจชุมชน ด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร ด้านการบริหารสมาชิก ด้านกระบวนการจัดการสินค้าหรือบริการและด้านผลลัพธ์การดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับดี ระดับปานกลางและระดับต้องปรับปรุง พบว่าโดยรวมแล้วมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.8 ความคิดเห็นด้านการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

ประเด็น	สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับดี (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับปานกลาง (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับต้องปรับปรุง (n=53)		F	Sig
	\bar{X} (S.D)	ความหมาย	\bar{X} (S.D)	ความหมาย	\bar{X} (S.D)	ความหมาย		
1.ด้านการบริหารวิสาหกิจชุมชน	2.70 (.30)	มาก	2.18 (.30)	ปานกลาง	1.96 (.40)	ปานกลาง	69.900	.000*
2.ด้านการวางแผนการดำเนินงาน	2.02 (.25)	ปานกลาง	2.05 (.19)	ปานกลาง	1.66 (.32)	น้อย	0.153	.858
3.ด้านการบริหารตลาด	2.02 (.60)	ปานกลาง	2.01 (.27)	ปานกลาง	2.16 (.55)	ปานกลาง	1.335	.266
4.ด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร	2.70 (.30)	มาก	2.19 (.27)	ปานกลาง	1.42 (.33)	น้อย	34.612	.000*

* มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

ประเด็น	สมาชิกวิสาหกิจ ชุมชน ระดับดี (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจ ชุมชน ระดับปานกลาง (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับต้องปรับปรุง ค่าสถิติ (n=53)		F	Sig
	\bar{X}	ความ หมาย	\bar{X}	ความ หมาย	\bar{X}	ความ หมาย		
	(S.D)		(S.D)		(S.D)			
5.ด้านการบริหารสมาชิก	2.67 (.30)	มาก	1.95 (.20)	ปานกลาง	2.13 (.43)	ปานกลาง	69.880	.000*
6.ด้านกระบวนการจัดการสินค้าหรือ บริการ	2.63 (.31)	มาก	1.83 (.40)	ปานกลาง	1.49 (.31)	น้อย	62.564	.000*
7.ด้านผลลัพธ์การดำเนินงาน	2.45 (.30)	มาก	2.07 (.31)	ปานกลาง	1.92 (.36)	ปานกลาง	36.841	.000*

* มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

4.1 ปัญหาในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

ปัญหาในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอรพรมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ด้านต่างๆ แบ่งตามระดับปัญหา มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุดและไม่มีปัญหา แล้วนำมาเทียบค่าเฉลี่ย ตามเกณฑ์การประเมินดังนี้ระดับมีรายละเอียดดังนี้

มีปัญหาในระดับมากที่สุด	ค่าเฉลี่ย เท่ากับ	4.21 – 5.0
มีปัญหาในระดับมาก	ค่าเฉลี่ย เท่ากับ	3.41 – 4.20
มีปัญหาในระดับปานกลาง	ค่าเฉลี่ย เท่ากับ	2.61 – 3.40
มีปัญหาในระดับน้อย	ค่าเฉลี่ย เท่ากับ	1.81 – 2.60
มีปัญหาในระดับน้อยที่สุด	ค่าเฉลี่ย เท่ากับ	1.0 – 1.80

4.1.1. วิสาหกิจชุมชนระดับดี พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับดีมีปัญหางานระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการบริหารตลาด และมีปัญหาน้อย ได้แก่ ด้านการวางแผนการดำเนินงาน ด้านการบริหารวิสาหกิจชุมชน และมีปัญหาระดับน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านกระบวนการจัดการสินค้าหรือบริการ ด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสารและด้านการบริหารสมาชิก (\bar{X} = 2.64 ,2.31, 2.06,1.89, 17.6 และ 1.76 ตามลำดับ)

4.1.2 วิสาหกิจชุมชนระดับปานกลาง พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลาง มีปัญหาในการดำเนินงานระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการบริหารตลาด และมีปัญหาน้อย ได้แก่ ด้านกระบวนการจัดการสินค้าหรือบริการ ด้านการบริหารสมาชิก ด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร ด้านการวางแผนการดำเนินงาน และด้านการบริหารวิสาหกิจชุมชน ($\bar{X} = 2.77, 2.65, 2.48, 2.26, 2.20$ และ 2.11 ตามลำดับ)

4.1.3 วิสาหกิจชุมชนระดับต้องปรับปรุง พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับต้องปรับปรุง มีปัญหาในการดำเนินงานในระดับมาก ได้แก่ ด้านการบริหารสมาชิก ด้านการบริหารตลาด ด้านกระบวนการจัดการสินค้าหรือบริการ และมีปัญหาระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการวางแผนการดำเนินงาน ด้านการบริหารวิสาหกิจชุมชนและด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร ($\bar{X} = 3.67, 3.56, 3.43, 3.28, 2.92$ และ 2.76 ตามลำดับ)

เมื่อเปรียบเทียบปัญหาในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในด้านการบริหารวิสาหกิจชุมชน ด้านการวางแผนการดำเนินงาน ด้านการบริหารตลาด ด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร ด้านการบริหารสมาชิก และด้านกระบวนการจัดการสินค้าหรือบริการของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับดี ระดับปานกลางและระดับต้องปรับปรุง พบว่าโดยรวมแล้วมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.9 ปัญหาในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

ประเด็นปัญหา	สมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับดี (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลาง (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับต้องปรับปรุง (n=53)		F	Sig
	\bar{X} (S.D)	ความหมาย	\bar{X} (S.D)	ความหมาย	\bar{X} (S.D)	ความหมาย		
1.ด้านการบริหารวิสาหกิจชุมชน	2.06 (.45)	น้อย	2.11 (.32)	น้อย	2.92 (.26)	ปานกลาง	96.91	.000**
2.ด้านการวางแผนการดำเนินงาน	2.31 (.47)	น้อย	2.20 (.71)	น้อย	3.28 (.45)	ปานกลาง	61.83	.000**
3.ด้านการบริหารตลาด	2.64 (.65)	ปานกลาง	2.65 (.43)	ปานกลาง	3.43 (.58)	มาก	34.95	.000**
4.ด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร	1.76 (.61)	น้อยที่สุด	2.26 (.44)	น้อย	2.76 (.43)	ปานกลาง	55.09	.000**
5.ด้านการบริหารสมาชิก	1.76 (.43)	น้อยที่สุด	2.77 (.57)	ปานกลาง	3.67 (.48)	มาก	197.24	.000**

* มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

ประเด็นปัญหา	สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับดี (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับปานกลาง (n=53)		สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระดับต้องปรับปรุง (n=53)		ค่าสถิติ F	Sig
	\bar{X}	ความ หมาย	\bar{X}	ความ หมาย	\bar{X}	ความ หมาย		
6.ด้านกระบวนการจัดการสินค้าหรือ บริการ	1.89 (.66)	น้อยที่สุด	2.48 (.57)	น้อย	3.56 (.50)	มาก	8.52	.000**

4.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

จากการศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนด้านต่างๆ ดังนี้

4.2.1 วิสาหกิจชุมชนระดับดี มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

- 1) การเพิ่มองค์ความรู้แก่คณะกรรมการทางด้านวิชาการ หรือพัฒนาองค์ความรู้เดิมเกี่ยวกับการผลิตหรือกิจกรรมที่กลุ่มดำเนินการ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม
- 2) ถ่ายทอดความรู้ในชุมชนหรือบุคคลภายนอก
- 3) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนหรือเพิ่มพูนองค์ความรู้รวมถึงประสบการณ์ด้านต่างๆ เพื่อให้เป็นแนวทางในการพัฒนา
- 4) หน่วยงานภาครัฐควรให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุน ผลักดัน ขับเคลื่อนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนให้ประสบผลสำเร็จ
- 5) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้การสนับสนุนงบประมาณตามแผนพัฒนา เพื่อให้เกิดการพัฒนาตรงกับความต้องการ
- 6) ทำงานด้วยความโปร่งใส มีคุณธรรมและมีความสามัคคีทั้งผู้นำ กรรมการ และสมาชิก

4.2.2 วิสาหกิจชุมชนระดับปานกลาง มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

- 1) ต้องมีความพร้อมด้านเงินทุน เพราะเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน
- 2) มีกฎระเบียบหรือข้อบังคับที่ชัดเจนและสมาชิกทุกคนต้องปฏิบัติตาม
- 3) หน่วยงานภาครัฐควรให้การสนับสนุนด้านต่างๆ ที่วิสาหกิจชุมชนต้องการ หรือยังขาดความรู้ความเข้าใจ เช่น การตลาด การจัดทำแผนพัฒนากลุ่มหรือการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ เป็นต้น

4.2.3 วิสาหกิจชุมชนระดับต้องปรับปรุง มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

- 1) สมาชิกต้องมีความเสมอภาคกันทุกด้านไม่ว่าจะเป็นการแสดงความคิดเห็น การจัดสรรผลประโยชน์หรือรายได้จากการดำเนินงานของกลุ่ม
- 2) สมาชิกมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน
- 3) การเพิ่มพูนทักษะความรู้ในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของกลุ่ม เพื่อให้เกิดการพัฒนาแก่กรรมการและสมาชิก
- 4) ชุมชนควรได้รับประโยชน์จากกิจกรรมของกลุ่ม

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานของวิสาหกิจชุมชนอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

1.1.2 เพื่อศึกษาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพรหมพิราม จังหวัด

พิษณุโลก

1.1.3 เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแต่ละระดับในอำเภอ

พรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

1.1.4 เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพรหม

พิราม จังหวัดพิษณุโลก

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ วิสาหกิจชุมชนในอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ที่ผ่านการประเมินศักยภาพแล้วในปี 2555 จำนวน 103 กลุ่ม แยกเป็นระดับดี 18 กลุ่ม ระดับปานกลาง 58 กลุ่ม และระดับต้องปรับปรุง 27 กลุ่ม ตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ และการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้ เพื่อให้แต่ละระดับมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากัน จึงพิจารณาจากประชากรกลุ่มที่มีจำนวนน้อยที่สุดเป็นหลัก คือ ระดับดี จำนวนประชากร 18 กลุ่ม ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้ แยกเป็นระดับๆ ละ 18 กลุ่ม โดยในแต่ละกลุ่มสัมภาษณ์ ประธาน กรรมการ และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มละ 1 คน ได้กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 162 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance – ANOVA)

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 สภาพทางสังคม

1) วิสาหกิจชุมชนระดับดี พบว่าเกินครึ่งหนึ่งเป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 49.23 ปี สถานภาพสมรส ส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 4.00 คน มีแรงงานใน

ครัวเรือนเฉลี่ย 2.43 คน ประกอบอาชีพทำนา และสาเหตุที่ตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่ เพราะต้องการรายได้เสริม

2) *วิสาหกิจชุมชนระดับปานกลาง* พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 51.78 ปี เกือบทั้งหมดมีสถานภาพสมรส ส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 3.88 คน มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.62 คน และประกอบอาชีพทำนา และสาเหตุที่ตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เพราะต้องการรายได้เสริม

3) *วิสาหกิจชุมชนระดับต้องปรับปรุง* พบว่าส่วนมากเป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 51.60 ปี เกือบทั้งหมดมีสถานภาพสมรส ส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 4.05 คน มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.50 คน ประกอบอาชีพทำนา และสาเหตุที่ตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เพราะต้องการความรู้

1.3.2 สภาพทางเศรษฐกิจ

1) *วิสาหกิจชุมชนระดับดี* พบว่ามีรายได้รวมของครัวเรือนจากภาคเกษตรเฉลี่ย 158,140.0 บาท เป็นรายได้จากการทำนาเฉลี่ย 183,111.0 บาท จากอื่นๆ เฉลี่ย 119,714.00 บาท และจากการทำไร่เฉลี่ย 59,285.0 บาท ตามลำดับ รายได้รวมของครัวเรือนนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 75,812.00 บาท เป็นรายได้จากการค้าขาย เฉลี่ย 147,777.00 บาท รายได้อื่นๆ เฉลี่ย 102,800.00 บาท และจากการรับราชการเฉลี่ย 68,500.00 บาท ตามลำดับ รวมรายจ่ายของครัวเรือนภาคเกษตร เฉลี่ย 100,410.00 บาท เป็นรายจ่ายจากการทำนา เฉลี่ย 72,773.00 บาท จากอื่นๆ เฉลี่ย 53,636.00 บาท และจากการทำไร่ เฉลี่ย 24,142.00 บาท ตามลำดับ มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 19.12 ไร่ เป็นพื้นที่เช่าเฉลี่ย 14.57 ไร่ บุคคลอื่นให้ทำกินเปล่าเฉลี่ย 11.00 ไร่ และเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์เฉลี่ย 8.70 ไร่ ตามลำดับ เกือบทั้งหมดมีหนี้สิน โดยมีหนี้สินรวมของครัวเรือน เฉลี่ย 134,187.50 บาท เป็นหนี้สินในระบบ เฉลี่ย 135,000.00 บาท และหนี้สินนอกระบบ เฉลี่ย 38,600.00 บาท ตามลำดับ

2) *วิสาหกิจชุมชนระดับปานกลาง* พบว่ามีรายได้รวมของครัวเรือนจากภาคเกษตรเฉลี่ย 190,575.51 บาท เป็นรายได้จากการทำนาเฉลี่ย 156,090.30 บาท จากการเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 101,871.42 บาท และจากการทำไร่เฉลี่ย 59,230.76 บาท ตามลำดับ รายได้รวมของครัวเรือนนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 52,280.48 บาท เป็นรายได้จากการค้าขาย เฉลี่ย 100,375.00 บาท จากการรับราชการเฉลี่ย 63,200.00 บาท และรายได้อื่นๆ เฉลี่ย 36,875.00 บาท ตามลำดับ รวมรายจ่ายของครัวเรือนจากภาคเกษตร เฉลี่ย 121,800.00 บาท เป็นรายจ่ายจากการทำนา เฉลี่ย 75,319.04 บาท จากการเลี้ยงสัตว์ เฉลี่ย 38,083.33 บาท และจากการทำไร่เฉลี่ย 26,300.00 บาท ตามลำดับ พื้นที่ถือครองทางการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 24.81 ไร่ เป็นพื้นที่เช่าเฉลี่ย 24.75 ไร่ เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์เฉลี่ย 8.60 ไร่ และเป็นพื้นที่บุคคลอื่นให้ทำกินเปล่าและพื้นที่สาธารณประโยชน์ เฉลี่ย 4.66 ไร่ ตามลำดับ เกือบทั้งหมด

มีหนี้สิน โดยมีหนี้สินรวมของครัวเรือน เฉลี่ย 175,319.00 บาท แยกเป็นหนี้สินในระบบ เฉลี่ย 165,000 บาท และหนี้สินนอกระบบ เฉลี่ย 106,666.66 บาท ตามลำดับ

3) **วิสาหกิจชุมชนระดับต้องปรับปรุง** พบว่ามีรายได้รวมของครัวเรือนจากภาคเกษตรเฉลี่ย 224,061.22 บาท เป็นรายได้จากการเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 170,944.44 บาท จากการทำนาเฉลี่ย 163,125.00 บาท และจากการทำไร่เฉลี่ย 71,363.63 บาท ตามลำดับ รายได้รวมของครัวเรือนนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 57,638.29 บาท เป็นรายได้จากการค้าขาย เฉลี่ย 64,583.33 บาท จากการรับราชการเฉลี่ย 64,750.00 บาท และรายได้จากการรับจ้างเฉลี่ย 35,714.28 บาท ตามลำดับ รวมรายจ่ายครัวเรือนภาคเกษตร เฉลี่ย 108,895.83 บาท เป็นรายจ่ายจากการเลี้ยงสัตว์ เฉลี่ย 138,763.15 บาท จากการทำนาเฉลี่ย 74,150.00 บาท และจากการทำไร่เฉลี่ย 31,000.00 บาท ตามลำดับ มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 3.28 ไร่ เป็นพื้นที่บุคคลอื่นให้ทำกินเปล่า และพื้นที่สาธารณประโยชน์ เฉลี่ย 12.56 ไร่ เป็นเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์และเช่า เฉลี่ย 6.72 ไร่ ตามลำดับ เกือบทั้งหมดมีหนี้สิน โดยมีหนี้สินรวมของครัวเรือน เฉลี่ย 154,622.64 บาท เป็นหนี้สินในระบบ เฉลี่ย 151,562.50 บาท และหนี้สินนอกระบบ เฉลี่ย 20,000.00 บาท ตามลำดับ

1.3.3 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

1) **วิสาหกิจชุมชนระดับดี** พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับดีทั้งหมดมีความรู้เกี่ยวกับความหมายของวิสาหกิจชุมชน ว่าหมายถึงการรวมกลุ่มดำเนินกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้าและบริการเพื่อเพิ่มรายได้และพึ่งตนเองของครอบครัวและชุมชน หน่วยงานที่รับผิดชอบเขียนวิสาหกิจชุมชน คือ สำนักงานเกษตรอำเภอ ทะเบียนวิสาหกิจชุมชนมีอายุ 1 ปี และทุนจากแหล่งเงินกู้หรือนายทุนนอกระบบไม่ใช่ทุนในการประกอบกิจการของวิสาหกิจชุมชน

2) **วิสาหกิจชุมชนระดับปานกลาง** พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลางทั้งหมดมีความรู้เกี่ยวกับหน่วยงานที่รับผิดชอบเขียนวิสาหกิจชุมชน คือ สำนักงานเกษตรอำเภอ ตลาดของวิสาหกิจชุมชนควรเน้นในชุมชนก่อน ทุนจากแหล่งเงินกู้หรือนายทุนนอกระบบไม่ใช่ทุนในการประกอบกิจการของวิสาหกิจชุมชนและการมีค่าใช้จ่ายหรือหนี้สินเพิ่มขึ้นไม่ใช่ผลที่จะเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

3) **วิสาหกิจชุมชนระดับต้องปรับปรุง** พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับต้องปรับปรุงทั้งหมดทราบว่าวิสาหกิจชุมชนแตกต่างกับธุรกิจอื่น คือ เน้นความร่วมมือในการทำกิจกรรมเพื่อให้พึ่งตนเองได้ หน่วยงานที่รับผิดชอบเขียนวิสาหกิจชุมชน คือสำนักงานเกษตรอำเภอ และการมีค่าใช้จ่ายหรือหนี้สินเพิ่มขึ้นไม่ใช่ผลที่จะเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

1.3.4 ปัญหาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

1) วิสาหกิจชุมชนระดับดี พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับดีมีปัญหาในการดำเนินงานระดับน้อย ได้แก่ ด้านการวางแผนการดำเนินงาน ด้านการบริหารวิสาหกิจชุมชน ด้านการบริหารตลาด และมีปัญหาระดับน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านกระบวนการจัดการสินค้าหรือบริการ ด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสารและด้านการบริหารสมาชิก

2) วิสาหกิจชุมชนระดับปานกลาง พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลางมีปัญหาในการดำเนินงานระดับน้อย ได้แก่ ด้านกระบวนการจัดการสินค้าหรือบริการ ด้านการบริหารสมาชิก ด้านการบริหารตลาด ด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร ด้านการวางแผนการดำเนินงาน และด้านการบริหารวิสาหกิจชุมชน

3) วิสาหกิจชุมชนระดับต้องปรับปรุง พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับต้องปรับปรุงมีปัญหาในการดำเนินงานระดับมาก ได้แก่ ด้านการบริหารสมาชิก ด้านกระบวนการจัดการสินค้าหรือบริการ และมีปัญหาระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการวางแผนการดำเนินงาน ด้านการบริหารตลาด ด้านการบริหารวิสาหกิจชุมชน และด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร

1.3.5 ข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

- 1) วิสาหกิจชุมชนระดับดี มีข้อเสนอแนะ ดังนี้
 - การเพิ่มองค์ความรู้แก่คณะกรรมการทางด้านวิชาการ หรือพัฒนาองค์ความรู้เดิมเกี่ยวกับการผลิตหรือกิจกรรมที่กลุ่มดำเนินการ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม
 - ถ่ายทอดความรู้ในชุมชนหรือบุคคลภายนอก
 - จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนหรือเพิ่มพูนองค์ความรู้ รวมไปถึงประสบการณ์ด้านต่างๆ เพื่อให้เป็นแนวทางในการพัฒนา
 - หน่วยงานภาครัฐควรให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุน ผลักดัน ขับเคลื่อนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนให้ประสบผลสำเร็จ
 - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้การสนับสนุนงบประมาณตามแผนพัฒนา เพื่อให้เกิดการพัฒนาตรงกับความต้องการ
 - ทำงานด้วยความโปร่งใส มีคุณธรรมและมีความสามัคคี ทั้งผู้นำกรรมการและสมาชิก
- 2) วิสาหกิจชุมชนระดับปานกลาง มีข้อเสนอแนะ ดังนี้
 - ต้องมีความพร้อมด้านเงินทุน เพราะเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน
 - มีกฎระเบียบหรือข้อบังคับที่ชัดเจนและสมาชิกทุกคนต้องปฏิบัติตาม

- หน่วยงานภาครัฐควรให้การสนับสนุน ด้านต่างๆ ที่วิสาหกิจชุมชนต้องการ หรือยังขาดความรู้ความเข้าใจ เช่น การตลาด การจัดทำแผนพัฒนากลุ่มหรือการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ เป็นต้น

3) วิสาหกิจชุมชนระดับต้องปรับปรุง มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

- สมาชิกต้องมีความเสมอภาคกันทุกด้านไม่ว่าจะเป็นการแสดงความคิดเห็น การจัดสรรผลประโยชน์หรือรายได้จากการดำเนินงานของกลุ่ม
- สมาชิกมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน
- การเพิ่มพูนทักษะความรู้ในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของกลุ่ม เพื่อให้เกิดการพัฒนาแก่กรรมการและสมาชิก
- ชุมชนควรได้รับประโยชน์จากกิจกรรมของกลุ่ม

2. อภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ปัญหาและข้อเสนอแนะของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับตามการประเมินศักยภาพ ได้แก่ ระดับดี ระดับปานกลางและระดับต้องปรับปรุง มีประเด็นน่าสนใจนำมาอภิปราย ดังนี้

2.1 สภาพพื้นฐานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

2.1.1 วิสาหกิจชุมชนระดับดี ส่วนมากเป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 49.23 ปี สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิชัย เกตุสุวรรณ (2548: 66) ที่พบว่า เกษตรกรร้อยละ 61.6 เป็นเพศชาย ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสและจบชั้นประถมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.00 คน และมีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.43 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาและสาเหตุที่ตัดสินใจร่วมเป็นสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนเพราะต้องการหารายได้เสริม

แสดงให้เห็นว่าในการดำเนินกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนต้องใช้แรงงานและพลังกำลังมาก ซึ่งเพศชายมีกำลังมากกว่าจึงสามารถปฏิบัติงานหรือทำกิจกรรมต่างๆ ได้ดีกว่าเพศหญิง

รายได้รวมของครัวเรือนภาคเกษตรเฉลี่ย 158,140.00 บาท และมีรายได้รวมของครัวเรือนนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 75,812.00 บาท รวมรายได้ทั้งหมด 233,952 บาท มีรายจ่ายรวมของครัวเรือนภาคเกษตรเฉลี่ย 100,410.00 บาท เกือบทั้งหมดมีหนี้สิน โดยมีหนี้สินรวมของครัวเรือนเฉลี่ย 134,187.50 บาท

ดังนั้นวิสาหกิจชุมชนระดับดีมีรายจ่ายรวมของครัวเรือนทั้งสิ้น 234,597.50 บาท ซึ่งมากกว่ารายได้เฉลี่ย จึงสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ว่าสาเหตุที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนเนื่องจากต้องการมีรายได้เสริม

2.1.2 วิสาหกิจชุมชนระดับปานกลาง พบว่าส่วนใหญ่มากเป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 51.78 ปี สถานภาพสมรส ครึ่งหนึ่งจบชั้นประถมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.88 คน จำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.62 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาและสาเหตุที่ตัดสินใจร่วมเป็นสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนเพราะต้องการหารายได้เสริม

รายได้รวมของครัวเรือนภาคเกษตรเฉลี่ย 190,575.51 บาท และมีรายได้รวมของครัวเรือนนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 52,280.48 บาท รวมรายได้ทั้งหมด 242,855.99 บาท มีรายจ่ายรวมของครัวเรือนภาคเกษตรเฉลี่ย 121,337.50 บาท เกือบทั้งหมดมีหนี้สิน โดยมีหนี้สินรวมของครัวเรือนเฉลี่ย 175,319.00 บาท

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลางมีรายจ่ายรวมของครัวเรือนเป็นเงินทั้งสิ้น 296,656.50 บาท ซึ่งมากกว่ารายได้เฉลี่ย จึงสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ว่าสาเหตุที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนเนื่องจากต้องการมีรายได้เสริม และพบว่ามีลักษณะการถือครองที่ดินทางการเกษตรในรูปแบบพื้นที่เช่า เฉลี่ย 24.75 ไร่ ซึ่งค่อนข้างสูง จึงทำให้มีรายจ่ายรวมของครัวเรือนเฉลี่ยมากกว่าวิสาหกิจชุมชนระดับดีและระดับต้องปรับปรุง

2.1.3 วิสาหกิจชุมชนระดับต้องปรับปรุง ส่วนใหญ่มากเป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 51.60 ปี สถานภาพการสมรส เกินครึ่งหนึ่งจบชั้นประถมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.00 คน มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.50 คน ส่วนมากประกอบอาชีพทำนา ส่วนสาเหตุที่ตัดสินใจร่วมเป็นสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนเพราะต้องการความรู้

รายได้รวมของครัวเรือนภาคเกษตรเฉลี่ย 224,057.69 บาท และมีรายได้รวมของครัวเรือนนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 57,638.29 บาท รวมรายได้ทั้งหมด 281,695.98 บาท มีรายจ่ายรวมของครัวเรือนภาคเกษตรเฉลี่ย 108,895.83 บาท เกือบทั้งหมดมีหนี้สิน โดยมีหนี้สินรวมของครัวเรือนเฉลี่ย 154,622.64 บาท

2.2 การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

2.2.1 วิสาหกิจชุมชนระดับดี พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับดี มีการดำเนินงานในระดับมาก ดังนี้

ด้านการบริหารวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายและแผนการดำเนินงานโดยให้กรรมการและสมาชิกมีส่วนร่วม มีการกำหนดโครงสร้างและแบ่งหน้าที่ในการ

ทำงาน การจัดบันทึกด้านการเงินหรือบัญชีที่ชัดเจน สามารถตรวจสอบได้ ผู้นำเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มุ่งมั่นตั้งใจและมีความเสียสละ

ด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพื้นฐานในการผลิตผสมผสานกับการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่ม รวมทั้งมีการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นระบบ

ด้านการวางแผนการดำเนินงาน พบว่ามีการวางแผนการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน ภายใต้อำนาจหน้าที่มีในชุมชนและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ทุกกิจกรรมที่ดำเนินการมีความเชื่อมโยงกันภายในชุมชน

ด้านการบริหารสมาชิก ได้แก่ การกำหนดเงื่อนไขการรับสมาชิกไว้ชัดเจน มีการพัฒนาทักษะความรู้และสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานแก่กรรมการและสมาชิก

ด้านกระบวนการจัดการสินค้าหรือบริการและด้านผลลัพธ์การดำเนินงาน ได้แก่ เกิดการลดต้นทุนและมีรายได้เพิ่มขึ้นจากผลการดำเนินงานตามแผนที่ได้วางไว้เนื่องจากมีการบริหารจัดการที่ดีและเป็นระบบ

ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ บุญรอด คำทะริ (2549: 71 - 76) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในจังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาแบ่งออกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1) การบริหารองค์กรมีการกำหนดเป้าหมายและทิศทางการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่มีการกำหนดไว้และมีการบันทึกที่ชัดเจน
- 2) การวางแผนดำเนินงานมีการปฏิบัติตามแผนที่จัดทำไว้
- 3) การบริหารการตลาดมีการกำหนดแหล่งจำหน่าย/ลูกค้าเป้าหมาย
- 4) การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสารมีการรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสวงหาความรู้ใหม่ และนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน
- 5) การบริหารสมาชิกมีการกำหนดเงื่อนไขการรับสมาชิกส่วนใหญ่มีการกำหนดเงื่อนไขการรับสมาชิกและมีการบันทึกไว้อย่างชัดเจน
- 6) การจัดการสินค้านี้มีการกำหนดขั้นตอนกระบวนการผลิตสินค้าแต่ยังไม่สามารถควบคุมคุณภาพความสม่ำเสมอของสินค้า

มีการดำเนินงานในระดับปานกลาง ดังนี้

ด้านการวางแผนการดำเนินงาน ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลทั้งภายในและภายนอกชุมชนมาประกอบการวางแผนการดำเนินงาน และการกำหนดเป้าหมายของแผนเชิงปริมาณและคุณภาพ การดำเนินงานตามแผนที่กำหนดและปรับเปลี่ยนให้มีความเหมาะสมตามสถานการณ์

ด้านการบริหารตลาด ได้แก่ การติดตามความต้องการของลูกค้าหรือตลาดเป้าหมายและมีแหล่งจำหน่ายสินค้าชัดเจน แต่ก็ยังพบว่ากลุ่มยังขาดทักษะความรู้ด้านการวางแผนการตลาด การแสวงหาตลาดใหม่ๆ และการพัฒนาสินค้าหรือบริการให้ตรงกับความต้องการของตลาด

2.2.2 วิสาหกิจชุมชนระดับปานกลาง พบว่า มีการดำเนินงานในระดับปานกลาง ดังนี้

ด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ใหม่ การการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ การจัดบันทึกการเงินหรือบัญชี เนื่องจากมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดเก็บข้อมูลอยู่ในระดับเบื้องต้นแต่ยังไม่เป็นรูปแบบที่ชัดเจน การนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์จึงทำได้ไม่มากนัก

ด้านการบริหารวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ การเปิดเผยข้อมูลทางการเงินแก่สมาชิก
ด้านการวางแผนการดำเนินงาน ได้แก่ ประเด็นการวางแผนการดำเนินงานพบว่ากรรมการหรือสมาชิกยังมีส่วนร่วมในการวางแผนในระดับน้อย จึงทำให้แผนการดำเนินงานที่ได้ไม่สมบูรณ์หรือมีเป้าหมายที่ไม่ชัดเจน

ด้านการบริหารตลาด พบว่า มีการติดตามความต้องการของตลาด
มีการดำเนินงานในระดับน้อย ได้แก่
ด้านการบริหารสมาชิก ต้องการให้กรรมการและสมาชิกมีทักษะความรู้ใหม่ๆ เพื่อพัฒนาสินค้าหรือบริการของกลุ่มให้ดียิ่งขึ้น

ด้านกระบวนการจัดการสินค้าหรือบริการ พบว่า บางครั้งไม่สามารถควบคุมคุณภาพของสินค้าให้เป็นไปตามมาตรฐานของกลุ่มได้ เนื่องจากเหตุปัจจัยภายนอกที่ควบคุมไม่ได้ เช่น สภาพดินฟ้าอากาศ สุขภาพร่างกายของสมาชิก เป็นต้น

2.2.3 วิสาหกิจชุมชนระดับต้องปรับปรุง พบว่า มีการดำเนินงานในระดับปานกลาง ได้แก่

ด้านการบริหารตลาด มีการกำหนดแหล่งจำหน่ายสินค้าที่ชัดเจนแต่การติดตามความต้องการของตลาดและลูกค้ายังมีน้อย

ด้านการบริหารสมาชิก มีการกำหนดเงื่อนไขในการรับสมาชิกไว้ชัดเจน มีการสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานแก่กรรมการหรือสมาชิกแต่ไม่สม่ำเสมอ หรือทำเป็นครั้งคราวเท่านั้น

ด้านการบริหารวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ การจัดบันทึกการเงินหรือบัญชี การเปิดเผยข้อมูลทางการเงินแก่สมาชิก พบว่าดำเนินการในระดับน้อย ซึ่งส่งผลให้สมาชิกไม่มีความเชื่อมั่นและเกิดความไม่ไว้วางใจ

ด้านผลลัพธ์การดำเนินงาน ได้แก่ มีการลดรายจ่ายหรือลดต้นทุนการผลิตได้บางส่วน

มีการดำเนินงานในระดับน้อย ได้แก่

ด้านการวางแผนการดำเนินงาน เป็นการดำเนินงานเฉพาะกรรมการเท่านั้น สมาชิกไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วม ทำให้แผนที่ได้ไม่สมบูรณ์และไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายและไม่มีการชี้แจงถ่ายทอดแผนให้แก่กรรมการและสมาชิกทราบ

ด้านกระบวนการจัดการสินค้าหรือบริการ และด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร ประเด็นการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบและการสื่อสารประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารแก่สมาชิก พบว่ายังมีการดำเนินงานน้อย ส่งผลให้สมาชิกบางส่วนไม่ทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ที่กลุ่มจะดำเนินการ

2.3 เปรียบเทียบการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

จากสภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแต่ละระดับ เมื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านการบริหารวิสาหกิจชุมชน ด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร ด้านการบริหารสมาชิก ด้านกระบวนการจัดการสินค้าหรือบริการและด้านผลลัพธ์การดำเนินงาน โดยรวมแล้ว พบว่ามีความแตกต่างกัน ผู้วิจัยได้อภิปรายแยกตามประเด็นการดำเนินงาน ดังนี้

2.3.1 ด้านการบริหารวิสาหกิจชุมชน พบว่าวิสาหกิจชุมชนทั้งสามระดับมีการดำเนินงานที่แตกต่างกัน โดยวิสาหกิจชุมชนระดับดีมีการดำเนินงานมากกว่าวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลางและระดับต้องปรับปรุงตามลำดับ เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนระดับดีมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ซึ่งแตกต่างกับวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลางและระดับต้องปรับปรุงที่พบว่าบางประเด็นมีการดำเนินการแต่ไม่สม่ำเสมอ ได้แก่ การจัดบันทึกการเงินหรือบัญชีและบางประเด็นยังไม่มีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน ได้แก่ การเปิดเผยข้อมูลทางการเงินแก่สมาชิกและการทำกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การบริหารงานวิสาหกิจชุมชนมีความสำคัญต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ควรมีการกำหนดโครงสร้างองค์กรของวิสาหกิจชุมชนให้ชัดเจน โดยสมาชิกควรมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและทิศทาง การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน วิธีการจัดสรรรายได้และการแบ่งหน้าที่ในการบริหารองค์กรที่ชัดเจน สมาชิกควรมีส่วนร่วมในการจัดสรร

ผลประโยชน์ และควรมีการทบทวนผลการดำเนินงานระหว่างกรรมการและสมาชิก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บุญรอด คำทะริ (2550:76 - 78) ได้ศึกษาปัญหาพบว่า วิสาหกิจชุมชนมีปัญหาด้านความรู้เรื่องการทำงานแบบมีส่วนร่วม ความรู้เรื่องการเงิน/การบัญชี เรื่องการจัดสรรรายได้ และผลประโยชน์ระหว่างสมาชิก และในเรื่องการบริหารจัดการเงินทุน จึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรให้ความรู้เพิ่มเติมในด้านการเงินหรือการจัดทำบัญชี เพื่อแก้ไขปัญหาในด้านการบริหารจัดการด้านการเงินให้เป็นไปอย่างมีระบบและตรวจสอบได้ ควรให้การสนับสนุนการวางแผนการดำเนินงานในทุกด้านของวิสาหกิจชุมชนแก่สมาชิก โดยเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมมากขึ้น เพื่อต้องปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมให้มีประสิทธิภาพ

2.3.2 ด้านการวางแผนการดำเนินงาน พบว่าโดยรวมวิสาหกิจชุมชนทั้งสามระดับมีการดำเนินงานที่ไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ .05 แต่วิสาหกิจชุมชนระดับดีและระดับปานกลางมีการดำเนินงานมากกว่าวิสาหกิจชุมชนระดับต้องปรับปรุง อาจเป็นเพราะวิสาหกิจชุมชนระดับต้องปรับปรุงมีการวางแผนการดำเนินงานแต่ในบางประเด็นยังไม่มีความชัดเจนหรือดำเนินการแต่ไม่ต่อเนื่อง ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายเชิงคุณภาพและปริมาณ การชี้แจงถ่ายทอดแผนแก่กรรมการและสมาชิก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวิสาหกิจชุมชนบางกลุ่มวางแผนการดำเนินงานตามความจำเป็นหรือเพื่อสนองประโยชน์ความต้องการหรือเพื่อแก้ไขปัญหาของกลุ่ม ซึ่งมีความจำเป็นเฉพาะหน้าและเร่งด่วน จึงไม่มีการกำหนดเป้าหมาย การควบคุมและคาดการณ์ความสำเร็จของแผนอย่างไว้อย่างชัดเจน ในประเด็นการวางแผนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน การมีส่วนร่วมในการวางแผน การชี้แจงถ่ายทอดแผนแก่กรรมการและสมาชิก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เขาวเรศ ทิฐุธรรม (2549: 75 - 76) ที่พบว่า ด้านการวางแผนการดำเนินงานกลุ่มมีการดำเนินงานมากที่สุดในประเด็นกำหนดแผนเชิงปริมาณและคุณภาพ มีการชี้แจงถ่ายทอดแผนปฏิบัติงานให้กับสมาชิก มีการกำหนดผู้รับผิดชอบและควบคุมการปฏิบัติงานตามแผน

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า กระบวนการในการจัดทำแผนการดำเนินงานมีความสำคัญ ดังนั้นวิสาหกิจชุมชนควรจัดประชุมทำแผนร่วมกันระหว่างคณะกรรมการและสมาชิก วางแผนการผลิตตามความต้องการของตลาดและกำหนดเป้าหมายของแผนให้ชัดเจน

2.3.3 ด้านการบริหารตลาด พบว่า โดยรวมวิสาหกิจชุมชนทั้งสามระดับมีการดำเนินงานที่ไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการตลาดในระดับปานกลาง ได้แก่ การติดตามความต้องการของตลาดและลูกค้าเป้าหมาย การกำหนดแหล่งจำหน่าย ถึงแม้ว่าจะมีการดำเนินการระดับปานกลางแต่ก็พบว่าความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารตลาดยังมีน้อย ขาดบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญด้านการตลาดและวิสาหกิจชุมชนบางกลุ่มผลิตสินค้าได้แต่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ

เขาวเรศ ทิฐุธรรม (2549: 75 - 76) ที่พบว่า ด้านการบริหารการตลาดมีการดำเนินการมากที่สุด ในประเด็นการติดตามข้อมูลความต้องการของลูกค้าอย่างต่อเนื่องและนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์

วิสาหกิจชุมชนจึงให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานว่า ควรมีหน่วยงานมาให้ความรู้หรือติดต่อประสานงานด้านการตลาด มีการวิเคราะห์และกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดอย่างต่อเนื่อง ควรกำหนดแหล่งจำหน่ายก่อนการผลิตและต้องติดตามความต้องการและการเปลี่ยนแปลงของตลาดอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้วิสาหกิจชุมชนควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของผลิตภัณฑ์หรือสินค้า เพื่อให้เป็นที่รู้จักและเป็นการเพิ่มช่องทางใหม่ๆ ในการจำหน่ายสินค้า

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การตลาดมีความสำคัญกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ดังนั้น จึงควรมีหน่วยงานในการติดต่อประสานงานทางด้านการตลาด ควรมีการวิเคราะห์และกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดอย่างต่อเนื่อง ควรกำหนดแหล่งจำหน่ายก่อนการผลิต

2.3.4 ด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร พบว่า วิสาหกิจชุมชนระดับดีมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เนื่องจากมีการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอและเป็นระบบ แตกต่างจากวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลางและวิสาหกิจชุมชนระดับต้องปรับปรุงที่ดำเนินงานในระดับปานกลางและน้อย ตามลำดับ ในประเด็นการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ การแสวงหาความรู้ใหม่และนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เขาวเรศ ทิฐุธรรม (2549: 75 - 76) ที่พบว่า ด้านการจัดการข้อมูลข่าวสาร มีการดำเนินการมากที่สุดในประเด็นมีการแสวงหาความรู้ใหม่และนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนบางกลุ่มยังขาดความสามารถในการนำความรู้ใหม่มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่ม ขาดการผสมผสานหรือการคิดแบบองค์รวมและพบว่าการสื่อสาร/ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารแก่บุคคลภายนอกวิสาหกิจชุมชนยังมีน้อย ส่วนใหญ่เห็นว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นทุนที่มีอยู่แล้วและสามารถนำมาใช้ได้ทันที แต่ในทางปฏิบัติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้ใหม่ยังมีน้อย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เขาวเรศ ทิฐุธรรม (2549: 80) ได้สรุปว่า สมาชิกบางส่วนเห็นว่าการใช้ภูมิปัญญาในการดำเนินกิจกรรมทำให้เห็นผลช้า และยังขาดความรู้ในการประยุกต์ใช้ให้ทันสมัยกับสถานการณ์ปัจจุบัน จึงไม่เป็นที่แพร่หลาย

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรากฐาน การแสวงหาความรู้และการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบล้วนแล้วแต่มีความสำคัญกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

2.3.5 ด้านการบริหารสมาชิก จากผลการศึกษาพบว่าวิสาหกิจชุมชนระดับดีมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานในระดับมาก แตกต่างกับกับวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลางและระดับ

ต้องปรับปรุงที่มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ในประเด็นมีการกำหนดเงื่อนไขการรับสมาชิก มีการพัฒนาทักษะความรู้แก่ผู้นำกลุ่มหรือกรรมการและสมาชิก การสร้างขวัญกำลังใจและความพึงพอใจให้แก่สมาชิกและมีการประเมินผลการปฏิบัติงานของสมาชิก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เยาวเรศ ทิฐุธรรม (2549: 75 - 76) ที่พบว่า ด้านการบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีการดำเนินการมากที่สุด ในประเด็นมีการพัฒนาผู้นำและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นขั้นตอนทั่วถึง การสร้างขวัญกำลังใจและความพึงพอใจ การจัดสวัสดิการทั่วถึงและเป็นธรรม และสมาชิกมีความพึงพอใจ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะวิสาหกิจชุมชนบางกลุ่มเป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นใหม่ บางกลุ่มไม่ได้ดำเนินการผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ และไม่ได้มีค่าตอบแทนเป็นรูปธรรม จึงไม่สามารถประเมินผลและแจ้งผลการปฏิบัติงานให้สมาชิกทราบได้

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การจัดการบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความสำคัญต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน เนื่องจากคนมีความสำคัญในการที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ดังนั้น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจึงควรให้กรรมการและสมาชิกได้รับการฝึกอบรมหรือเพิ่มพูนทักษะความรู้หรือประสบการณ์ เพื่อพัฒนาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม และควรมีการกำหนดแนวทางในการสร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน รวมทั้งสร้างความพึงพอใจแก่กรรมการและสมาชิกเพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

2.3.6 ด้านกระบวนการจัดการสินค้าและบริการ จากการศึกษาพบว่าวิสาหกิจชุมชนระดับดีมีการดำเนินงานในระดับมาก เนื่องจากในการผลิตต้องมีการปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนอย่างชัดเจนและควบคุมคุณภาพของสินค้าให้เป็นไปตามมาตรฐานของกลุ่มตามที่กำหนด แตกต่างจากวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลางและระดับต้องปรับปรุงที่มีความคิดเห็นในระดับปานกลางและน้อยตามลำดับ เนื่องจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเองมีการกำหนดขั้นตอนการผลิตไว้แต่ในทางปฏิบัติไม่สามารถผลิตได้ตามที่กำหนดด้วยสาเหตุบางประการ เช่น ประสิทธิภาพในการผลิต กำลังการผลิต ซึ่งยังบริหารจัดการได้ไม่ดีนัก นอกจากนี้ยังพบว่าการสร้างเครือข่ายในการบริหารจัดการสินค้าหรือบริการยังมีน้อย ส่วนใหญ่การผลิตจะเป็นรูปแบบผลิตเองขายเองภายในชุมชน

2.3.7 ด้านผลลัพธ์การดำเนินงาน พบว่า วิสาหกิจชุมชนระดับดีมีการดำเนินงานในระดับมาก ในประเด็นการดำเนินงานของกลุ่มประสบความสำเร็จ เกิดการลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ การสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้า รวมไปถึงชุมชนได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานของกลุ่มอย่างเหมาะสม เป็นผลให้สมาชิกมีความพึงพอใจและสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ แตกต่างกับวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลางและระดับต้องปรับปรุงที่มีการดำเนินงานในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องมาจากสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนบางกลุ่มสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งสร้างความพึงพอใจแก่กลุ่มแล้ว และอาจเป็นเพราะ

การดำเนินงานส่วนใหญ่ของกลุ่มเป็นการผลิต ทำให้มีต้นทุนการผลิตหรือต้นทุนในการดำเนินงานที่ค่อนข้างสูง สินค้าที่ผลิตได้ส่วนใหญ่ผลิตตามความรู้หรือภูมิปัญญาเดิมในท้องถิ่น ไม่ได้ใช้เทคโนโลยีหรือวิทยาการสมัยใหม่มากนักและไม่ได้คำนึงถึงความต้องการของตลาด ส่วนการลดความผิดพลาดและการสูญเสียในระบบการผลิตสินค้า หากเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการในรูปแบบครัวเรือนสามารถทำได้ แต่หากเป็นกิจการที่มีการลงทุนขนาดใหญ่ เช่น การสร้างอาคารการผลิตที่ทันสมัยหรือการใช้เครื่องจักรกล ต้องมีการลงทุนสูง

2.4 ปัญหาที่มีผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

2.4.1 วิสาหกิจชุมชนระดับดี ผลการศึกษาพบว่ามีปัญหาน้อย ได้แก่ ด้านการบริหารวิสาหกิจชุมชน ด้านการวางแผนงานของวิสาหกิจชุมชน มีปัญหาน้อยที่สุดด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร ด้านการบริหารสมาชิกและด้านกระบวนการจัดการสินค้าหรือบริการ แต่ด้านการบริหารการตลาดพบว่ามีปัญหาปานกลาง ถึงแม้ว่ากลุ่มจะมีการดำเนินงานในด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่องแต่ด้านการตลาดยังมีความรู้ความเข้าใจในระดับน้อย ต้องการพัฒนาความรู้ด้านการขยายตลาดและการวางแผนการตลาดเพื่อนำมาใช้หรือพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบันที่เทคโนโลยีพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับแนวคิดของเบนนิส (Bennis, 1969) ที่ได้กล่าวว่า การพัฒนาองค์การหมายถึงการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง และเป็นยุทธศาสตร์ของการศึกษาที่สลับซับซ้อน ที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความเชื่อ ทักษะ ค่านิยมและโครงสร้างขององค์การ เพื่อให้องค์การสามารถปรับตัวได้อย่างสอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เช่น วิทยาการ เทคโนโลยีสมัยใหม่ การตลาด และสิ่งท้าทายใหม่ๆ การพัฒนาบรรจุกณ์ทำให้แปลกใหม่ เหมือนวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลางที่ต้องการความรู้ด้านการบริหารการตลาดและต้องการพัฒนาด้านบรรจุกณ์เช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บุญรอด คำทะริ (2550: 76 - 78) ได้ศึกษาปัญหาพบว่า วิสาหกิจชุมชนมีปัญหาเรื่องการควบคุมคุณภาพและความสม่ำเสมอของสินค้าและเรื่องการออกแบบบรรจุกณ์ แต่แตกต่างกับวิสาหกิจชุมชนระดับปรับปรุงที่มีปัญหาในระดับมาก เนื่องจากมีการวางแผนแต่ไม่ได้ทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ รวมทั้งกรรมการและสมาชิกไม่ได้มีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการวางแผนมากนัก รวมทั้งไม่มีการชี้แจงถ่ายทอดแผนแก่กรรมการและสมาชิกให้ทราบ

2.4.2 วิสาหกิจชุมชนระดับปานกลาง ผลการศึกษาพบว่ามีปัญหาปานกลาง ได้แก่ ด้านการบริหารสมาชิกในประเด็นการพัฒนาทักษะความรู้แก่กรรมการและสมาชิก การสร้างความพึงพอใจและขวัญกำลังใจในการทำงานแก่สมาชิก และด้านบริหารการตลาดในประเด็นการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้า การวางแผนการตลาด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บุญรอด คำทะริ (2550: 76 - 78) ที่ศึกษาปัญหาพบว่า มีปัญหาเรื่องการพัฒนาสมาชิก เรื่องการสร้าง ความพึงพอใจและ

แรงจูงใจกับสมาชิก จึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรเพิ่มความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ๆ ในการผลิตและการบริหารจัดการคุณภาพผ้าทอแก้ววิสาหกิจชุมชนทอผ้า ด้วยการทัศนศึกษาวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในพื้นที่อื่นที่ประสบผลสำเร็จในระดับมาตรฐาน เพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การดำเนินงานระหว่างวิสาหกิจชุมชนทอผ้าด้วยกัน จะทำให้เกิดการตื่นตัวในทางพัฒนามากขึ้น แต่ด้านการบริหารด้านการวางแผนการดำเนินงาน ด้านกระบวนการจัดการสินค้าหรือบริการและด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสารมีปัญหาไม่น้อยเหมือนกับวิสาหกิจชุมชนระดับดี เนื่องจากมีการควบคุมคุณภาพของสินค้าหรือบริการอยู่เสมอ มีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้สมาชิกทราบอย่างต่อเนื่อง มีการผสมผสานความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ กรรมการและสมาชิกมีส่วนร่วมในการวางแผนและมีการกำหนดโครงสร้างและแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน

2.4.3 วิสาหกิจชุมชนระดับต้องปรับปรุง ผลการศึกษาพบว่า มีปัญหามาก ได้แก่ ด้านการบริหารสมาชิก ด้านกระบวนการจัดการสินค้าหรือบริการและด้านการตลาด ถึงแม้ว่าจะมีการควบคุมคุณภาพของสินค้าหรือบริการแต่ก็พบว่ายังขาดความต่อเนื่อง และยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการตลาด การหาตลาดใหม่ๆ รวมไปถึงการติดตามความต้องการของตลาดและลูกค้ายังมีน้อยสินค้าที่ผลิตยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐาน มีปัญหาปานกลางด้านการบริหารวิสาหกิจชุมชน ด้านการวางแผนงานและด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุมิตรา อภิษฐ์ (2549: 61 - 62) ได้ศึกษาปัญหา พบว่า วิสาหกิจชุมชนมีปัญหาด้านการขาดความรู้ความชำนาญในการผลิตสินค้าและบริการให้ได้มาตรฐาน และด้านการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์จากหน่วยงานรับผิดชอบ วิสาหกิจชุมชนได้มีข้อเสนอแนะว่า ต้องปรับปรุงการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถบรรลุตามตัวชี้วัดความสำเร็จในแต่ละด้านให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด และมีปัญหามากในด้านการบริหารการตลาด เนื่องจากยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนการตลาด การพัฒนาสินค้าให้เป็นที่ต้องการของตลาด รวมไปถึงการเปิดตลาดใหม่ๆ และพบว่าขาดผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการตลาด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เริงจิตพรหมสถิต (2549: 64) ได้ศึกษาพบว่า มีปัญหาด้านขาดตลาดรองรับผลผลิตและขาดความรู้ในเรื่องการตลาด โดยมีข้อเสนอแนะว่าวิสาหกิจชุมชนควรส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารหรือผลิตภัณฑ์/สินค้าของกลุ่ม เพื่อให้เป็นที่รู้จักและเป็นการเพิ่มช่องทางใหม่ๆ ในการจำหน่ายสินค้าและควรติดตามข้อมูลด้านตลาดอย่างต่อเนื่อง

2.5 แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

ในการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนด้านต่างๆ วิสาหกิจชุมชนเองต้องทราบศักยภาพหรือขีดความสามารถของตนเองก่อนว่าอยู่ในระดับใด เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน

ประกอบการส่งเสริมหรือพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นตามลำดับ ซึ่งสิ่งที่วิสาหกิจชุมชนต้องให้ความสำคัญและคำนึงถึง ได้แก่

2.5.1 ด้านการบริหารวิสาหกิจชุมชน การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีการกำหนดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมกับการประกอบการ และความจำเป็นของแต่ละวิสาหกิจชุมชน ซึ่งไม่จำเป็นต้องเหมือนกันทุกแห่ง รวมทั้งการบริหารจัดการคนให้เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ การบริหารจัดการระบบบัญชีตามความเหมาะสมของระดับการพัฒนา โดยต้องมีการบันทึกบัญชีเป็นลายลักษณ์อักษร ถูกต้องตามเวลา มีการเปิดเผยข้อมูลการเงินในระบบบัญชีให้สมาชิกรับทราบอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งใช้ประโยชน์จากข้อมูลบัญชีในการประกอบการตัดสินใจวางแผนดำเนินการ นอกจากนี้ด้านเงินทุนวิสาหกิจชุมชนต้องให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรเพื่อให้แผนงานที่กำหนดบรรลุตามวัตถุประสงค์ มีการกำหนดที่มาของทรัพยากรและเงินทุนที่ชัดเจน รวมทั้งสามารถใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด และ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2.5.2 ด้านการวางแผนงานของวิสาหกิจชุมชน ในการกำหนดแผนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ที่มุ่งไปสู่การพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน โดยกำหนดเป้าหมายและทิศทางการทำงานที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืน ลักษณะแผนและกิจกรรมต้องมีความสอดคล้องเหมาะสมกับเงื่อนไขของชุมชน มีการกำหนดแผนควบคุมหรือแผนบริหารความเสี่ยง หรือแผนการเตรียมความพร้อมรับผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ต้องมีการทบทวนและปรับปรุงแผนให้เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอของกรรมการและสมาชิก และต้องมีการกำหนดแนวทางการประสานแผนกับหน่วยงานภาคีที่สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมที่วิสาหกิจชุมชนไม่สามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ที่ตั้งไว้

2.5.3 ด้านบริหารตลาด วิสาหกิจชุมชนควรเน้นความต้องการของลูกค้าเป็นหลัก ซึ่งลูกค้าของวิสาหกิจชุมชนอาจเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเองหรือเป็นลูกค้าทั้งในและนอกชุมชน ต้องมีการตรวจสอบควบคุมคุณภาพสินค้าหรือบริการอย่างสม่ำเสมอ กำหนดราคาอย่างมีเหตุผล วางแผนการผลิตที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงภาวะเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม มีเป้าหมายตลาดที่ชัดเจน มีการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งเครือข่ายการผลิต การตลาด วัตถุดิบ และเครือข่ายทุกด้านที่จำเป็น คำนึงถึงการจัดสรรผลกำไร เพื่อเป็นผลตอบแทนและสวัสดิการแก่สมาชิกและชุมชน

2.5.4 ด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร วิสาหกิจชุมชนต้องให้ความสำคัญในการบริหารจัดการข้อมูล ต้องมีการรวบรวมจัดเก็บอย่างเป็นระบบ สะดวกในการใช้งาน ข้อมูลมีคุณภาพเหมาะสม พอเพียง ทันสมัย เป็นปัจจุบัน และมีการใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้การสื่อสารก็เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องมี การบริหารจัดการเพื่อการสื่อสารภายในสมาชิกด้วยกันและการสื่อสารกับภายนอก ต้องบริหารให้เกิดประสิทธิภาพโดยมีระบบ ถูกวิธี และมีความต่อเนื่อง

2.5.5 ด้านการบริหารสมาชิก สมาชิกแต่ละคนต้องร่วมกันสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืนต้องมีความรู้สึกร่วมกันและการรับรู้ร่วมกัน เข้าใจปัญหาและร่วมมือร่วมใจในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน และควรมีการพัฒนาความรู้หรือทักษะในการทำงานให้กรรมการและสมาชิกอย่างสม่ำเสมอ โดยพิจารณาให้ตรงกับความสามารถและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย นอกจากนี้ต้องมีวิธีการสร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน เพื่อให้งานที่ได้มีคุณภาพและสมาชิกจะมีความรู้สึกผูกพันกับกิจกรรมของกลุ่ม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของกรรมการและสมาชิกถือเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานของกลุ่มประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2.5.6 ด้านกระบวนการจัดการสินค้าหรือบริการ ต้องมีการตรวจสอบควบคุมคุณภาพสินค้าหรือบริการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรักษาระดับมาตรฐานของสินค้าหรือบริการให้ดี จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนได้ ดังนี้

1. การเพิ่มองค์ความรู้แก่กรรมการและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนทางด้านวิชาการ หรือพัฒนาองค์ความรู้เดิมเกี่ยวกับการผลิตหรือกิจกรรมที่กลุ่มดำเนินการ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

2. ส่งเสริมการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชนหรือจัดกิจกรรมทัศนศึกษาดูงานวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จในระดับต่างๆ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้หรือเพิ่มพูนประสบการณ์ในการทำงานกลุ่มที่เป็นต้นแบบ เพื่อนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนเอง

3. หน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนให้การสนับสนุนส่งเสริมในด้านต่างๆ ที่วิสาหกิจชุมชนต้องการหรือยังขาดความรู้ความเข้าใจ เช่น การตลาด การจัดทำแผนพัฒนาหรือการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาหรือความต้องการที่แท้จริง

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 วิสาหกิจชุมชนเอง

1) ต้องรู้จักตนเองหรือรู้จักศักยภาพของกลุ่มว่ามีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับใด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดแผนหรือเป้าหมายในการดำเนินงานของกลุ่ม

2) วิชากิจชุมชนต้องมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบหรือโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน มีการกำหนดแผนการดำเนินงานและปฏิบัติตามได้ มีการจัดการเงินทุนอย่างเป็นระบบและสามารถตรวจสอบได้

3) กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ และนำไปสู่การพึ่งตนเองได้

3.1.2 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

1) หน่วยงานภาครัฐควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมของวิชากิจชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาหรือตอบสนองความต้องการของกลุ่ม ควรให้ความสำคัญในการเยี่ยมชมเขียนกลุ่มวิชากิจ มีการอบรมให้ความรู้ทางวิชาการ การสนับสนุนเอกสารวิชาการเพื่อให้ความรู้ตลอดจนสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ

2) สถาบันการเงิน ควรให้การสนับสนุนเงินทุนอย่างเพียงพอกับสมาชิกกลุ่มในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และออกตรวจเชื่อมร่วมกับหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานอื่นอย่างต่อเนื่อง เพื่อติดตามผลการดำเนินงานว่ามีความคืบหน้าหรือมีปัญหาเกิดขึ้นหรือไม่

3.1.3 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

1) ให้คำแนะนำหรือสนับสนุนทักษะความรู้ด้านต่างๆ แก่วิสาหกิจชุมชนในส่วนที่ยังขาดหรือต้องการพัฒนา โดยทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการประสานหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้วิชากิจชุมชนเกิดการพัฒนาได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

2) ส่งเสริมให้มีการเชื่อมโยงวิชากิจชุมชนที่มีกิจกรรมคล้ายกัน เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นเครือข่ายการผลิตหรือเครือข่ายการตลาด ซึ่งจะเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่จะทำให่วิสาหกิจชุมชนเติบโตและสามารถเข้าไปแข่งขันในตลาดธุรกิจขนาดใหญ่ได้

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ทำการศึกษาเชิงคุณภาพกับวิชากิจชุมชนที่มีศักยภาพอยู่ในระดับดี ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลให้กลุ่มประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน เพื่อกำหนดเป็นกลุ่มต้นแบบในการถ่ายทอดหรือแบ่งปันความรู้ด้านต่างๆ หรือใช้เป็นแนวทางหลักในการส่งเสริมหรือพัฒนาต้องปรับปรุงวิชากิจชุมชนอื่นๆ ให้มีการพัฒนาศักยภาพที่ดีขึ้นต่อไป

2) ศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการส่งเสริมและพัฒนาวิชากิจชุมชน เนื่องจากเป็นหน่วยงานหลักที่ดูแลรับผิดชอบในพื้นที่และสามารถให้การสนับสนุนหรือส่งเสริมกิจกรรมของวิชากิจชุมชนได้โดยตรงอย่างสอดคล้องและเหมาะสม เพื่อกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาวิชากิจชุมชนในพื้นที่ต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการเกษตร (2547) *คู่มือการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน* ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2548
_____. (2548 ก) *ข้อควรรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน* เอกสารเผยแพร่ กรุงเทพมหานคร
_____. (2548 ข) *พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน* กรุงเทพมหานคร กองพัฒนาการ
บริหารงานเกษตร
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2542) *ธุรกิจชุมชน : เส้นทางที่เป็นไปได้* กรุงเทพมหานคร สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และ พิทยา ว่องกุล (2545) *สวัสดิการโดยภาคชุมชน (1) กลุ่มออมทรัพย์*
กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร *คู่มือการปฏิบัติงานสินเชื่อกลุ่มบุคคล*
กรุงเทพมหานคร ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
- นพเก้า ดวงหิรัญภักดี (2551) “ศักยภาพการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอปาย จังหวัด
แม่ฮ่องสอน” วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) ส่งเสริมการเกษตร
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- บัณฑิตา ศรีชัยมูล (2547) “การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน
กลุ่มทอผ้า หมู่ที่ 4 ตำบลโคกเจริญ อำเภอโคกเจริญ จังหวัดลพบุรี” วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช
- บุญรอด คำทะริ (2549) “สภาพการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในจังหวัดอุดรธานี”
วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตรและ
สหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 (2548, 18 มกราคม) *ราชกิจจานุเบกษาฉบับ
กฤษฎีกา* เล่ม 122 ตอน 6 ก หน้า 1-20
- มิ่งขวัญ แสงสุวรรณ (2545) “กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสันทราย
จังหวัดเชียงใหม่” วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) ส่งเสริมการเกษตร
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

- เยาวเรศ ทิฐธรรม (2549) “สภาพและการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริม การเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- รุ่งอรุณ ทาวรรณะ (2554) “กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตปุ๋ยน้ำชีวภาพ บ้านต้นผึ้ง ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่” วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) ส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- เริงจิตร พรหมสถิต (2549) “ความคิดเห็นของสมาชิกเกี่ยวกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนใน จังหวัดระยอง” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริม การเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สรินญา ภูมิภู (2550) “การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ด้านการผลิตและการแปรรูป ทางการเกษตร ในจังหวัดลำปาง” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- สันติกรณ์ เขมาภิรมย์ (2547) “ศักยภาพการจัดการของกลุ่มแม่บ้านแปรรูปมันฝรั่งอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต(เกษตรศาสตร์) สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ลุมิตรา อภิษฐ์ (2550) “ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่” วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- เสรี พงศ์พิศ และคณะ (2544) *วิสาหกิจชุมชน: แผนแม่บท แนวคิด แนวทาง ตัวอย่าง พระราชบัญญัติ* กรุงเทพมหานคร เจริญวิทย์การพิมพ์
- สำนักงานเกษตรอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก (2555) รายงานการขึ้นทะเบียนกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก (เอกสาร โรเนียวเย็บเล่ม)
- <http://smce.doae.go.th/> ค้นคืนวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2557
- <http://www3.cdd.go.th/phromphiram/html/database.html> ค้นคืนวันที่ 1 สิงหาคม 2556
- <http://sombatth.wordpress.com>
- Organization Development Principles, Processes, Performance by Gary N. McLean Published by Berrett-Koehler Publishers Copyright © 2005

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สืบราชสันตติวงศ์

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์การวิจัย

ลำดับที่ของแบบสัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์...../...../.....

แบบสัมภาษณ์การวิจัย

เรื่อง การพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ต้องการวิจัยศึกษาและสำรวจข้อมูลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเท่านั้น ไม่มีเงื่อนไขหรือข้อผูกพันอื่นและไม่ก่อให้เกิดความเสียหายกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใด ๆ
2. คำตอบจากการสัมภาษณ์จะใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาวิจัยเท่านั้น และขอความอนุเคราะห์ประธาน กรรมการและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในครั้งนี้อย่าง
3. แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้
 - ตอนที่ 1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
 - ตอนที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
 - ตอนที่ 3 การพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสู่ความเข้มแข็ง
 - ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
4. ผู้สัมภาษณ์อ่านคำถามให้ผู้ตอบคำถามฟังแล้วผู้สัมภาษณ์ทำเครื่องหมาย ✓ (ถูก) ลงในช่อง () หน้าข้อความตามผู้ให้สัมภาษณ์ตอบ และ/หรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดให้ตามผู้ให้สัมภาษณ์ตอบ
5. ผู้วิจัยขอขอบพระคุณประธาน กรรมการและสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ที่กรุณาตอบแบบสัมภาษณ์และให้ความร่วมมืออย่างดีในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้

นางจารุวรรณ บุญลอย

ผู้วิจัย

ตอนที่ 1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

1. เพศ () 1. ชาย () 2. หญิง a1
2. อายุ.....ปี a2
3. สถานภาพการสมรส a3
 - () 1. โสด () 2. สมรส () 3. หย่า/หม้าย
4. ระดับการศึกษาสูงสุด a4
 - () 4.1 ไม่ได้เรียนหนังสือ
 - () 4.2 ประถมศึกษา
 - () 4.3 มัธยมศึกษาตอนต้น
 - () 4.4 มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.
 - () 4.5 อนุปริญญา/ปวส.
 - () 4.6 ปริญญาตรีขึ้นไป
5. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....คน a5
6. แรงงานในครัวเรือน.....คน a6
7. การประกอบอาชีพของครัวเรือน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - () 7.1 ทำนา a7.1
 - () 7.2 ทำไร่ a7.2
 - () 7.3 ทำสวน a7.3
 - () 7.4 เลี้ยงสัตว์ a7.4
 - () 7.5 ค้าขาย a7.5
 - () 7.6 รับจ้าง a7.6
 - () 7.7 รับราชการ a7.7
 - () 7.8 อื่น ๆ ระบุ a7.8
8. รายได้ของครัวเรือนจากภาคการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - 8.1 รายได้จากการทำนา.....บาท a8.1
 - 8.2 รายได้จากการทำไร่.....บาท a8.2
 - 8.3 รายได้จากการทำสวน.....บาท a8.3
 - 8.4 รายได้จากเลี้ยงสัตว์.....บาท a8.4
 - 8.5 รายได้จากอื่น ๆ ระบุ.....บาท a8.5

9. รวมรายได้ของครัวเรือนภาคการเกษตร.....บาท a9
10. รายได้ของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- () 10.1 รับจ้าง..... บาท a101
- () 10.2 รับราชการ..... บาท a102
- () 10.3 บุตร/หลานส่งให้..... บาท a103
- () 10.4 ค้ำขาย.....บาท a104
- () 10.5 รายได้อื่น ๆ ระบุ.....บาท a105
11. รายได้รวมของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร.....บาท a11
12. รายจ่ายของครัวเรือนจากภาคการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- () 12.1 จากการทำนา.....บาท a121
- () 12.2 จากการทำไร่(ข้าวโพดฯ/มันสำปะหลัง).....บาท a122
- () 12.3 จากการทำสวน/ไม้ผล.....บาท a123
- () 12.4 จากการเลี้ยงสัตว์.....บาท a124
- () 12.5 จากอื่น ๆ (ระบุ).....บาท a125
13. รวมรายจ่ายของครัวเรือนภาคการเกษตร.....บาท a13
14. ลักษณะพื้นที่การถือครองทางการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- () 14.1 เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ จำนวน.....ไร่ a141
- () 14.2 พื้นที่เช่า.....ไร่ a142
- () 14.3 พื้นที่บุคคลอื่นให้ทำกินเปล่า.....ไร่ a143
- () 14.4 พื้นที่สาธารณะประโยชน์.....ไร่ a144
15. รวมพื้นที่ถือครองทางการเกษตรทั้งหมด.....ไร่ a15
16. การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม a16
- () 1 ไม่ได้เป็น () 2 เป็น
- ถ้าเป็น เป็นสมาชิกกลุ่มใดต่อไปนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- () 16.1 สหกรณ์ออมทรัพย์ a161
- () 16.2 กองทุนหมู่บ้าน a162
- () 16.3 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร/ กลุ่มสตรี a163
- () 16.4 กลุ่มอื่น ๆ (ระบุ)..... a164
17. สถานะหนี้สินของครัวเรือน a17
- () 1 ไม่มีหนี้สิน () 2 มีหนี้สิน

ถ้ามีหนี้สิน จำนวนหนี้สิน ได้แก่

- 17.1 หนี้สินในระบบ.....บาท a171
- 17.2 หนี้สินนอกระบบ.....บาท a172
- 17.3 หนี้สินรวมของครัวเรือน..... บาท a173
18. สาเหตุที่ตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- () 1. พอใจในกิจกรรมกลุ่ม a181
- () 2. ต้องการความรู้ a182
- () 3. ต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ a183
- () 4. ต้องการหารายได้เสริม a184
- () 5. ได้รับการชักชวนจากบุคคลอื่น a185
- () 6. สาเหตุอื่น ๆ (ระบุ)..... a186
19. การดำรงตำแหน่งในวิสาหกิจชุมชน a19
- () 1 ประธาน () 2 กรรมการ () 3 สมาชิก

ตอนที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนอย่างไร

ความรู้พื้นฐาน	รหัส
1. วิสาหกิจชุมชน หมายถึงอะไร () 1. การประกอบการขนาดย่อมของชุมชน เพื่อจัดการผลผลิตและ ทรัพยากรภายในชุมชน โดยภูมิปัญญาของชุมชนเอง () 2. การรวมกลุ่มเพื่อประกอบกิจกรรม () 3. การจัดตั้งกลุ่มเพื่อขอกู้เงิน	☐ b1
2. พระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชน จัดทำขึ้นเมื่อปีใด () 1. พ.ศ. 2545 () 2. พ.ศ. 2548 () 3. พ.ศ. 2550	☐ b2
3. วิสาหกิจชุมชนแตกต่างจากธุรกิจอื่นอย่างไร () 1. เน้นความร่วมมือในการทำกิจกรรมเพื่อให้พึ่งตนเองได้ () 2. เน้นความร่ำรวยของสมาชิก	☐ b3

ความรู้พื้นฐาน	รหัส
() 3. เน้นการกู้ยืมเงิน 4. หน่วยงานใดที่รับจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน	☐ b4
() 1. สำนักงานเกษตรอำเภอ () 2. ธกส. () 3. อบต. / เทศบาล	
5. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้องมีสมาชิกอย่างน้อยกี่คน () 1. อย่างน้อย 5 คนขึ้นไป () 2. อย่างน้อย 7 คนขึ้นไป () 3. อย่างน้อย 10 คนขึ้นไป	☐ b5
6. ทะเบียนวิสาหกิจชุมชนมีอายุกี่ปี () 1. มีอายุ 1 ปี () 2. มีอายุ 2 ปี () 3. มีอายุ 3 ปี	☐ b6
7. ข้อใดคือวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินของวิสาหกิจชุมชน () 1. เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายและลงทุนในการดำเนินกิจกรรม () 2. เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการศึกษาของบุตรหลาน () 3. เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายไปดูงานต่างประเทศ	☐ b7
8. ตลาดของวิสาหกิจชุมชนควรเน้นที่ตลาดใดก่อน () 1. ตลาดในกรุงเทพฯ () 2. ตลาดต่างจังหวัด () 3. ตลาดในชุมชน	☐ b8
9. ข้อใดไม่ใช่ทุนในการประกอบกิจการของวิสาหกิจชุมชน () 1. จากการสนับสนุนของหน่วยงาน () 2. จากการระดมทุนของสมาชิก () 3. จากแหล่งเงินกู้หรือนายทุนนอกระบบ	☐ b9
10. ข้อใดไม่ใช่ผลที่จะเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน () 1. ก่อให้เกิดการพึ่งตนเองและชุมชนเกิดความสามัคคี () 2. เป็นการหารายได้เสริมให้กับตนเองและครอบครัว () 3. มีค่าใช้จ่ายหรือหนี้สินเพิ่มขึ้น	☐ b10

ตอนที่ 3 การพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

หมวดที่ 3.1 ด้านผู้นำและการบริหารวิสาหกิจชุมชน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านมีความคิดเห็นในประเด็นต่อไปนี้ระดับใด

3 = มาก

2 = ปานกลาง

1 = น้อย

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น			รหัส
	3	2	1	
1. ผู้นำ				
1.1 การกำหนดเป้าหมายและทิศทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน				☐ c311
1.2 การให้สมาชิกมีส่วนร่วมกำหนดเป้าหมายและแผนการดำเนินงาน				☐ c312
1.3 ความสามารถในการบริหารจัดการ โดยพิจารณาจากการบริหารจัดการการประชุม				☐ c313
1.4 ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ(การใช้ทรัพยากร การไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม)				☐ c314
1.5 ความรับผิดชอบต่อลูกค้า (ไม่เอาเปรียบ ชื้อสัตย์ มีคุณภาพปลอดภัย)				☐ c315
2. โครงสร้างและกฎระเบียบ				
2.1 มีการกำหนดโครงสร้างและแบ่งหน้าที่ในการดำเนินงาน				☐ c321
2.2 การกำหนดกฎระเบียบหรือข้อบังคับ				☐ c322
3. การเงินและบัญชี				
3.1 การระดมหุ้น				☐ c331
3.2 การจดบันทึกการเงินหรือบัญชี				☐ c332
3.3 การใช้ประโยชน์จากการบันทึกข้อมูลการเงินหรือบัญชี				☐ c333
3.4 การจัดสรรรายได้และผลประโยชน์				☐ c334
3.5 การเปิดเผยข้อมูลทางการเงินแก่สมาชิก				☐ c335
4. สวัสดิการสมาชิกและชุมชน				
4.1 การจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก				☐ c341
4.2 การทำกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์				☐ c342
4.3 ดำเนินงานโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม				☐ c343

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น			รหัส
	3	2	1	
4.4 มีการจัดสรรรายได้เพื่อเป็นสวัสดิการแก่ชุมชน				☐ c344

หมวดที่ 3.2 ด้านการวางแผนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านมีความคิดเห็นวางแผนงานในประเด็นต่อไปนี้ระดับใด

3 = มาก 2 = ปานกลาง 1 = น้อย

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น			รหัส
	3	2	1	
1. มีการเก็บรวบรวมข้อมูลในชุมชนเพื่อนำมาวิเคราะห์ประกอบการวางแผนการดำเนินงาน				☐ c321
2. มีการเก็บรวบรวมข้อมูลนอกชุมชนเพื่อนำมาวิเคราะห์ประกอบการวางแผนการดำเนินงาน				☐ c322
3. มีการวางแผนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน				☐ c323
4. กรรมการมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน				☐ c324
5. สมาชิกมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน				☐ c325
6. มีการกำหนดเป้าหมายของแผนเชิงปริมาณ				☐ c326
7. มีการกำหนดเป้าหมายของแผนเชิงคุณภาพ				☐ c327
8. มีการชี้แจงถ่ายทอดแผนแก่กรรมการและสมาชิก				☐ c328
9. มีการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการที่จัดทำไว้				☐ c329
10. มีการควบคุมแผนและการปรับแผนตามสถานการณ์				☐ c3210
11. มีการนำปัญหาในการดำเนินงานมาปรับปรุงแก้ไข				☐ c3211

หมวดที่ 3.3 ด้านการบริหารตลาด

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านมีความคิดเห็นบริหารตลาดดังต่อไปนี้ในระดับใด

3 = มาก 2 = ปานกลาง 1 = น้อย

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น			รหัส
	3	2	1	
1. มีการกำหนดแหล่งจำหน่าย/แหล่งบริการ/ลูกค้าเป้าหมาย				☐ c331
2. มีการติดตามข้อมูลความคิดเห็นของลูกค้าเป้าหมาย				☐ c332
3. มีการติดตามข้อมูลความคิดเห็นของตลาด				☐ c333

หมวดที่ 3.4 ด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านมีความคิดเห็นจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสารในประเด็นต่อไปนี้ในระดับใด

3 = มาก 2 = ปานกลาง 1 = น้อย

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น			รหัส
	3	2	1	
1. มีการรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น				☐ c341
2. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น				☐
3. มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น				c342 ☐
4. มีการแสวงหาความรู้ใหม่				c343
5. มีการนำความรู้ใหม่มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน				☐ c344
6. มีการนำความรู้ใหม่มาผสมผสานกับภูมิปัญญาเดิม				☐ c345
7. มีการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ				☐ c346
8. มีการสื่อสาร/ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารแก่สมาชิก				☐ c347
9. มีการสื่อสาร/ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารแก่บุคคลภายนอก				☐ c348
				☐ c349

หมวดที่ 3.5 ด้านการบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านมีความคิดเห็นการบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในประเด็นต่อไปนี้ระดับใด

3 = มาก 2 = ปานกลาง 1 = น้อย

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น			รหัส
	3	2	1	
1. มีการกำหนดเงื่อนไขการรับสมาชิก				☐ c351
2. มีการพัฒนาทักษะความรู้แก่ผู้นำหรือกรรมการ				☐ c352
3. มีการพัฒนาทักษะความรู้แก่สมาชิก				☐ c353
4. มีการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่สมาชิก				☐ c354
5. มีการสร้างความพึงพอใจให้แก่สมาชิก				☐ c355
6. มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของสมาชิก				☐ c356

หมวดที่ 3.6 ด้านกระบวนการจัดการสินค้าหรือบริการ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านมีความคิดเห็นกระบวนการจัดการสินค้าหรือบริการในประเด็นต่อไปนี้ระดับใด

3 = มาก 2 = ปานกลาง 1 = น้อย

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น			รหัส
	3	2	1	
1. มีการกำหนดขั้นตอนหรือกระบวนการผลิตสินค้าหรือบริการ				☐ c361
2. มีการปฏิบัติตามขั้นตอนหรือกระบวนการผลิตสินค้าหรือบริการ				☐ c362
3. มีการควบคุมคุณภาพสินค้าหรือบริการ				☐ c363

หมวดที่ 3.7 ด้านผลลัพธ์การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านมีความคิดเห็นผลลัพธ์การดำเนินงานด้านต่างๆ ระดับใด

3 = มาก 2 = ปานกลาง 1 = น้อย

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น			รหัส
	3	2	1	
1. ด้านประสิทธิผลตามภารกิจของวิสาหกิจชุมชน 1.1 มีการลดรายจ่าย 1.2 มีการเพิ่มรายได้ 1.3 มีคุณภาพชีวิตดี สามารถพึ่งตนเองได้				☐ c3711 ☐ c3712 ☐ c3713
2. ด้านคุณภาพสินค้าหรือบริการ 2.1 สินค้าหรือบริการได้รับการตอบรับที่ดีหรือได้รับความพึงพอใจจากลูกค้า 2.2 สินค้าหรือบริการได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพ ความปลอดภัย 2.3 มีการพัฒนาหรือสร้างความแตกต่างของสินค้าหรือบริการ เพื่อให้เกิดสินค้าหรือบริการใหม่ๆ ที่โดดเด่น เป็นที่ต้องการของตลาด				☐ c3721 ☐ c3722 ☐ c3723
3. ด้านประสิทธิภาพของการดำเนินงาน 3.1 มีการลดต้นทุนในการดำเนินงาน 3.2 มีการลดความผิดพลาดและการสูญเสียในระบบการผลิตหรือบริการ				☐ c3731 ☐ c3732
4. ด้านพัฒนาวิสาหกิจชุมชน 4.1 วิสาหกิจชุมชนสามารถดำเนินการตามแผนและประสบความสำเร็จ 4.2 ชุมชนได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน 4.3 สมาชิกมีทักษะและความรู้ความสามารถในการทำงานเพิ่มขึ้น 4.4 สมาชิกมีความพึงพอใจเข้าร่วมกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ 4.5 สมาชิกมีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ				☐ c3741 ☐ c3742 ☐ c3743 ☐ c3744 ☐ c3745

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

4.1 ปัญหาในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับของปัญหาที่พบในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน โดยแบ่งออกเป็นระดับต่าง ๆ ดังนี้

5 = มีปัญหามากที่สุด 4 = มีปัญหามาก 3 = มีปัญหาปานกลาง
2 = มีปัญหาน้อย 1 = มีปัญหาน้อยที่สุด 0 = ไม่มีปัญหา

	ประเด็นปัญหา	ระดับของปัญหา					ไม่มีปัญหา	
		5	4	3	2	1	0	
1	ทิศทางของวิสาหกิจชุมชน							☐ d11
2	การวางแผนงานของวิสาหกิจชุมชน							☐ d12
3	การบริหารตลาด							☐ d13
4	การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร							☐ d14
5	การบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน							☐ d15
6	กระบวนการจัดการสินค้าและบริการ							☐ d16
7	อื่น ๆ (ระบุ).....							☐ d17

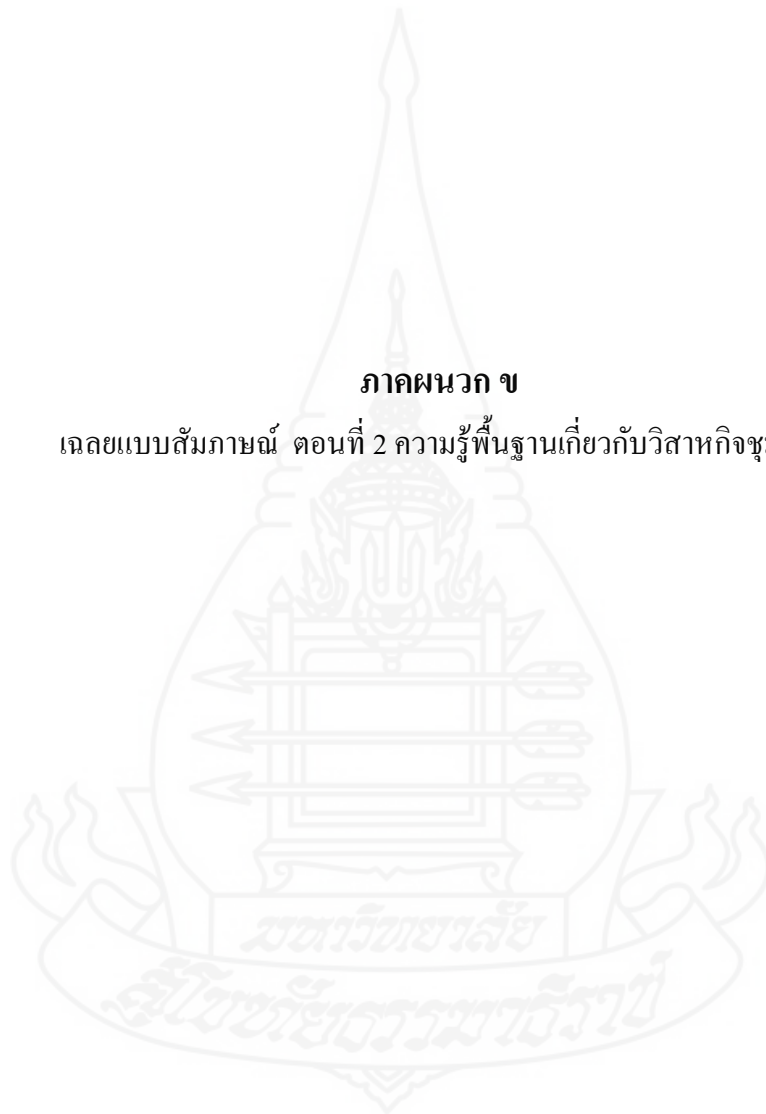
4.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

นอกจากความต้องการในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของวิสาหกิจชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง ตามที่ให้ข้อมูลมาในตอนที่ 3 แล้ว หากผู้ให้สัมภาษณ์มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ขอให้กรอกข้อเสนอแนะดังกล่าวในตารางข้างล่างนี้

	ประเด็น	ข้อเสนอแนะ	
1	ทิศทางของวิสาหกิจชุมชน		☐ d21
2	การวางแผนงานของวิสาหกิจชุมชน		☐ d22
3	การบริหารตลาด		☐ d23
4	การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร		☐ d24
5	การบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน		☐ d25
6	กระบวนการจัดการสินค้าและบริการ		☐ d26
7	อื่น ๆ (ระบุ).....		☐ d27

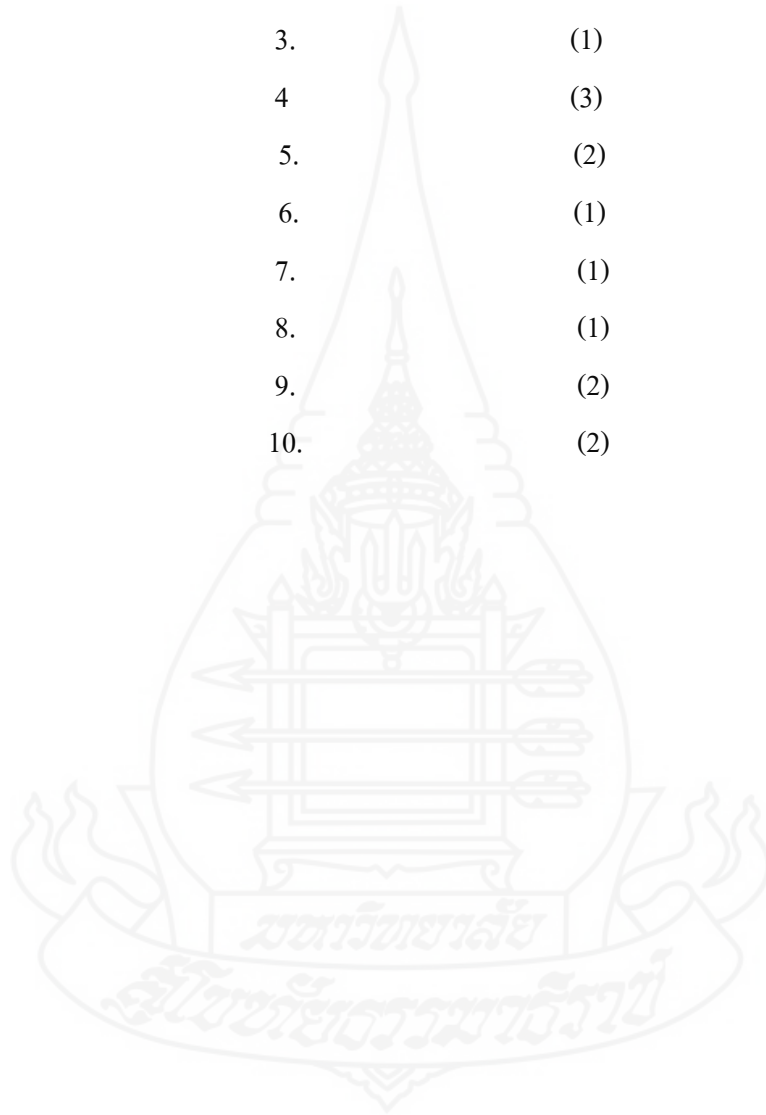
ภาคผนวก ข

เฉลยแบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

เฉลยแบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

ข้อ	คำตอบ
1.	(1)
2.	(1)
3.	(1)
4.	(3)
5.	(2)
6.	(1)
7.	(1)
8.	(1)
9.	(2)
10.	(2)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางจรรวรรณ บุญลอย
วัน เดือน ปีเกิด	13 ตุลาคม 2523
สถานที่เกิด	อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน
ประวัติการศึกษา	วิทยาศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่โจ้
สถานที่ทำงาน	สำนักงานเกษตรอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก
ตำแหน่ง	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ

